GREEN ACTIVITIES -KRITEERISTÖ JA -KRITEERISTÖOPAS 2026

Voimassaolo alkaen 27.9.2026

Green Activities -kriteeristö koostuu pakollisista peruskriteereistä ja vapaaehtoisista pistekriteereistä. Hakijan on täytettävä kaikki peruskriteerit sekä kasvava määrä soveltuvia pistekriteereitä sen mukaan, kuinka monta vuotta sertifikaatti on ollut voimassa. Pistekriteerien määrä on esitetty seuraavassa taulukossa:

Sertifiointikausi	Vuosi	Osuus kaikista peruskriteereistä	Osuus kaikista pistekriteereistä
Ensimmäinen	1–2	100 %	0 %
Toinen	3–4	100 %	10 %
Kolmas	5–6	100 %	20 %
Neljäs	7–8	100 %	30 %
Viides	9–10	100 %	40 %
Kuudes ja sitä seuraavat	11–12 ja siitä eteenpäin	100 %	50 %

SISÄLLYSLUETTELO

LUKU 1. HALLINTO JA RAPORTOINTI 3
PAKOLLISET PERUSKRITEERIT 3
VAPAAEHTOISET PISTEKRITEERIT 20
LUKU 2. OHJELMAPALVELUT 37
PAKOLLISET PERUSKRITEERIT 37
VAPAAEHTOISET PISTEKRITEERIT 45
LUKU 3. A VETOKOIRAT 57
PAKOLLISET PERUSKRITEERIT 57
VAPAAEHTOISET PISTEKRITEERIT 77
LUKU 3. B MATKAILUPOROT 88
PAKOLLISET PERUSKRITEERIT 88
VAPAAEHTOISET PISTEKRITEERIT 101

LUKU 1. HALLINTO JA RAPORTOINTI		
PAKOLLISET PERUSKRITEERIT		
1.1	Yrityksellä on nimetty Green Activities -yhteyshenkilö, joka vastaa yrityksen vastuullisuustyön koordinoinnista.	Nimetty Green Activities -yhteyshenkilö luo selkeän rakenteen yrityksen vastuullisuustyön johtamiseen. Kun yksi henkilö on muodollisesti vastuussa vastuullisuusasioiden koordinoinnista, se varmistaa, että vastuullisuutta ei jätetä hajanaiseksi tai riippuvaiseksi yksittäisestä aloitteesta, vaan sitä suunnitellaan, seurataan ja kehitetään johdonmukaisesti osana yrityksen ydintoimintoja. Tämä rooli auttaa muuntamaan vastuullisuustavoitteet käytännön toimiksi, seuraamaan toteutusta ja varmistamaan, että sovitut käytännöt toteutuvat jokapäiväisessä työssä. Lisäksi nimetty yhteyshenkilö parantaa sisäistä viestintää ja koordinaatiota toimimalla keskeisenä yhteyspisteenä henkilöstölle, johdolle ja ulkoisille sidosryhmille vastuullisuusasioissa. Näin on helpompi ylläpitää ajantasaisia käytäntöjä, vastata uusiin vaatimuksiin ja jatkuvasti parantaa suorituskykyä jäsennellyllä tavalla. Yrityksen johdon tulee nimittää tehtävään henkilö, joka on vakituisessa työsuhteessa yrityksessä. Hänelle tulee antaa pääsy hakemuksen teon ja vastuullisuustyön kannalta välttämättömiin tietoihin, ja tehtävän vaatima työaika tulee huomioida hänen muissa työtehtävissään. Yhteyshenkilön työn arvioinnissa yhtenä mittarina tulee käyttää vastuullisuustyön / sen koordinoinnin onnistumista. Yhteyshenkilön tulee esitellä johdolle yrityksen vastuullisuustyön tilannetta säännöllisesti. Ympärivuotisesti ohjelmapalveluita tarjoavissa yrityksissä johdolle tulee raportoida vähintään 2 kertaa vuodessa, ja yrityksissä, jotka tarjoavat ohjelmapalveluita kausiluonteisesti korkeintaan 7 kk vuodessa, raportointia tulee tehdä vähintään kerran vuodessa. Hakemuksessa tulee nimetä Green Activities -vastuuhenkilö ja ilmoittaa raportoinnin aikajakso. Auditoinnissa auditoija varmistaa, että johto on tietoinen vastuullisuustyön kehityksestä ja tavoitteiden toteutumisesta.
1.2	Yritys on laatinut kirjallisen vastuullisuussuunnitelman,	Kirjallinen vastuullisuussuunnitelma on keskeinen johtamistyökalu, joka auttaa yritystä tunnistamaan ja ymmärtämään systemaattisesti merkittävimmät ympäristö- ja sosiaaliset vaikutuksensa. Kartoittamalla

	jossa kartoitetaan sen tärkeimmät ympäristö- ja sosiaaliset haitat sekä määritellään sen vastuullisuustyön painopistealueet ja eettinen ohjeistus.	nämä vaikutukset selkeästi yritys voi keskittää resurssinsa alueille, joilla sillä on suurin vastuu ja parantamispotentiaali, sen sijaan, että se käsittelisi vastuullisuutta hajanaisesti tai reaktiivisesti. Tämä jäsennelty lähestymistapa varmistaa, että ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat integroidaan johdonmukaisesti päätöksentekoon ja päivittäiseen toimintaan. Lisäksi vastuullisuussuunnitelman prioriteettialueiden määrittely auttaa yritystä kohdentamaan resursseja tehokkaasti ja asettamaan selkeät tavoitteet vastuullisuustyölleen. Se parantaa myös läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta, koska yritys voi viestiä prioriteeteistaan ja seurata edistymistä ajan kuluessa. Tämä tukee jatkuvaa parantamista ja varmistaa, että vastuullisuustoimet pysyvät kohdennettuina, mitattavissa ja linjassa sekä operatiivisen todellisuuden että sidosryhmien odotusten kanssa. Vastuullisuussuunnitelman tulee sisältää ainakin seuraavat osat: - Lyhyt yrityksen toiminnan ja toimintaympäristön kuvaus - Alihankkijoiden listaus, mikäli yrityksen tarjoamia matkailutoimintoja/-palveluita on ulkoistettu alihankkijoille). - Yrityksen tärkeimpien ympäristö- ja sosiokulttuuristen haittavaikutusten kartoitus ja vakavuuden arviointi. * - Edellisten pohjalta yrityksen vastuullisuustyön painopisteiden määrittely - Yrityksen eettiset periaatteet (ns. Code of Conduct), jotka sisältävät sitoumukset ympäristön, paikallisyhteisön, työntekijöiden ja mahdollisten matkailueläinten hyvään kohteluun, luonnon kulumisen välttämiseen sekä luonnonvaraisten eliöiden häirinnän minimoimiseen *Yritys voi laatia haitta-arvion itse, perustuen omaan parhaaseen tietoonsa. Arvioon tulee sisältyä selvitys siitä, minkä tyyppistä luonnon kulumista/pilaantumista tai häiriötä paikallisyhteisölle yrityksen toiminnasta aiheutuu/saattaa aiheutua, miten vakavaa/todennäköistä haitan toteutuminen on, ja miten näitä muutoksia pyritään hillitsemään. Arviossa tulee huomioida yrityksen toiminnan ja sen tarjoamien aktiviteettien vaikutus suoraan/epäsuorasti vähintään seuraaviin: - Vesistöihin (vesien rehevöityminen, saastuminen, vesivarojen riittävyys tms.) - Maaperään (eroosio erityisesti poluilla, rinne- ja ranta-alueilla) - Ilmaan ja ilmastoon - Kasvillisuuteen (vieraslajit, vaarantuneet/uhanalaiset lajit tms.) - Eläimistöön (vieraslajit, vaarantuneet/uhanalaiset lajit tms.)

		- Paikallisyhteisöön (esim. melu-/valo-/hajuhaitat, ruuhkautuminen, roskaantuminen, infrastruktuurin kuluminen, yksityisyyden loukkaukset jne.) Arvion teossa voidaan hyödyntää tarjottua arviointipohjaa. Eettisiin periaatteisiin (ns. Code of Conduct) tulee sisältyä seuraavat sitoumukset: - Yritys vakuuttaa noudattavansa kaikkia sitä koskevia lakeja ja muita säännöksiä. - Yritys varmistaa, että kaikilla sen työntekijöillä, harjoittelijoilla ja vapaaehtoistyöntekijöillä on työtapaturmavakuutus. - Yritys sitoutuu noudattamaan luonnossa liikkumista koskevia määräyksiä - Yritys pyrkii välttämään toimintansa aiheuttamaa luonnon kulumista ja luonnoneläinten häiriintymistä - Yritys toimii kaikessa toiminnassaan maastopaloja ehkäisevästi. - Yritys edellyttää, että sen alihankkijat noudattavat lainsäädännön ja Green Activities -sertifikaatin peruskriteerien vaatimuksia. - Mikäli yrityksellä on eläimiä, se sitoutuu hoitamaan niitä noudattaen hyvinvointisuosituksia, ja kasvattamaan omaa eläinten käyttäytymiseen, kouluttamiseen ja hoitoon liittyvää osaamistaan. Mikäli yritys tarjoaa eläinohjelmapalveluita, sen tulee lisäksi noudattaa luvun 3 kriteereitä soveltuvin osin (koirat/porot). Alihankkijalistaus ja haitta-arvio tulee päivittää jokaisen hakemuksen yhteydessä. Muilta osin vastuullisuussuunnitelma saa olla korkeintaan 3 vuotta vanha. Hakemukseen liitetään vastuullisuussuunnitelma, joka sisältää vaadittavat osat, ja on korkeintaan 3 vuotta vanha. Lisäksi liitetään alihankkijalistaus ja haitta-arvio, jotka tulee päivittää vuosittain. Auditoinnissa auditoija varmistaa, että liitteet sisältävät vaaditut osat.
1.3	Yritys on asettanut itselleen 3 vastuullisuustavoitetta,	Vähintään kolmen vastuullisuustavoitteen asettaminen varmistaa, että vastuullisuustyö on konkreettista, kohdennettua ja mitattavissa olevaa eikä pelkästään kuvailevaa. Selkeät tavoitteet auttavat kääntämään

	joilla pyritään vähentämään sen toiminnasta aiheutuvia ympäristö- tai sosiaalisia haittoja.	laajat ympäristö- ja yhteiskuntavastuutavoitteet käytännön toimiksi, joita voidaan toteuttaa, seurata ja arvioida ajan myötä. Tämä helpottaa sen tunnistamista, vähentääkö yritys vaikutuksiaan vai ilmaiseeko se vain aikomusta. Lisäksi useat tavoitteet auttavat yritystä käsittelemään tasapainoisesti eri vaikutusalueita, kuten resurssien käyttöä, päästöjä, eläinten hyvinvointia tai yhteiskuntavastuuta. Useamman kuin yhden tavoitteen asettaminen kannustaa myös jatkuvaan parantamiseen ja vastuullisuuteen toiminnan eri osissa varmistaen, että vastuullisuus on integroitu jokapäiväiseen päätöksentekoon sen sijaan, että sitä käsiteltäisiin yhtenä erillisenä aloitteena. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee asettaa itselleen vastuullisuussuunnitelmassa määriteltyjen painopisteiden mukaisesti vähintään 3 tavoitetta, joiden avulla se pyrkii pienentämään ympäristövaikutuksiaan tai edistämään sosiaalista vastuullisuuttaan. (Yritykset, joiden vuosittainen liikevaihto on alle 100 000 Eur, voivat kuitenkin asettaa vain 2 tavoitetta.) Tavoitteiden tulee olla ainakin 2 eri vastuullisuuden osa-alueelta (ympäristö-/sosiaalinen/taloudellinen vastuullisuus), ja niiden lisäksi tulee ilmoittaa, mitä resursseja (työaika/budjetti/välineet) tavoitteen saavuttamiseksi on varattu. Tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan jokaisessa jatkohakemuksessa, ja samalla asetetaan uudet tavoitteet. Mikäli asetettuja tavoitteita ei ole saavutettu, tulee syistä antaa selvitys. Jo toteutuneet tavoitteet eivät voi olla seuraavan sertifikaattikauden tavoitteita, sillä niiden tulee edistää aitoa kehitystä. Auditoinnissa varmistetaan, että asetetut tavoitteet ovat realistisia, ja niille varatut resurssit ovat riittäviä.
1.4	Yritys tekee vuosittain yhteistyötä tärkeäksi määrittelemiensä paikallisten sidosryhmien kanssa.	Yhteistyö paikallisten sidosryhmien kanssa tekee matkailuyrityksestä kilpailukykyisemmän, vastuullisemman ja asiakaslähtöisemmän. Yhteistyö auttaa huomioimaan ympäristön ja paikallisyhteisön paremmin ja välttämään konflikteja. Esimerkiksi resurssien jakaminen ja vastuulliset toimintatavat tukevat kestävää matkailua. Lisäksi paikallinen yhteistyö pitää matkailutulot alueella, monipuolistaa palveluita sekä tukee koko yhteisön taloutta. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee tunnistaa paikalliset sidosryhmät ja tehdä yhteistyötä vähintään 2 paikallisen sidosryhmän kanssa (mikäli yrityksen vuotuinen liikevaihto on korkeintaan 100 000 Eur, tulee yhteistyötä tehdä vähintään 1 paikallisen sidosryhmän kanssa). Kriteerin tarkoittamaa yhteistyötä on mm. paikallisesti tuotettujen tuotteiden ja palveluiden käyttö yrityksen toiminnassa, matkailun ja aluetalouden kehittämishankkeet, sekä yhdessä tuotettavien matkailupalveluiden kehittäminen ja markkinointi. Tässä

		yhteydessä paikalliseksi sidosryhmäksi katsotaan saman maakunnan alueella / maakunnan ulkopuolella 100 km säteellä toimiva taho. Yhteistyön tavoitteena on myös varmistaa, että sidosryhmien tarpeet ja näkemykset huomioidaan yrityksen toiminnassa, ja yrityksen toiminnasta mahdollisesti aiheutuvat haitat havaitaan aikaisessa vaiheessa, jotta niihin voidaan tehokkaasti puuttua. Hakemuksessa tulee nimetä paikalliset sidosryhmät, joiden kanssa yhteistyötä tehdään. Lisäksi tulee kuvata lyhyesti, miten yhteistyötä tehdään (yhteistyön muoto, säännöllisyys ja siitä seuraava positiivinen vaikutus). Auditoinnissa auditoija varmistaa, että nimettyjen sidosryhmien kanssa on tehty konkreettista yhteistyötä edeltävän sertifikaattikauden aikana
1.5	Yritys seuraa vuosittaista energiankulutustaan, ja raportoi sen Green Activities -hakemuksen yhteydessä.	Energiankulutuksen seuranta on keskeinen osa ympäristövastuullisuutta, koska se auttaa ymmärtämään ja vähentämään toiminnan ympäristövaikutuksia. Seuranta paljastaa energiahukan, kuten turhaan päällä olevat laitteet tai tehottomat prosessit. Näin voidaan tehdä parannuksia ja käyttää energiaa tehokkaammin. Lisäksi energiankulutuksen seuranta on välttämätöntä hiilijalanjälkilaskennassa. Raportoinnissa tulee huomioida kaikki yrityksen toiminnasta suoraan aiheutuva energiankulutus (sähkönkulutus, lämmitysenergian/-polttoaineiden sekä mahdollisten ajoneuvojen polttoaineiden käyttö). • Mikäli lämmityksen osuutta energiankulutuksesta (esim. sähkö) ei ole mahdollista määrittää, riittää kyseisen energialähteen kokonaiskulutuksen raportointi. • Mikäli yritys toimii vuokratiloissa, joissa vuokraan sisältyy sähkö ja/tai lämmitys, eikä niiden kulutustietoja ole mahdollista saada, niitä ei tarvitse raportoida. Tällaisessa tapauksessa yrityksen tulee kuitenkin tunnistaa kaikki omasta toiminnastaan aiheutuva energiankäyttö, ja kirjata vähintään 1 konkreettinen toimenpide, jolla sitä pyritään hillitsemään/pienentämään. • Mikäli yritys käyttää yhteiskäyttötiloja tai esim. kotitoimistoa, voidaan sen energiankäytön arvioinnissa hyödyntää esim. pinta-alan ja käyttötuntien suhteessa laskettua osuutta kokonaisenergiankulutuksesta.

		• Mikäli polttoaineen toimittajalta ei ole saatavissa vuosiraporttia (esim. ajoneuvojen polttoaineet, jotka on ostettu jakeluasemilta), liitetään itse tehty yhteenveto, josta käy ilmi polttoaineen tyyppi ja kulutus/ajokilometrit raportointijaksolla. • Mikäli lämmityksessä käytetään itse tuotettua biomassaa (esim. Polttopuu), hakemuksessa tulee esittää perusteltu arvio sen vuosikulutuksesta Hakemukseen tulee liittää energiantoimittajan toimittama lasku tai yhteenveto ostoenergiasta edelliseltä raportointikaudelta (raportointikausi on yleensä 2 edellistä kalenterivuotta, mutta ensimmäistä kertaa sertifikaattia uuden kriteeristön mukaan haettaessa 1 kalenterivuosi ja juuri toimintansa aloittaneissa yrityksissä edellinen 6 kk). Sähkönkulutusraportista tulee käydä ilmi ostetun sähkön tuotantotapa, tarvittaessa alkuperätodistuksella vahvistettuna (kokonaan uusiutuvilla energianlähteillä ja/tai ydinvoimalla tuotettu sähkö). Auditoinnissa yritys esittelee energiankäytöstään tekemänsä yhteenvedon. Jatkohakemuksen yhteydessä yrityksen tulee lisäksi esittää, miten kokonaisenergiankäyttö on kehittynyt edelliseen sertifikaattikauteen verrattuna.
1.6	Yritys seuraa vuosittaista vedenkulutustaan ja raportoi sen Green Activities -hakemuksen yhteydessä.	Vedenkulutuksen säännöllinen seuraaminen on tärkeä osa ympäristövastuullista yritystoimintaa. Lisäksi se auttaa tunnistamaan mahdolliset vuodot, ja lisää tietoisuutta toimintatapojen vaikutuksista kokonaiskulutukseen. Kulutusta suositellaan myös suhteuttamaan valittuun tuotantoyksikköön (esim. myydyt ohjelmapalvelut, liikevaihto, kävijät tms.). Hakemukseen tulee liittää vesilaitoksen toimittama vedenkulutusraportti edelliseltä raportointikaudelta. Seuraavissa tapauksissa vedenkäyttöä ei tarvitse raportoida: • Mikäli yrityksen käytössä on oma kaivo, jossa ei ole kulutusmittaria • Mikäli yritys toimii vuokratiloissa ja vuokraan sisältyy vesi, eikä sen kulutustietoja ole mahdollista saada. • Mikäli yrityksellä on kotitoimisto eikä sen omassa hallinnassa ole asiakkaiden käyttöön tarkoitettuja vesivessoja, ei vedenkulutusta tarvitse raportoida.

		Yllä mainituissa tapauksissa ensimmäiseen hakemukseen tulee kuitenkin liittää perusteltu arvio vedenkulutuksesta, perustuen esim. veden säännöllisiin käyttökohteisiin ja päivittäiseen vedentarpeeseen. Lisäksi tulee nimetä vähintään 1 konkreettinen toimenpide, jolla veden kulutusta pyritään hillitsemään. Jatkohakemuksessa arviota tulee päivittää, mikäli toiminnan laajuus on merkittävästi muuttunut esim. liiketoiminnan kasvaessa. Hakemukseen liitetään vuosittainen vedenkulutusraportti raportointikaudelta (raportointikausi on yleensä 2 edellistä kalenterivuotta, mutta ensimmäistä kertaa sertifikaattia uuden kriteeristön mukaan haettaessa 1 kalenterivuosi ja juuri toimintansa aloittaneissa yrityksissä edellinen 6 kk). Mikäli vedenkulutustietoja ei ole mahdollista saada, liitetään perusteltu arvio vedenkulutuksesta sekä selvitys vähintään 1 konkreettisesta toimenpiteestä, jolla vedenkäyttöä pyritään hillitsemään. Auditoinnissa yritys esittelee vedenkäytön yhteenvedon ja kehityksen edelliseen sertifikaattikauteen verrattuna. Mikäli vedenkulutustietoa ei ole saatavilla, yritys kertoo, millä toimilla vedenkulutusta pyritään hillitsemään.
1.7	Yritys huolehtii toiminnassaan syntyvien jätteiden keräämisestä, lajittelusta ja jatkokäsittelystä jätelain ja kunnallisten jätehuoltomääräysten mukaisesti. Asiakkaille ja henkilökunnalle on selkeät lajitteluohjeet.	Jätteiden asianmukainen lajittelu ja käsittely jätelain ja kuntien määräysten mukaisesti on välttämätöntä ympäristön saastumisen vähentämiseksi, kierrätysasteen parantamiseksi ja vaarallisten tai kierrätyskelvottomien materiaalien turvallisen käsittelyn varmistamiseksi. Lakisääteisten vaatimusten noudattaminen varmistaa myös, että yritys toimii vastuullisesti ja minimoi kielteiset ympäristövaikutuksensa. Selkeiden lajitteluohjeiden antaminen sekä henkilöstölle että asiakkaille varmistaa, että jätehuoltokäytäntöjä noudatetaan johdonmukaisesti jokapäiväisessä toiminnassa. Tämä parantaa jätteenkäsittelyn yleistä tehokkuutta ja tukee jaettua vastuuta ympäristönsuojelun tasosta koko organisaatiossa ja sen vierailijoiden keskuudessa. Yrityksen tulee itse huolehtia toiminnassaan syntyvien jätteiden lajittelusta ja kuljetuksesta keräyspisteeseen, ellei se ole solminut kuljetuksesta sopimusta jätehuoltoyhtiön kanssa. Jäteastioiden tulee olla selkeästi merkittyjä, ja lajitteluohjeiden tulee olla esillä yleisimmillä asiakkaiden ja henkilökunnan käyttämillä kielillä. Tarvittaessa lajitteluastioissa voidaan käyttää myös kuvasymboleita. Jätteiden polttaminen on kiellettyä.

		Hakemukseen tulee liittää selvitys kerätyistä jätetyypeistä ja niiden jatkokäsittelystä, sekä asiakkaiden ja henkilökunnan jätelajitteluohjeet. Auditoinnissa tarkastetaan ohjeiden näkyvä sijoittelu sekä ilmoitettujen jätejakeiden keräysmahdollisuus.
1.8	Yritys seuraa vuosittain keräämiään jätemääriä, ja raportoi ne Green Activities -hakemuksen yhteydessä.	Jätteen määrän seuranta auttaa yritystä ymmärtämään ympäristövaikutuksiaan sekä tunnistamaan mahdollisuuksia materiaalien käytön vähentämiseen, uudelleenkäyttöön tai kierrätyksen tehostamiseen. Säännöllinen jäteseuranta mahdollistaa trendien havaitsemisen ajan kuluessa, jätteen vähentämistoimenpiteiden tehokkuuden arvioinnin ja toimintatapojen parantamisen perustuen mitattuun tietoon. Jätetietojen raportointi myös auttaa yritystä asettamaan realistisia tavoitteita jätteen syntymisen vähentämiseksi ja yleisen kestävän kehityksen suorituskyvyn parantamiseksi. Jäteseurannan tavoitteena tulee olla sekajätteen määrän vähentäminen ja kierrätysasteen nosto. Mikäli yrityksen toiminnassa syntyy jätettä yli 5000 kg vuodessa, sen tulee laatia suunnitelma jätteen haittavaikutusten pienentämiseksi ja kierrätysasteen nostamiseksi. Mikäli yrityksen toiminnasta syntyy erittäin pieniä jätemääriä (alle 200 kg vuodessa) tai yrityksen vuokra- tai alueen käyttösopimukseen sisältyy jätehuolto, ei raportointia vaadita. Näissä tapauksissa ensimmäiseen kriteerin voimassaoloaikana tehtyyn hakemukseen tulee kuitenkin liittää selvitys/arvio tuotetun jätteen määrästä, jonka perusteella raportointia ei tarvita. Arvion tulee perustua dokumentoituun, huippusesongin aikana toteutettuun 1 viikon jäteseurantaan tai muuhun perusteltuun tietoon. Hakemukseen tulee liittää edellisen raportointikauden jäteraportti sekä mahdollinen jätteen vähentämissuunnitelma. Raportointikausi on yleensä 2 edellistä kalenterivuotta, mutta ensimmäistä kertaa sertifikaattia uuden kriteeristön mukaan haettaessa 1 kalenterivuosi ja juuri toimintansa aloittaneissa yrityksissä edellinen 6 kk. Jäteraportin tulee sisältää sekä jätehuoltoyhtiön yhteenvedon että arvion mahdollisesti itse kerättyjen jätejakeiden kokonaismääristä. Jatkohakemuksissa yrityksen tulee lisäksi verrata jätemääriä edellisessä hakemuksessa raportoituihin ja kertoa arvionsa merkittävän jätemäärien muutoksen (yli 20 %) syistä. Auditoinnissa yritys esittelee jäteraportin /arvion jätemääristä edelliseltä sertifikaattikaudelta.

1.9	Yrityksen hallussa olevat ulkoalueet ovat roskattomia. Roskia poimitaan alueelta säännöllisesti, ja alueella on kannellisia roska-astioita.	Ulkoalueiden roskaamattomuus auttaa ylläpitämään puhdasta ja turvallista ympäristöä sekä eläimille että vierailijoille ja vähentää samalla riskejä, kuten haitallisia aineita tai tuholaisten houkuttelemista. Säännöllinen roskienkeruu varmistaa, että jäte ei kerry ajan myötä ja että alue pysyy hyvin hoidettuna kaikissa olosuhteissa. Katetut jäteastiat tukevat asianmukaista jätehuoltoa estämällä roskien leviämisen tuulen, eläinten tai sääolosuhteiden mukana. Yhdessä nämä toimenpiteet edistävät ympäristövastuuta, parantavat vierailijoiden kokemusta ja tukevat alueen yleistä hygieniaa ja kestävyyttä. Mikäli yrityksen hallinnassa tai käytössä on ulkoalueita, sen tulee huolehtia niiden siisteydestä. Eri jätejakeille tulee olla varattu merkityt, kannelliset roska-astiat. Haittaeläinten pääsy roska-astioihin tulee pyrkiä estämään. Mikäli yritys tuottaa ohjelmapalveluita muiden hallussa olevilla alueilla, sen tulee kuljettaa roskat pois luonnosta asianmukaiseen keräyspisteeseen. Ohjelmapalvelutoiminnan jätteitä ei saa sijoittaa retkeilyalueiden tai kansallispuistojen aloituspisteissä oleviin keräyspisteisiin, jotka on tarkoitettu kuluttajien jätteille. Auditoinnissa tarkastetaan yrityksen hallinnassa oleva ulkoalue ja jätepiste.
1.10	Yritys laskee vuosittain oman SCOPE 1&2-hiilijalanjälkensä GHG-protokollan vaatimukset täyttävää hiilijalanjälkilaskuria käyttäen.	Scope 1- ja Scope 2 -päästöjen vuosittaisen hiilijalanjäljen laskeminen GHG-protokollan mukaisesti tarjoaa standardoidun ja kansainvälisesti tunnustetun tavan mitata yrityksen suoria energiaan liittyviä ilmastovaikutuksia. Scope 1 kattaa yrityksen omistamien tai hallinnoimien lähteiden suorat päästöt, kun taas Scope 2 kattaa ostetun energian epäsuorat päästöt. Vaatimustenmukaisen laskurin käyttö varmistaa, että tulokset ovat yhdenmukaisia, vertailukelpoisia ja menetelmällisesti luotettavia. Tämä systemaattinen lähestymistapa mahdollistaa yrityksen tärkeimpien päästölähteiden tunnistamisen, muutosten seuraamisen ajan kuluessa ja näyttöön perustuvien vähennystavoitteiden asettamisen. Se parantaa myös läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta ilmastoraportoinnissa, tukien tietoon perustuvaa päätöksentekoa ja tehokkaampia kestävän kehityksen toimia.

		Laskelman teossa tulee noudattaa GHG-protokollaa, ja siinä tulee huomioida vähintään kaikki yrityksen SCOPE 1& 2-luokan päästöt (energiankulutus ja mahdolliset kylmäainelisäykset). Laskelmissa käytettyjen päästökertoimien tulee perustua viimeisimpään käytössä olevaan tietoon. Tuloksen lisäksi tulee raportoida sen jakautuminen eri päästöluokkiin, sekä tuloksen laskemisessa käytetyt kulutustiedot ja ajantasaiset, mahdollisimman tarkat päästökertoimet. Mikäli SCOPE 3-päästöjä sisällytetään laskelmaan, tulee tuloksen yhteydessä ilmoittaa, mitä päästölähteitä se sisältää. Hakemukseen liitetään yrityksen hiilijalanjälkilaskelma edelliseltä kalenterivuodelta, sekä sen laskemisessa käytetyt päästökertoimet ja kulutustiedot. Auditoinnissa auditoija varmistaa, että laskelma sisältää vaadittavat päästölähteet, ja se on tehty oikeilla kulutustiedoilla ja päästökertoimilla.
1.11	Kaikki yrityksen päivittäisessä käytössä olevat puhdistus- ja pesuaineet sekä pehmopaperit ovat ympäristömerkittyjä. Pesuaineita käytetään annosteluohjeiden mukaisesti, ja niiden käyttötarve on perusteltu.	Ympäristömerkittyjen pesuaineiden, puhdistusaineiden ja pehmopaperien käyttö vähentää päivittäisen toiminnan ympäristövaikutuksia varmistamalla, että tuotteet täyttävät varmennetut kriteerit biohajoavuuden, alhaisemman myrkyllisyyden ja kestävämmän hankinnan osalta. Tämä auttaa minimoimaan vesistöille, ekosysteemeille ja ihmisten terveydelle aiheutuvaa haittaa verrattuna perinteisiin vaihtoehtoihin. Annosteluohjeiden noudattaminen ja puhdistusaineiden käytön perusteleminen vähentävät entisestään tarpeetonta kemikaalien kulutusta ja jätettä. Oikea annostelu varmistaa tehokkaan puhdistuksen ja estää samalla liikakäyttöä, joka voi lisätä ympäristökuormitusta ja käyttökustannuksia. Yhdessä nämä käytännöt tukevat vastuullista resurssien käyttöä, toiminnan tehokkuutta ja parantunutta ympäristösuorituskykyä. Ympäristömerkityt pesu- ja puhdistusaineet ovat läpikäyneet riippumattoman arvioinnin, jossa niiden pesuteho ja mahdollisimman vähäinen ympäristökuormitus on vahvistettu. Hyväksyttyjä ympäristömerkkejä ovat ISO 17065 standardin mukaisen akkreditoinnin saaneet merkit, esim. Pohjoismainen Joutsenmerkki ja EU-Kukka.

		Hakemukseen tulee liittää lista yrityksen päivittäiskäytössä olevista pesu- ja puhdistusaineista sekä pehmopapereista. Listasta tulee käydä ilmi kunkin kemikaalin/pehmopaperin käyttökohde sekä kolmannen osapuolen hyväksymä ympäristömerkki. Auditoinnissa auditoija varmistaa, että kaikki päivittäiskäytössä olevat pesu- ja puhdistusaineet sekä pehmopaperit ovat ympäristömerkittyjä. Kriteeriä ei sovelleta desinfiointiaineisiin tai muihin harvoin käytettyihin pesuaineisiin.
1.12	Ennen työskentelyn alkua yritys solmii kaikkien työntekijöidensä, harjoittelijoidensa ja vapaaehtoisten kanssa kirjallisen sopimuksen.	Kirjallinen sopimus ennen työn aloittamista varmistaa, että kaikki osapuolet ymmärtävät työsuhteen ehdot alusta alkaen selkeästi. Dokumentointi vahvistaa myös lain noudattamista ja tarjoaa näyttöä sekä työnantajalle että työntekijälle epävarmuustekijöiden tai riitojen varalta. Lisäksi se tukee hyviä perehdytyskäytäntöjä selkiyttämällä odotuksia ja varmistamalla, että jokainen saa johdonmukaista tietoa roolistaan ja työoloistaan. Työsopimuksessa tulee määritellä: - tärkeimmät työehdot ja -tehtävät - palkkaus ja mahdolliset luontaisedut - työntekijän oikeudet tukeen ja ohjaukseen. Harjoittelijoiden/heidän oppilaitoksensa kanssa tulee tehdä sopimus, jossa on määritelty vähintään seuraavat asiat: -opiskelijalle on nimetty työpaikkaohjaaja, jolla on valmiudet ja resurssit opiskelijan ohjaustehtävän hoitamiseen. - henkilökunnalle tiedotetaan opiskelijasta ja hänen suorittamastaan koulutussopimusjaksosta. - opiskelijalle on määritelty oppimisen konkreettiset tavoitteet työsuunnitelmineen - Yrityksessä seurataan opiskelijan osaamisen kehittymistä ja raportoidaan tarvittaessa oppilaitokselle, mikäli koulutussuunnitelman mukaista osaamista ei pystytä kartuttamaan - Yritys vastaa opiskelijan työturvallisuudesta koulutussopimusjakson aikana. Joko yrityksen tai oppilaitoksen tulee olla vakuuttanut opiskelijan (työ)tapaturman varalta.

		Yrityksen liiketoiminta ei saa perustua vapaaehtoistyöhön, eikä asiakkaille tarjottavia ohjelmapalveluita saa toteuttaa vapaaehtoisvoimin. Vapaaehtoisia saa kuitenkin käyttää lyhytaikaisesti tukitehtävissä, jotka eivät suoraan liity ohjelmapalvelun järjestämiseen, opastamiseen tai ohjaukseen. Lisäksi vapaaehtoistyöntekijät tai harjoittelijat voivat poikkeustapauksissa vetää jo aloitetun aktiviteetin loppuun, jos henkilöstö ei siihen pysty esim. Sairastapauksen vuoksi. Mikäli yritys käyttää vapaaehtoistyöntekijöitä useammin kuin yksittäisinä päivinä ja vaihtuvissa tehtävissä, tulee heidän kanssaan laatia kirjallinen sopimus. Sopimuksessa tulee olla tieto vähintään seuraavista asioista: - Päivittäisen/viikoittaisen työn enimmäismäärä ja tärkeimmät työtehtävät - Vapaapäivät ja lepoajat - Tarjotun majoituksen tyyppi/muut luontaisedut - Yrityksen tarjoama tapaturma- ja vastuuvakuutus - Oikeus perehdytykseen, työnohjaukseen ja nimetty työpaikkaohjaaja Lisäksi sopimuksessa tulee selvästi määritellä, ettei vapaaehtoistyöntekijä koskaan ole vastuussa yrityksen toiminnasta/ohjelmapalveluiden tuottamisesta, asiakkaiden tai henkilökunnan turvallisuudesta tai matkailueläinten hyvinvoinnista Kaikilla yrityksessä työskentelevillä tulee olla nimetty työpaikkaohjaaja. Työpaikkaohjaajan tulee: - huolehtia opiskelijan/työntekijän/vapaaehtoisen perehdytyksestä - osallistua mahdollisen koulutussopimuksen ja näytön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. - ohjata opiskelijaa/työntekijää/vapaaehtoista tavoitteellisesti - antaa palautetta opiskelijan/työntekijän/vapaaehtoisen osaamisen kehittymisestä. Erityisesti ulkomailta tulevien kausityöntekijöiden, harjoittelijoiden ja vapaaehtoisten osalta tulee varmistaa, että tieto annetaan henkilön ymmärtämällä kielellä ja että keskeiset työehdot (esim. noudatettava työehtosopimus, palkka, työaika, lomat, vapaat, lepoajat ja muut ehdot) esitetään selkeästi. Lisäksi työntekijälle tulisi antaa tietoa siitä, miten toimia, jos tämä kohtaa ongelmia tai haasteita työsuhteensa aikana ja mihin tahoihin voi tällaisessa tilanteessa olla yhteydessä. Auditoinnissa auditoijalle näytetään selvitys kaikista yrityksen sen hetkisistä työntekijöistä, vapaaehtoistyöntekijöistä ja harjoittelijoista. Tiedoista tulee käydä ilmi henkilön nimi, työsuhteen tyyppi ja kesto. Mikäli yritys käyttää vapaaehtoistyöntekijöitä muutoin kuin satunnaisesti, tarkastetaan, että heidän

		kanssaan on laadittu kirjallinen sopimus. Tarvittaessa auditoija keskustelee satunnaisesti valittujen työntekijöiden/harjoittelijoiden/ vapaaehtoistyöntekijöiden kanssa varmistaakseen, että työsopimukseen sisältyvät vaaditut tiedot.
1.13	Yritys perehdyttää kaikki henkilöstönsä jäsenet kirjallisen perehdytyssuunnitelman mukaisesti. Perehdytykseen sisältyy turvallisuusasiakirjan, Green Activities -sertifioinnin vaatimusten ja yrityksen omien vastuullisuustavoitteiden esittely.	Kirjallinen perehdytyssuunnitelma varmistaa, että kaikki työntekijät saavat johdonmukaisen ja jäsennellyn perehdytyksen, mikä parantaa turvallisuutta, työn laatua ja ymmärrystä yrityksen käytännöistä. Turvallisuusasiakirjan sisällyttäminen perehdytykseen on olennaista onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja sen varmistamiseksi, että kaikki työntekijät ovat tietoisia riskeistä ja oikeista menettelytavoista työsuhteensa alusta alkaen. Sertifioinnin vaatimusten ja yrityksen vastuullisuustavoitteiden esittely auttaa juurruttamaan vastuullisia ja johdonmukaisia käytäntöjä päivittäiseen työhön. Tämä varmistaa, että henkilöstö ymmärtää sekä sääntelyyn liittyvät odotukset että yrityksen omat ympäristö- ja sosiaaliset tavoitteet, tukee johdonmukaista toteuttamista kaikissa toiminnoissa ja vahvistaa yleistä kestävän kehityksen suorituskykyä. Yrityksellä tulee olla kirjallinen henkilöstön perehdytyssuunnitelma, johon sisältyy turvallisuus- ja vastuullisuusosio sekä Green Activities -sertifioinnin vaatimusten ja yrityksen vastuullisuustavoitteiden esittely. Turvallisuus- ja vastuullisuusosion perehdytys tulee toteuttaa ennen työn aloittamista tai välittömästi työssä aloittamisen jälkeen. Green Activities -sertifikaatin tärkeimmät vaatimukset sekä yrityksen omat vastuullisuustavoitteet ja niiden seuranta tulee esitellä henkilöstölle viimeistään kuukauden kuluessa työsuhteen aloituksesta. Lisäksi perehdytykseen tulee sisältyä: - tieto GA-ilmoituskanavasta, johon henkilökunnan jäsenet ja asiakkaat voivat ilmoittaa kriteeristöpoikkeamista. - luonnossa liikkumista koskevien määräysten esittely/kertaus - paikallisen kulttuurin ja olojen esittely, erityisesti eri kulttuuriympäristöstä tuleville työntekijöille. Mikäli yritys käyttää ulkopuolisia alihankkijaoppaita vähintään 2 kk ajan vuodessa, myös heidän tulee saada vastaava perehdytys. Perehdytyssuunnitelmasta voidaan tarvittaessa laatia suppeampi, vaihtoehtoinen versio sellaisia työntekijöitä/alihankkijaoppaita varten, jotka työskentelevät yrityksessä

		vain muutamia päiviä esim. huippusesongin aikana. Tähänkin suunnitelmaan tulee kuitenkin sisältyä turvallisuusasiakirjan, Green Activities –periaatteiden sekä ilmoituskanavan esittely. Hakemukseen liitetään henkilöstön perehdytyssuunnitelma ja sen mahdollinen suppeampi versio lyhytaikaisille työntekijöille/alihankkijaoppaille. Perehdytyksen saaminen vahvistetaan kunkin työntekijän allekirjoituksella perehdytyspöytäkirjaan. Pöytäkirja tarkastetaan auditoinnissa.
1.14	Kaikki henkilökunnan jäsenet saavat vuosittain koulutusta omaan työhönsä liittyvissä vastuullisuusasioissa. Eläinmatkailuyrityksissä erityishuomiota kiinnitetään eläinten hyvinvointia lisäävään koulutukseen.	Henkilökunnan osaamisen jatkuva kasvattaminen lisää yrityksen tarjoamien palveluiden laatua, turvallisuutta ja asiakastyytyväisyyttä. Lisäkoulutusta tulee järjestää vähintään kerran vuodessa, ja sen tulee ylittää uuden henkilöstön alkuperehdytykseen sisältyvät sisällöt. Koulutus voi olla yrityksen itsensä järjestämää tai sisältää verkkokoulutuksia, webinaareja, teemapäiviä tai kursseja. Mikäli yritys käyttää ohjelmapalveluidensa toteuttamiseen alihankkijaoppaita tai keikkatyöntekijöitä vuosittain vähintään 2 kk ajan, myös heidän tulee saada vastaava koulutus. Yritys voi itse valita koulutuksen aiheet ja sisällön, mutta eläinmatkailuyrityksissä vähintään 1 koulutuksen tulee käsitellä matkailueläinten hyvinvointia edistäviä toimia. Hakemukseen liitetään selvitys edellisen sertifikaattikauden aikana henkilökunnalle tarjotusta lisäkoulutuksesta sekä seuraavalle kaudelle suunnitellusta koulutuksesta. Auditoinnissa auditoija tarkastaa listan koulutuksista ja niihin osallistuneista henkilökunnan jäsenistä. Listassa osallistujien tulee allekirjoituksellaan vahvistaa saaneensa lisäkoulutusta.
1.15	Yritys noudattaa	Turvallisen tilan periaatteiden noudattaminen varmistaa, että kaikkia yrityksen toimintaan osallistuvia henkilöitä kohdellaan kunnioittavasti, arvokkaasti ja oikeudenmukaisesti taustasta tai identiteetistä

	toiminnassaan turvallisen tilan periaatteita.	riippumatta. Tämä tukee osallistavaa ympäristöä, jossa syrjintää, häirintää ja sopimatonta käytöstä ehkäistään ja niihin puututaan aktiivisesti. Turvallisen tilan periaatteiden toteuttaminen vahvistaa myös henkilöstön, asiakkaiden ja kumppaneiden psykologista turvallisuutta, mikä helpottaa ihmisten avointa kommunikointia ja täysipainoista osallistumista toimintaan. Tämä edistää parempaa yhteistyötä, hyvinvointia ja positiivisempaa ja vastuullisempaa organisaatiokulttuuria kokonaisuudessaan. Yrityksen tulee varmistaa, että kaikki sen ohjelmapalveluihin osallistujat ja yrityksessä työskentelevät voivat kokea olonsa tervetulleiksi ja kunnioitetuiksi, eikä kukaan tunne oloaan ulkopuoliseksi, pelokkaaksi tai vähätellyksi palvelun aikana. Työntekijöiden tulee osata puuttua syrjintään, mikroaggressioihin ja epäasialliseen käytökseen. Yrityksellä tulee olla asiakkaiden ja henkilökunnan saatavilla kirjalliset turvallisen tilan periaatteet. Periaatteet kerrotaan osallistujille ennen ohjelman alkua joko suullisesti tai näkyvästi esillä olevin kyltein / tauluin tms. Mikäli ohjelmapalvelu järjestetään muualla kuin yrityksen hallinnassa olevissa tiloissa, tulee turvallisen tilan periaatteet sisällyttää asiakkaiden saamaan ennakkoinformaation, esim. Tilausvahvistukseen. Henkilökunnalle periaatteet voidaan esitellä esim. Osana perehdytystä, taukotilan seinällä tai sähköisessä tiedotuskanavassa. Auditoinnissa tarkastetaan, että turvallisen tilan periaatteet ovat asiakkaiden ja henkilökunnan saatavilla/ ne on toimitettu heille ennen ohjelmapalvelun alkua.
1.16	Yritys viestii Green Activities -sertifikaatista ja sen vaatimuksista näkyvästi asiakkailleen.	Green Activities -sertifikaatista ja sen vaatimuksista viestiminen näkyvästi asiakkaille lisää toiminnan läpinäkyvyyttä ja auttaa asiakkaita ymmärtämään, mihin käytännön vastuullisuustoimiin yritys on sitoutunut. Selkeä viestintä vahvistaa luottamusta ja antaa asiakkaille mahdollisuuden tehdä tietoisia valintoja palveluiden vastuullisuuden suhteen. Avoin viestintä sertifikaatin vaatimuksista ohjaa myös asiakaskäyttäytymistä oikeaan suuntaan ja varmistaa, että vastuullisuus ei jää vain yrityksen sisäiseksi toimintamalliksi. Green Activities -sertifikaatti/-logo ja lisätietoa sen vaatimuksista tulee olla esillä näkyvällä paikalla yrityksen toimitiloissa, markkinointimateriaaleissa ja sähköisen viestinnän kanavissa. Toimitiloissa sopiva

		paikka voi olla esim. asiakkaiden odotus- tai pukeutumistila, taukotupa, siirtymisiin käytettävä ajoneuvo tai muu sopiva paikka. Mikäli ohjelmapalvelu järjestetään muualla kuin yrityksen hallinnassa olevissa tiloissa, tulee tieto sertifioinnista sisällyttää asiakkaiden saamaan ennakkoinformaation, esim. tilausvahvistukseen. Asiakkaille tulee myös kertoa näkyvästi GA-ilmoituskanavasta, jonka kautta he voivat ilmoittaa yrityksen toiminnassa mahdollisesti havaitsemistaan kriteeristöpoikkeamista. Tieto ilmoituskanavasta ja linkki siihen voidaan antaa tilausvahvistuksessa ja nettisivuilla, mutta se tulee olla näkyvissä myös yrityksen tiloissa/ajoneuvoissa tms. Yritys ei saa johtaa asiakkaita tai yhteistyökumppaneita harhaan kertomalla virheellistä tietoa esim. Sertifioinnin kattamista palveluita / toiminnoista, kestosta tai toimintansa vastuullisuudesta. Mikäli yritys toistuvasti antaa väärää tietoa sertifiointiin liittyen eikä korjaa virheitä kehotuksista huolimatta, sertifiointi voidaan peruuttaa. Auditoinnissa tarkastetaan, että tieto GA-sertifioinnista, sen tärkeimmistä vaatimuksista sekä ilmoituskanavasta on näkyvästi asiakkaiden saatavilla.
1.17	Yritys tarjoaa asiakkailleen mahdollisuuden antaa palautetta toiminnastaan ja ohjelmapalveluistaan. Palautteet käsitellään etukäteen määritellyn toimintatavan mukaisesti.	Asiakaspalautteen kerääminen on keskeinen keino varmistaa ja kehittää laatua, koska se antaa suoraa tietoa siitä, miten hyvin palvelu tai tuote vastaa asiakkaiden odotuksia. Palautetta kannattaa kerätä strukturoidulla kyselyllä (esim. asteikot, monivalinnat, toiminnan/palvelun osa-alueita koskevat kysymykset) pelkän avoimen vastauskentän sijaan, koska se tekee tiedosta selkeämpää, vertailukelpoisempaa ja helpommin hyödynnettävää. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee kerätä ja käsitellä palautetta säännöllisesti. Palautetta voidaan kerätä joko yrityksen omalla, kaikille asiakkaille lähetettävällä palautekyselyllä, joka sisältää kysymyksiä liittyen vastuullisuustyöhön, näkyvästi esillä olevan sähköisen kanavan palautelinkin tai ulkopuolisen palautekanavan (esim. Tripadvisor) kautta. Mikäli merkittäviä ongelmia osoittavaa palautetta saadaan suullisesti, tulee sekin kirjata ylös.

		Riippumatta käytetystä kanavasta tulee tulokset käsitellä säännöllisesti henkilöstöpalaverissa / johtoryhmän kokouksessa, ja tarvittaessa korjaaviin toimiin ryhtyä välittömästi. Hakemuksessa kuvataan palautteen kerääminen, käsittely ja palautteen pohjalta tarvittavien toimien kirjaaminen. Yhteenveto edellisen sertifiointikauden aikana saadusta ja käsitellystä palautteesta esitetään auditoinnissa. Ensimmäistä kertaa kriteeriä täytettäessä (ensihakijat ja ensimmäistä kertaa uuden kriteeristön mukaan hakevat yritykset) esitetään menetelmä, jolla palautetta kerätään ja käsitellään.

LUKU 1. HALLINTO JA RAPORTOINTI		
VAPAAEHTOISET PISTEKRITEERIT		
1.18	Yritys asettaa konkreettisen tavoitteen hiilijalanjälkensä pienentämiseksi, arvioi sen vuosittain ja määrittelee toimenpiteet tavoitteen saavuttamiseksi.	Konkreettisen hiilijalanjäljen vähentämistavoitteen asettaminen tekee ilmastotyöstä mitattavaa ja ohjaa yrityksen toimintaa kohti selkeästi määriteltyjä päästövähennyksiä. Kun tavoite on tarkasti määritelty, sitä voidaan seurata ja arvioida systemaattisesti, mikä lisää toiminnan suunnitelmallisuutta ja vaikuttavuutta. Vuosittainen arviointi varmistaa, että etenemistä seurataan säännöllisesti ja että mahdollisiin poikkeamiin voidaan reagoida ajoissa. Lisäksi toimenpiteiden määrittely tavoitteiden saavuttamiseksi tekee ilmastotyöstä käytännönläheistä ja integroi päästövähennykset osaksi yrityksen arjen päätöksentekoa ja toimintaa. Kriteeri kannustaa yritystä ryhtymään ennakoiviin toimiin ilmastovaikutustensa vähentämiseksi asettamalla selkeät ja mitattavat kasvihuonekaasupäästöjen vähennystavoitteet, jotka perustuvat sen laskettuun hiilijalanjälkeen. Säännöllinen arviointi ja strateginen suunnittelu edistävät vastuullisuutta ja jatkuvaa parantamista. Yritys käyttää laskettua hiilijalanjälkeä lähtökohtana asettaessaan tavoitteen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi tietyllä prosenttiosuudella. Yritys määrittelee vertailuvuoden ja tavoitevuoden sekä niihin liittyvät arvot, sisältyvät päästöluokat ja tavoitteen yksikön. Tavoitetta päivitetään ja arvioidaan vuosittain, ja siinä tulee asettaa etusijalle 1-luokan ja 2-luokan päästöjen vähennykset ennen kuin ryhdytään toimenpiteisiin 3-luokan päästöjen vähentämiseksi. Yritys määrittää toimet, joilla se pyrkii päästövähennyksiin, esim. vähentämällä energiankulutusta, tehostamalla energiatehokkuustoimenpiteitä tai asentamalla uusiutuvan energian järjestelmiä. Hiilinieluja tai vältettyjä päästöjä ei lasketa mukaan kasvihuonekaasupäästöjen bruttovähennyksiin. Hakemukseen liitetään vuotuinen päästövähennystavoite, käytetyt menetelmät ja suunnitellut toimenpiteet.

		Auditoinnissa yritys esittää vuotuisen kasvihuonekaasupäästöjen vähennystavoitteen, käytetyt menetelmät sekä tavoitteen saavuttamiseen määritellyt toimenpiteet.
1.19	Ohjelmapalvelun markkinoinnin yhteydessä ilmoitetaan ohjelmapalvelun hiilijalanjälki/henkilö.	Ohjelmapalvelun hiilijalanjäljen ilmoittaminen markkinoinnin yhteydessä lisää toiminnan läpinäkyvyyttä ja antaa asiakkaille mahdollisuuden huomioida palvelun ilmastovaikutukset ostopäätöstä tehdessään. Samalla se kannustaa yritystä seuraamaan ja kehittämään palveluidensa ilmastovaikutuksia sekä tukee vastuullisten ja vähäpäästöisempien matkailupalvelujen kehittämistä. Jalanjäljen yhteydessä on selkeästi nähtävissä käytetty laskuri sekä laskelmaan sisältyvät päästölähteet. Laskelmaan tulee vähintään sisällyttää yrityksen kaikki SCOPE 1&2-luokan päästöt, ja laskelmassa käytettyjen päästökertoimien tulee perustua viimeisimpään saatavilla olevaan, todennettuun tietoon. Mikäli SCOPE 3-luokan päästöjä huomioidaan laskelmassa, tulee tehdyt rajaukset perustella. Mikäli yritys tarjoaa asiakkailleen päästöjen kompensointimahdollisuutta, sitä ei saa kytkeä ehdoksi ilmoitetun hiilijalanjäljen toteutumiselle. Vaikka SCOPE 1&2-päästöjä ei laskennan perusteella olisikaan, yritys ei saa väittää markkinoinnissaan, että sen toiminta/kyseinen ohjelmapalvelu olisi hiilineutraalia. Hiilijalanjäljestä viestittäessä tulee selkeästi ilmaista, mitä päästölähteitä se käsittää ja mitä laskuria on käytetty. Hakemukseen tulee liittää ainakin yhtä yrityksen tarjoamaa ohjelmapalvelua koskeva hiilijalanjälkilaskelma sekä nettisivun/muun viestintäkanavan osoite, jossa laskettu hiilijalanjälki on asiakkaiden nähtävillä ennen ostopäätöksen tekemistä. Jalanjäljen yhteydessä on selkeästi nähtävissä käytetty laskuri sekä laskelmaan sisältyvät päästölähteet. Auditoinnissa auditoija varmistaa, että ohjelmapalvelua koskevassa laskelmassa on huomioitu vähintään SCOPE 1&2 päästöt, ja niiden ositus ohjelmapalvelua kohti on tehty perustellusti huomioiden

		osallistujamäärät ja itse aktiviteetti. Lisäksi varmistetaan, että tuloksesta viestitään ohjelmapalvelun markkinoinnin yhteydessä selkeästi ja totuudenmukaisesti.
1.20	Vähintään 50 % yrityksen käyttämästä energiasta on tuotettu uusiutuvilla energianlähteillä.	Yrityksen ympäristökuormituksen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi sen toiminnoissa käytetyn energian tulisi yhä suuremmassa määrin olla peräisin uusiutuvista lähteistä. Siirtyminen fossiilisiin polttoaineisiin perustuvista järjestelmistä uusiutuvaan energiaan tukee ilmastotavoitteita, parantaa energiaomavaraisuutta ja edistää toiminnan pitkän aikavälin kestävyyttä. Kriteeri huomioi kaikki yrityksen omassa toiminnassa tarvittavan energian (lämmitys, sähkö, mahdolliset ajoneuvojen polttoaineet). Kriteeri koskee myös lämpimän veden tuotantoon ja ruoanlaittoon käytettyä energiaa. Uusiutuvaa energiaa voidaan tuottaa paikan päällä tai hankkia ulkopuoliselta taholta. Kriteerin mukaisia vaihtoehtoja fossiilisiin polttoaineisiin ja ydinvoimaan perustuville järjestelmille ovat muun muassa: a) aurinkolämpöjärjestelmät (esim. aurinkokeräimet käyttöveden tai tilojen lämmitykseen) b) maa- tai ilmalämpöpumput c) biokaasu ja biomassapolttoaineet (esim. hake, maatalousjätteet) d) tuulivoima e) vesivoima f) aurinkosähköllä toimiva lämmitys ja jäähdytys

		g) sertifioitu uusiutuva sähkö, mukaan lukien aurinko-, tuuli- ja vesivoima tai muista todennetuista uusiutuvista lähteistä peräisin oleva sähkö, jota käytetään ilmastointijärjestelmien virransyöttöön h) kaukolämpö- tai kaukokylmäverkot, joiden pääasiallinen energianlähde on geoterminen energia ja/tai sertifioitu kestävästi tuotettu biomassa ja/tai uusiutuvan energian viitekehyksessä hyödynnetty teollisuuden hukkalämpö i) sertifioidut kestävät biopolttoaineet (esim. biodiesel), jotka täyttävät EU:n uusiutuvan energian direktiivin (RED II / RED III) tai kansainvälisesti tunnustettujen sertifiointijärjestelmien (esim. RSB, ISCC) vaatimukset j) biomassapolttoaineet (esim. puupelletit, hakkeet tai briketit) Turvetta ei pidetä uusiutuvana energianlähteenä, eikä sitä lasketa vaadittuun 50 %:n osuuteen. Hakemukseen liitetään alkuperätodistus tai muut asiakirjat (esimerkiksi alkuperätodistukset, polttoainelaskut tai uusiutuvuussertifikaatit), jotka osoittavat, että vähintään 50% käytetystä energiasta oli uusiutuvaa raportointikaudella. Auditoinnissa varmistetaan, että vähintään 50 % energiasta tuotetaan uusiutuvilla energianlähteillä.
1.21	Yritys tuottaa itse tai hankkii kaiken käyttämänsä energian uusiutuvista lähteistä.	Siirtyminen fossiilisiin polttoaineisiin perustuvista järjestelmistä uusiutuvaan energiaan tukee ilmastotavoitteita, parantaa energiaomavaraisuutta ja edistää toiminnan pitkän aikavälin kestävyyttä.

		Kriteeri huomioi kaikki yrityksen toiminnassa tarvittavan energian (lämmitys, sähkö, mahdolliset ajoneuvojen polttoaineet). Kriteeri koskee myös lämpimän veden tuotantoon ja ruoanlaittoon käytettyä energiaa. Uusiutuvaa energiaa voidaan tuottaa paikan päällä tai hankkia ulkopuoliselta taholta. Kriteerin mukaisia vaihtoehtoja fossiilisiin polttoaineisiin ja ydinvoimaan perustuville järjestelmille ovat muun muassa: a) aurinkolämpöjärjestelmät (esim. aurinkokeräimet käyttöveden tai tilojen lämmitykseen) b) maa- tai ilmalämpöpumput c) biokaasu ja biomassapolttoaineet d) tuulivoima e) vesivoima f) aurinkosähköllä toimiva lämmitys ja jäähdytys g) sertifioitu uusiutuva sähkö h) kaukolämpö- tai kaukokylmäverkot, joiden pääasiallinen energianlähde on maalämpö, lämmön talteenotto, biomassa ja/tai uusiutuvan energian viitekehyksessä hyödynnetty teollisuuden hukkalämpö i) sertifioidut kestävät biopolttoaineet (esim. biodiesel) j) biomassapolttoaineet (esim. puupelletit, hakkeet tai briketit) Turvetta ei pidetä uusiutuvana energianlähteenä.

		Hakemukseen liitetään asiakirjat, joka osoittavat, että yritys tuottaa tai ostaa kaiken toiminnassaan käytettävän energian uusiutuvista energianlähteistä. Näitä ovat esim. energianlähteitä koskevat alkuperätodistukset, polttoaineen toimituslaskut tai biopolttoaineiden tai sähkön uusiutuvuussertifikaatit (kun energia hankitaan palveluntarjoajalta). Auditoinnissa varmistetaan, että 100 % energiasta tuotetaan uusiutuvilla energianlähteillä.
1.22	Vähintään 90 % yrityksen toiminnassaan käyttämästä energiasta on tuotettu ilman fossiilisia polttoaineita.	Torjuakseen ilmastonmuutosta hiilidioksidipäästöjään alentamalla yritys käyttää lämmitykseensä fossiilivapaata energiaa. Fossiilivapaita lämpöenergian lähteitä ovat vesi- ja tuulivoima, aurinkoenergia, lämpöpumpuilla talteen otettu maa- ja ilmalämpöenergia, biokaasu, ydinvoima, kierrätys- ja jätepolttoaineiden biohajoava osuus, puuperäiset polttoaineet sekä muut kasvi- ja eläinperäiset polttoaineet. Vaikka turvetta ei yleisen luokituksen mukaisesti katsota fossiiliseksi polttoaineeksi, sen ilmastovaikutukset ovat esim. rusko- ja kivihiiltä suuremmat, eikä sitä siksi voida pitää fossiilivapaana. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee käyttää vähintään 90 % fossiilivapailla energianlähteillä tuotettua sähköä, ja sen hankkiman polttoaineen, kaukolämmön ja -kylmän tulee olla vähintään 90 % fossiilivapaasti tuotettua. Hakemukseen liitetään asiakirjat, joilla osoitetaan että vähintään 90% raportointikaudella yrityksessä käytetystä energiasta oli fossiilitonta (esimerkiksi alkuperätodistukset, polttoainelaskut tai uusiutuvuussertifikaatit). Auditoinnissa varmistetaan, että vähintään 90 % edellisten 12 kuukauden energiasta on ollut fossiilivapaata.

1.23	Yrityksen saniteettitiloissa käytetään uudelleenkäytettäviä pyyhkeitä tai käsipyyherullia.	Kertakäyttöisten käsipyyhkeiden osuus matkailuyritysten tuottamasta sekajätteestä on usein korkea. Lisäksi kertakäyttöpyyhkeet ylläpitävät kertakäyttökulttuuria ja kasvattavat yrityksen jätehuoltokustannuksia, kun sekajäteastioiden määrää tai tyhjennyskertoja pitää lisätä. Pestävät, uudelleenkäytettävät käsipyyhkeet/-pyyherullat ovat hygieeninen, kestävä ratkaisu, joka pienentää yrityksen sekajätemäärää selvästi. Täyttääkseen kriteerin vähintään 50 %:ssa yrityksen yleisö- ja henkilökunnalle tarkoitetuista wc-tiloista tulee olla käytössä uudelleenkäytettävät pyyhkeet/pyyherullat. Kriteeri koskee tiloja, jotka ovat yrityksen omassa hallinnassa (mikäli vuokratilojen vuokraan sisältyy saniteettitilojen varustelu, kuten käsipyyhkeet, kriteeriä ei sovelleta). Hakemukseen liitetään selvitys, josta käy ilmi: yleisö- ja henkilökunnan wc-tilojen käsienpesupisteiden määrä ja uudelleenkäytettävien pyyhkeiden/pyyherullien osuus niistä. Auditoinnissa tarkastetaan, että vähintään 50% yleisö- ja henkilökunnan wc-tiloissa on käytössä uudelleenkäytettävät pyyhkeet/ pyyherullat.
1.24	Yritys tukee ympäristöystävällisten kulkuvälineiden käyttöä henkilökunnan työmatkaliikenteessä.	Pienentääkseen liikenteen aiheuttamaa ympäristökuormitusta ja kohentaakseen henkilöstönsä hyvinvointia yritys tarjoaa henkilöstölle tukea ympäristöystävällisten kulkumuotojen käyttämiseen työmatkaliikenteessä. Ympäristöystävällisiksi kulkuvälineiksi katsotaan tässä yhteydessä julkiset kulkuvälineet (linja-auto, juna, raitiovaunu, lautta jne.), sähköllä tai 100 % uusiutuvilla polttoaineella kulkevat ajoneuvot, kimppakyydit, henkilökunnan yhteiskuljetukset jne.

		Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee antaa konkreettista tukea kulkumuodon valintaan. Se voi esim. tarjota turvallisen tilan polkupyörien säilyttämiseen ja suihkutilan työmatkapyöräilijöille, sähköautojen latauspisteen, taloudellista tukea julkisen liikenteen lippukuluihin tai sähköautojen pysäköinti- ja latauskuluihin, ilmaista yhteiskuljetusta tms. Auditoinnissa yritys esittelee toimintatavan, jolla se on kannustanut henkilökuntaansa ympäristöystävällisen liikuntavälineen valintaan työmatkaliikenteessä viimeisten 12 kk aikana. Auditointikierroksella varmistetaan, että yritys on ryhtynyt asiassa konkreettisiin toimiin.
1.25	Yritys tarjoaa henkilökunnalleen ilmaisia/tuettuja liikuntamahdollisuuksia/-tiloja työajalla/työajan jälkeen.	Lisätäkseen henkilökuntansa hyvinvointia ja vähentääkseen sairaspoissaoloja yritys kannustaa henkilökuntaansa aktiiviseen, liikkuvaan elämäntapaan. Kannustaminen voi tapahtua tarjoamalla ilmaisia/tuettuja liikuntaohjelmia tai tiloja/välineitä, joita henkilökunta saa maksutta käyttää. Liikunta voi tapahtua työajan ulkopuolella, mutta yritystä kannustetaan tarjoamaan ohjattuja liikuntahetkiä myös työajalla. Myös yrityksen tarjoama/osittain maksama kehonhuolto (rentoutusharjoitukset, jooga, hieronta tms.), jolla ylläpidetään henkilökunnan työssä jaksamista, täyttää kriteerin. Mahdollisuus voidaan tarjota yrityksen tai ulkopuolisen palveluntarjoajan tiloissa/alueella. Täyttääkseen kriteerin kohteen tulee olla tarjonnut henkilökunnalleen viikoittaisia liikuntamahdollisuuksia vähintään viimeisten 6 kk ajan. Liikuntamahdollisuuksien tulee olla koko vakituisen henkilökunnan käytettävissä.

		Auditoinnissa yritys esittelee toimintatavan, jolla se on tukenut työntekijöidensä liikuntaharrastusta vähintään viimeisten 6 kuukauden ajan.
1.26	Yritys on edellisten 12 kk aikana toteuttanut vastuullisuuteen liittyvän markkinointi- tai tiedotuskampanjan.	Vastuullisuusviestintäkampanjoilla pyritään aktivoimaan asiakkaita tai sidosryhmiä ympäristötekoihin. Täyttääkseen kriteerin kampanjan tulee erottua kohteen jokapäiväisestä vastuullisuusviestinnästä, keskittyä yhteen vastuullisuusteemaan, kestää vähintään 2 viikkoa ja kiinnittää huomiota toimintaan, johon kohderyhmä voi itse vaikuttaa. Kampanja voidaan suunnata asiakkaille, tavarantoimittajille tai muille sidosryhmille, ja sen tulee olla näkyvä ja aktiivisiin toimiin kannustava. Liitä kampanjamateriaali hakemukseen. Auditoinnissa yritys esittelee kampanjansa, sen kohderyhmän ja saavutetut tulokset.
1.27	Yritys on laatinut etukäteen viestinnän vuosisuunnitelman, joka sisältää vähintään 3 vuotuista vastuullisuuteen liittyvää viestiä.	Vastuullisuustyö on kiinteä osa kohteen liiketoimintaa ja viestintää. Nostaakseen asiakkaidensa ja sidosryhmiensä ympäristötietoisuutta ja osallistaakseen heitä vastuullisuustyöhön yrityksen tulee suunnitella vastuullisuusviestintänsä etukäteen. Suunnitelmassa tulee määritellä viestinnän pääkohderyhmät (esim. kokousvieraat, vapaa-ajanmatkustajat, työmatkustajat, lapsiperheet, tms.), viestintäkanavat ja vastuullisuusviestinnän teemat sekä viestinnän aikataulutus. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee olla laatinut viestinnän vuosikello, joka ulottuu vähintään kuluvan vuoden loppuun. Suunnitelmassa tulee olla aikataulutettu vähintään 3 vastuullisuuteen liittyvää viestiä

		Hakemukseen liitetään kalenterivuoden viestinnän vuosikello, josta erottuvat vaaditut 3 vastuullisuusviestiä. Mikäli hakemus tehdään, kun kuluvaa vuotta on jäljellä alle 3 kk, tulee vuosikello tehdä seuraavalle vuodelle. Muissa tapauksissa vuosikello voi olla laadittu kuluvalle kalenterivuodelle. Auditoinnissa yritys esittelee viestintäsuunnitelmansa tai sen osan, jossa käsitellään ympäristöviestintää. Suunnitelmassa tulee olla käsiteltynä viestintäkanavat, viestinnän kohderyhmät, viestintätoimien ajoitus ja ympäristöviestinnän keskeinen sanoma.
1.28	Yritys palkitsee asiakkaitaan ympäristöteoista.	Asiakkaiden palkitseminen ympäristöteoista kannustaa vastuullisiin valintoihin ja tekee kestävistä toimintatavoista näkyvän osan asiakaskokemusta. Positiivinen kannustaminen lisää asiakkaiden sitoutumista ympäristövastuulliseen toimintaan ja tukee yrityksen omien kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista. Hyvä tapa kannustaa asiakkaita tekemään ympäristöystävällisiä valintoja on palkita heitä niistä tuotteella, palvelulla, alennuksella tai muulla huomionosoituksella. Kannustettavia valintoja voivat olla vaikkapa pyöränlainaus tai -vuokraus, kohteeseen saapuminen julkisilla kulkuvälineillä, kasvisruoan valinta tai roskien kerääminen luonto-ohjelmapalvelun aikana. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee huomioida asiakkaan valinnat ja palkita ympäristöystävälliset teot. Palkintona voi olla esim. lahjakortti/alennuskuponki. Auditoinnissa yritys esittelee käytännöt, joilla asiakkaita palkitaan ympäristöteoista.

1.29	Asiakkaita opastava henkilökunta on saanut inklusiivisuuteen tai kulttuurisensitiivisyyteen liittyvää koulutusta edeltävien 12 kk aikana.	Ohjelmapalvelujen asiakaskunta on yhä monimuotoisempi ja kansainvälisempi, ja matkailijoiden erilainen kulttuuritausta asettaa haasteita henkilökunnan osaamiselle. Toimiakseen kulttuurisensitiivisesti ja inklusiivisesti yrityksen työntekijöiden tulee kyetä huomioimaan asiakkaiden kulttuuriset tavat, rajoitteet ja tarpeet opastuksessa, palveluissa ja reittien suunnittelussa. Täyttääkseen kriteerin yrityksen asiakkaita opastavan henkilökunnan tulee olla saanut koulutusta kulttuurisensitiivisestä kohtaamisesta, inklusiivisuudesta, vähemmistöjen tarpeiden huomioimisesta tms. edellisten 12 kk ajanjaksolla. Ainakin yhden, asiakaspalvelussa työskentelevän/opastuksia toteuttavan henkilökunnan jäsenen tulee olla osallistunut koulutukseen, ja koulutuksen sisältö tulee olla saatettu myös muiden saataville. Lisäksi yrityksen tulee kyetä perustelemaan, miten opastuksessa huomioidaan asiakkaiden kulttuuriset tavat (esim. pukeutuminen, sukupuolten välinen vuorovaikutus, ruokailu, uskonnolliset käytännöt). Hakemuksessa kuvataan, mihin koulutukseen on osallistuttu, sekä miten koulutuksen sisältö on saatettu muunkin asiakkaita opastavan henkilökunnan saataville. Auditoinnissa varmistetaan, että inklusiivisuuskoulutus on ollut koko henkilökunnan saatavilla.
1.30	Yritys tarjoaa esteettömiä palveluita ja tiedottaa niistä näkyvästi.	Esteettömien palveluiden tarjoaminen edistää yhdenvertaisuutta ja mahdollistaa palveluiden saavutettavuuden mahdollisimman monille asiakkaille heidän toimintakyvystään riippumatta. Selkeä viestintä esteettömyydestä auttaa asiakkaita arvioimaan palvelun soveltuvuutta omiin tarpeisiinsa ja mahdollistaa palveluiden suunnittelun ja varaamisen ennakolta. Mahdollistaakseen liikuntarajoitteisten työntekijöiden ja asiakkaiden pääsyn tiloihinsa ja palveluihinsa yrityksen tulee varmistaa niihin esteetön pääsy. Esteettömyydestä on selkeästi viestittävä

		asiakkaille, henkilökunnalle ja muille käyttäjille. Esteettömyydestä ja sen toteutuksen tasosta viestimällä varmistetaan, että käyttäjät tietävät mihin varautua. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee tarjota esteetön pääsy ainakin yhteen säännöllisesti tarjolla olevaan ohjelmapalveluun sekä asiakkaille varattuun taukotilaan ja ainakin yhteen wc-tilaan. Lisäksi esteettömyydestä tulee viestiä selkeästi ja näkyvästi palvelukuvauksen yhteydessä. Tiedon tulee olla asiakkaiden saatavilla ennen ostopäätöksen tekemistä, ja siitä tulee käydä ilmi, mitä esteettömyydellä tarkoitetaan. Hakemukseen tulee liittää linkki kohteen www-sivulle/ digitaaliseen kanavaan, jossa esteettömyydestä kerrotaan. Auditoinnissa yritys kertoo liikuntarajoitteisia asiakkaita koskevista menettelytavoistaan ja siitä, miten se niistä viestii verkkosivuillaan ja tiloissaan.
1.31	Yritys on huomioinut aistirajoitteiset tilojensa/tuotteidensa/ palveluidensa suunnittelussa.	Aistirajoitteisten henkilöiden huomioiminen tilojen, tuotteiden ja palveluiden suunnittelussa parantaa palveluiden saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta. Huolellinen suunnittelu helpottaa palveluiden käyttöä erilaisille asiakasryhmille ja varmistaa, että mahdollisimman moni voi osallistua toimintaan turvallisesti ja sujuvasti. Yritys on huomioinut aistirajoitteiset tilojensa/tuotteidensa/palveluidensa suunnittelussa. Kohteen tilat/tuotteet/palvelut huomioivat aistivammaisten ja -rajoitteisten asiakkaiden tarpeet.

		Tämä voi tarkoittaa, esimerkiksi, että: - yritys on suunnitellut ohjelmapalvelun / reitin, joka soveltuu aistirajoitteisille asiakkaille - yrityksen digitaalinen viestintä on kehitetty saavutettavaksi (esim. graafisten elementtien kuvailu ja kuvien tekstitys). Hakemuksessa tulee kuvata, miten aistirajoitteiset on huomioitu tilojen/tuotteiden/palveluiden suunnittelussa. Tarvittaessa liitetään kuvia/muita täydentäviä asiakirjoja, joista käy ilmi tehdyt muutokset. Auditoinnissa auditoija varmistaa, että kuvatut toimet ovat käytössä.
1.32	Yritys tarjoaa harjoittelumahdollisuuksia ja/tai osa-aikaisia/joustavan työajan sopimuksia pitkäaikaistyöttömille tai vaikeasti työllistyville työnhakijoille.	Harjoittelu- ja työllistymismahdollisuuksien tarjoaminen pitkäaikaistyöttömille ja vaikeasti työllistyville työnhakijoille edistää sosiaalista vastuullisuutta ja yhdenvertaisuutta työelämässä. Joustavat työjärjestelyt ja matalan kynnyksen työllistymismahdollisuudet voivat olla ratkaisevia henkilöille, joilla on haasteita löytää pysyvää työtä. Samalla yritys edistää paikallista hyvinvointia ja kantaa vastuuta alueensa sosiaalisesta kestävyydestä. Yritys tarjoaa harjoittelumahdollisuuksia ja/tai osa-aikaisia/joustavan työajan sopimuksia pitkäaikaistyöttömille tai vaikeasti työllistyville työnhakijoille. Täyttääkseen tämän kriteerin kohteen tulee olla tarjonnut harjoittelupaikka tai vähintään 3 kk pituinen työpaikka pitkäaikaistyöttömälle/muuten vaikeasti työllistyvälle työnhakijalle viimeisen vuoden

		aikana. Matkailualan opintoihin normaalisti kuuluvien työharjoittelujaksojen tarjoaminen ei täytä kriteerin vaatimusta Kirjaa hakemukseen, miten kriteeri toteutuu yrityksessä. Auditoinnissa yritys esittää, kuinka tämä kriteeri on toteutettu.
1.33	Yritys tukee aktiivisesti vähintään kahta alueellista ympäristö- tai sosiaalista kehitystä edistävää hanketta.	Kestävän kehityksen tukemiseksi ja asiakkaiden tietoisuuden lisäämiseksi yritys tukee aktiivisesti ympäristötoimia tai paikallisyhteisöön kohdistuvaa sosiaalista kehittämistä. Toimenpiteiden suositellaan keskittyvän yrityksen toimipaikkaa ympäröivään alueeseen, mutta ne voivat myös tukea hankkeita muilla maantieteellisillä alueilla. Tuki voi kohdistua esimerkiksi seuraaviin toimiin: • Puiden istutus • Viheralueiden perustaminen tai kunnostus • Luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen liittyvät hankkeet. Nämä voivat koskettaa vesi- tai merialueita, luonnonkäytäviä tai avoimien alueiden luonnontilaistamista (esim. niityn tai kedon perustaminen) • Kulttuurillisesti herkkien luontoalueiden suojelu • Ilmastonmuutoksen vaikutuksia käsittelevät hankkeet • Ulkoilma-aktiviteetit (luontopolkujen perustaminen jne., joita myös suuri yleisö voi käyttää)

		• Yhteistyö koulujen tai muiden ympäristö- tai kasvatustyötä tekevien yhteisöjen kanssa • Yhteistyö erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kanssa (haavoittuvassa asemassa olevat tai vähävaraiset ryhmät) • Sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja yhtäläisiä oikeuksia edistävä toiminta • Kokous- tai tapahtumatilan tarjoaminen paikallisille yhteisöille, esim. kouluille tai kansalaisjärjestöille kustannuksetta tai alennuksella • Infrastruktuuriin liittyvän hankkeen tukeminen (esim. vesihuolto) Tämän kriteerin täyttämiseksi yrityksen tulee tukea aktiivisesti vähintään kahta toimenpidettä/aloitetta. Auditoinnin aikana yritys esittelee dokumentit, jotka osoittavat sen tukeneen aktiivisesti vähintään kahta ympäristö- tai sosiaalisen yhteisön kehittämistoimea viimeisten 12 kk aikana.
1.34	Yritys tarjoaa paikallisille pienyrittäjille mahdollisuuden myydä matkailijoille kestävästi valmistettuja tuotteitaan.	Tukeakseen paikallista sosiokulttuurista ja taloudellista kehitystä yritys myy paikallisten pienyrittäjien kestävästi valmistettuja tuotteita/tarjoaa paikallisille pienyrittäjille mahdollisuuden myydä kestävästi valmistettuja tuotteitaan. Myynti voi tapahtua pienen myymälän tai osaston muodossa kohteen tiloissa, tai yrityksen nettisivujen kautta. Tuotteet voivat olla elintarvikkeita, matkamuistoja, taidetta, käsitöitä tai käyttöesineitä. Täyttääkseen kriteerin ne tulee olla valmistettu paikallisesti ja kestävällä tavalla alueen luontoon, historiaan tai kulttuuriin perustuen. Paikallisesti tuotetuiksi katsotaan tuotteet, jotka on valmistettu saman maakunnan alueella, tai naapurimaakunnassa korkeintaan 100 km päässä yrityksen päätoimipaikasta. Pienyrityksiksi

		katsotaan yritykset, jotka täyttävät Tilastokeskuksen käyttämän Pk-yrityksen- määritelmän. Kestävällä tavalla valmistetuiksi katsotaan tuotteet, joiden materiaaleista valtaosa on luonnonmateriaaleja/niistä johdettuja ja jotka perustuvat alueen luontoon, historiaan tai kulttuuriin. Auditointikierroksella tarkastetaan, että paikallisten pienyrittäjien tuotteita on myynnissä yrityksen tiloissa/nettisivuilla.
1.35	Yritys on laatinut vastuullisen hankintapolitikan, joka ohjaa sen hankintapäätöksiä.	Hankintapolitiikan tavoitteena on suosia ympäristöystävällisiä ja sosiaalisesti kestäviä toimittajia ja tuotteita sekä minimoida resurssien käyttöä, jätteiden syntymistä ja tarpeetonta kuljetusta. Lisäksi siinä voidaan asettaa muita hankintoja ohjaavia periaatteita, kuten paikallisuus ja ihmisoikeuksien tai luonnon monimuotoisuuden edistäminen. Vastuullinen hankintapolitiikka asettaa periaatteet, joiden perusteella yrityksen toiminnassaan tarvitsemat elintarvikkeet, rakennustarvikkeet, kulutustarvikkeet ja palvelut valitaan. Lisäksi se ottaa kantaa yrityksen mahdolliseen sijoitustoimintaan määrittäen, millä perusteella sijoituskohteet valitaan, ja miten sijoitusten mahdollinen tuotto käytetään. Hankintapolitiikan tavoitteena on varmistaa yhteinen ymmärrys kestävästä hankinnasta ja esittää pääpiirteittäin kestävän hankinnan yleiset vaatimukset, joita yrityksen henkilöstön on noudatettava kaikissa tavara- ja palveluhankinnoissa toimittajilta suoraan kohteeseen. Siinä tulee ottaa huomioon sekä ympäristönäkökohdat että sosiaalinen kestävyys. Hankintapolitiikka tulee päivittää joka kolmas vuosi. Jos yritys on osa kansainvälistä tai kansallista ketjua, ketju voi laatia vastuullisen hankintapolitiikan ja jakaa sen saman ketjun muille kohteille.

		Kun vastuullinen hankintapolitiikka on laadittu, koko yrityksen henkilöstön tulee saada tieto siitä ja sen sisällöstä. Hakemukseen liitetään yrityksen hankintapolitiikka, joka on alle 3 v vanha. Auditoinnissa yritys esittelee hankintapolitiikkansa sekä sen, miten hankintapäätöksiä tekevä henkilöstö on siihen perehdytetty.
1.36	Yrityksellä on kriisiviestintäsuunnitelma yllättäviä ja poikkeuksellisia tilanteita varten.	Yrityksellä tulee olla kriisiviestintäsuunnitelma, koska kriisitilanteessa nopea, selkeä ja oikea viestintä on ratkaisevaa. Valmis suunnitelma auttaa toimimaan heti ilman epäröintiä, ja hyvin hoidettu viestintä vähentää huhuja ja väärinkäsityksiä sekä suojaa yrityksen mainetta. Kriisiviestintäsuunnitelma varmistaa, että yritys pystyy toimimaan hallitusti ja uskottavasti myös vaikeissa tilanteissa. Suunnitelmassa tulee olla kuvattuna johtaminen, vastuut, toimintatavat ja sisäinen ja ulkoinen viestintä kriisitilanteissa. Lisäksi tulee nimetä kriisiviestinnästä vastaava henkilö. Hakemukseen liitetään yrityksen kriisiviestintäsuunnitelma, jonka yrityksen johto on vahvistanut allekirjoituksella. Suunnitelma saa olla korkeintaan 5 vuotta vanha. Auditoinnissa varmistetaan, että suunnitelma sisältää vaaditut osat.

LUKU 2. OHJELMAPALVELUT

PAKOLLISET PERUSKRITEERIT

2.1	Yrityksellä on sopimus sen alueen omistajan/hallinnoijan kanssa, jonka alueella se järjestää ohjelmapalveluita. Henkilöstölle on laadittu kirjallinen ohjeistus luonnossa/ vierailukohteissa toimimiseen.	Matkailutoiminta suojelu- ja retkeilyalueilla edellyttää yhteistyösopimusta Metsähallituksen kanssa. Lisäksi retkeilyrakenteiden käytöstä tulee maksaa vuosittainen asiakasmäärään perustuva käyttökorvaus. Suojelualueilla toimittaessa tulee huomioida suppeammat jokaisen oikeudet, esim. velvoite pysyä reiteillä, tulentekokielto merkittyjen tulentekopaikkojen ulkopuolella sekä rajoitukset marjojen, sienien ja kasvinosien keräämisessä. Luonnonalueilla toimittaessa yrityksen tulee tunnistaa alueella esiintyvien luonnonvaraisten eläinten keskeiset lajityypilliset käyttäytymispiirteet ja huomioida ne toiminnassaan. Tämä tarkoittaa esimerkiksi: • riittävän etäisyyden säilyttämistä eläimiin • eläinten ruokinnan kieltoa • lisääntymis-, pesimä- ja vasomisaikojen huomioimista • lepo- ja ruokailualueiden häiriöttömyyden turvaamista • melun ja äkkinäisten liikkeiden välttämistä • reittien suunnittelua siten, ettei kuljeta herkillä elinympäristöillä Yrityksen tulee suunnitella toimintansa ja ohjelmapalvelunsa niin, etteivät ne haittaa luonnonvaraisten eliöiden elämää, maaston kulumista, ympäristön roskaantumista, vesistöjen pilaantumista tai muiden luonnossa liikkujien/käyntikohteissa vierailevien mahdollisuuksia nauttia luontokohteesta. Erityishuomiota tulee kiinnittää maastopalojen torjuntaan, mikäli ohjelmapalveluissa käsitellään avotulta tai liikutaan luonnonalueilla maastopalovaroituksen voimassaoloaikana. Varmistaakseen, että henkilöstö tuntee nämä periaatteet, yrityksellä tulee olla kirjallinen ohjeistus siitä, miten luonnossa liikkuessa/ vierailukohteissa tulee toimia.

		Mikäli yritys tarjoaa ohjelmapalveluita Metsähallituksen mailla, sen tulee olla solminut kumppanuussopimus Metsähallituksen kanssa. Yksityisillä mailla toimittaessa tulee laatia vastaava sopimus maanomistajan kanssa. Kaupunkiympäristössä toimittaessa kumppanuussopimus voidaan korvata yhteistyösopimuksella tärkeimpien vierailukohteiden hallinnasta vastaavan tahon kanssa. Auditoinnissa varmistetaan, että yritys on solminut sopimuksen sen alueen haltijan kanssa, jolla ohjelmapalveluita toteutetaan. Lisäksi tarkastetaan, että yritys on laatinut toimintatavan luonnossa tapahtuville aktiviteeteille, ja se on sisällytetty henkilöstön perehdytysmateriaaleihin.
2.2	Yritys tarjoaa vain sellaisia ohjelmapalveluita, joiden fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset riskit palvelun käyttäjille ja sivullisille ovat hyväksyttävällä tasolla.	Ohjelmapalveluiden riskien arviointi ja niiden pitäminen hyväksyttävällä tasolla on edellytys turvalliselle ja vastuulliselle toiminnalle. Fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten riskien huomioiminen suojaa asiakkaita, henkilöstöä ja sivullisia, vähentää onnettomuuksien ja haitallisten kokemusten riskiä ja varmistaa että palvelut voidaan toteuttaa turvallisesti erilaisille asiakasryhmille. Yritys on selvillä tarjoamiaan palveluita koskevasta lainsäädännöstä, standardeista, viranomaisen ohjeista ja nykyisistä käytännesäännöistä. Yritys on tunnistanut etukäteen ohjelmapalveluihinsa liittyvät vaarat ja riskit, ja pyrkinyt poistamaan tai minimoimaan ne hyväksyttävälle tasolle. Vaarojen tunnistus ja riskienhallinta on dokumentoitu esimerkiksi osana turvallisuussuunnitelmaa. Yrityksellä tulee olla kirjallinen turvallisuusasiakirja, joka kuvaa, miten palvelun turvallisuus on varmistettu. Siinä on tarvittaessa kuvattu mm. palvelussa käytettävät menetelmät, välineet, varusteet ja suojaimet, toimintatavat, toimintaympäristö ja turvalliset olosuhteet, henkilöstön tehtävät, pätevyyskriteerit ja määrä sekä käytönaikainen valvonta. Asiakirjassa tulee huomioida riskiryhmien erityistarpeet. Turvallisuusasiakirjassa tulee lisäksi olla eriteltynä kaikki sellaiset tarjottujen aktiviteettien tai yrityksen toiminnan riskit, joiden vakavuus tai todennäköisyys on vähintään kohtalainen. Riskejä tulee arvioida niin asiakkaiden, henkilökunnan kuin toiminnassa mahdollisesti käytettyjen matkailueläinten kannalta. Lisäksi asiakirjasta tulee käydä selkeästi ilmi, millä konkreettisilla teoilla vakavimpien riskien

		todennäköisyyttä pyritään pienentämään. Turvallisuusasiakirjassa tulee nimetä henkilö, joka vastaa mahdollisesta kriisiviestinnästä ja TUKES-ilmoituksen tekemisestä. Hakemukseen tulee liittää turvallisuusasiakirja, joka sisältää yllä mainitut asiat. Auditoinnissa varmistetaan, että asiakirja sisältää vaaditut osat.
2.3	Yritys pitää kirjaa läheltä piti- ja onnettomuustilanteista, kehittää niiden pohjalta toimintatapojaan, ja käsittelee niistä opitut asiat säännöllisesti henkilöstönsä kanssa.	Läheltä piti- ja onnettomuustilanteiden järjestelmällinen kirjaaminen on tärkeä osa turvallisuuden jatkuvaa kehittämistä. Tilanteiden analysointi auttaa tunnistamaan toiminnan riskitekijöitä, puutteita toimintatavoissa sekä mahdollisuuksia ehkäistä vastaavien tilanteiden toistuminen. Näin turvallisuutta voidaan parantaa ennakoivasti eikä vasta vakavan onnettomuuden jälkeen. Havaintojen säännöllinen käsittely henkilöstön kanssa vahvistaa yhteistä turvallisuuskulttuuria, lisää tietoisuutta riskeistä ja varmistaa, että opitut asiat siirtyvät käytännön toimintaan. Samalla henkilöstöä kannustetaan osallistumaan turvallisuuden kehittämiseen ja tuomaan esiin havaintojaan avoimesti, mikä tukee vastuullista ja turvallista toimintaa pitkällä aikavälillä. Kriteerin täyttymiseksi yrityksen tulee pitää kirjaa onnettomuus- ja vakavista vaaratilanteista, pyrkiä kehittämään toimintaansa entistä turvallisemmaksi, ja seurata jatkuvasti palveluidensa turvallisuudessa tapahtuvia muutoksia. Hakemukseen tulee liittää selvitys yrityksen ohjelmapalvelutoiminnassa syntyneistä vakavista vaaratilanteista ja onnettomuuksista edelliseltä sertifikaattikaudelta. Selvityksestä tulee käydä ilmi tilanteiden ja onnettomuuksien läpikäynti opastavan henkilökunnan kanssa, ja sen jälkeen parannetut käytännöt. Kirjanpidon tulee olla koko opastavan henkilöstön saatavilla, ja siihen tutustuminen tulee sisällyttää perehdytyssuunnitelmaan. Mikäli ohjelmapalveluissa/toiminnassa on syntynyt vaaratilanteita edellisen 12 kk aikana, myös niistä tehty TUKES-ilmoitus tulee liittää hakemukseen.

		Auditoinnissa yritys esittelee menetelmän, jolla läheltä piti- ja onnettomuustilanteista opitut asiat kirjataan ja otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.
2.4	Yritys kuvailee ohjelmiensa sisällön ja tiedottaa niiden haasteellisuudesta ja tarvittavista varusteista asiakkaille ennen ostopäätöksen tekoa.	Ohjelmapalveluiden sisällöstä, vaativuudesta ja tarvittavista varusteista tiedottaminen ennen ostopäätöstä auttaa asiakkaita arvioimaan, soveltuuko palvelu heidän osaamiselleen, terveydentilalleen ja odotuksilleen. Riittävät ennakkotiedot vähentävät väärinkäsityksiä, parantavat asiakaskokemusta ja auttavat asiakkaita valmistautumaan ohjelmaan asianmukaisesti. Selkeä viestintä tukee myös turvallisuutta, sillä oikeat varusteet ja realistinen käsitys ohjelman vaativuudesta vähentävät tapaturmariskiä ja ehkäisevät tilanteita, joissa asiakas osallistuu itselleen liian haastavaan ohjelmaan. Samalla yritys toimii vastuullisesti ja läpinäkyvästi tarjoamalla asiakkaalle olennaiset tiedot jo ennen ostopäätöstä. Yrityksellä tulee olla kirjallisessa tai kuvallisessa muodossa tuotekuvaus osana markkinointimateriaalia tai muuta asiakkaille annettavaa ennakkotietoa, jonka perusteella asiakkaat voivat arvioida palvelun sopivuutta itselleen. Kuvauksessa kerrotaan ohjelmapalvelusta ja sen haasteellisuudesta riittävällä tarkkuudella sanallisesti ja/tai kuvin. Mikäli ohjelmapalveluun osallistuminen edellyttää tiettyjä taitoja, varusteita tai fyysistä kuntoa, tulee tieto sisällyttää kuvaukseen. Kuvauksen tulee olla asiakkaan saatavilla ennen ostopäätöksen tekemistä. Mikäli yritys tuottaa ohjelmapalveluita alihankkijana toiselle matkailuyritykselle, joka vastaa palveluiden markkinoinnista loppuasiakkaille, sen tulee osoittaa tiedottaneensa palveluiden vaativuudesta toimeksiantajalle. Tämä voidaan osoittaa esim. liittämällä tuotekuvaus, sopimus tai muu asiakirja. Auditoinnissa tarkastetaan, että vaaditut tiedot ovat asiakkaiden/alihankkijoiden saatavilla ennen ostopäätöksen/alihankintasopimuksen tekoa.
2.5	Ohjelmapalveluja opastavalla henkilökunnalla on tarjotun	Ohjelmapalveluja opastavan henkilökunnan riittävä osaaminen on keskeinen edellytys turvallisten, laadukkaiden ja vastuullisten palveluiden toteuttamiselle. Oppaiden koulutuksen ja tietotaidon tulee

	ohjelman/palvelun vaativuuteen nähden riittävä koulutus/tiedot.	vastata ohjelman vaativuutta, jotta he pystyvät ennakoimaan riskejä, toimimaan oikein poikkeustilanteissa sekä opastamaan asiakkaita turvallisesti erilaisissa olosuhteissa. Ammattitaitoinen henkilöstö parantaa myös asiakaskokemusta, sillä se lisää asiakkaiden luottamusta palveluun ja varmistaa, että ohjelmat toteutetaan yhdenmukaisesti ja hyvän ammattikäytännön mukaisesti. Yrityksen tulee varmistaa, että sen opastustehtävissä toimivat henkilökunnan jäsenet omaavat tarjotun ohjelmapalvelun kannalta riittävän ammattiosaamisen ja ensiaputaidot, tuntevat toiminta-alueen ja paikalliset olot. Mikäli asiakkaille tarjottavien palveluiden tuottamisessa käytetään alihankkijoita, yrityksen tulee varmistua myös heidän osaamisestaan. Riittävä ammattiosaaminen riippuu opastettavan ohjelmapalvelun riskeistä ja toimintaympäristöstä: - Mikäli opastettava aktiviteetti on matalariskinen, vaativuudeltaan helppo ja toteutetaan kokeneemman vastuuoppaan valvonnassa alueella, jonne avun saaminen on tarvittaessa nopeaa, työntekijän tulee olla saanut työtehtäviin vähintään 2 viikon perehdytys - mikäli opastettava aktiviteetti sisältää kohtuullisia riskejä, sisältää ainakin joitain vaativampia osuuksia mutta toteutetaan kokeneemman vastuuoppaan valvonnassa ja alueella, jonne avun saaminen on tarvittaessa nopeaa, tulee oppaalla olla vähintään 4 kk työkokemus - Mikäli ohjelmapalvelu sisältää huomattavia riskejä ja toteutetaan vaikeapääsyisellä alueella ja/tai ilman ohjaavaa, kokeneempaa vastuuopasta, tulee oppaalla olla ammattitutkinto tai vähintään 2 vuoden relevantti työkokemus. Kaikilla retkiä/ohjelmapalveluita opastavilla henkilöstön jäsenillä tulee olla voimassa vähintään 8 tunnin perusensiapukoulutus, johon sisältyi käytännön harjoituksia. Lisäksi kustakin ohjelmapalvelusta vastaavalla oppaalla tulee olla voimassa todistus EA1 tai sitä vastaavasta koulutuksesta, joka vastaa vähintään 16 tunnin laajuista ensiapukoulutusta. Mikäli ohjelmapalvelu sisältää vakavia riskejä esim. toimintaympäristöstä (vaikeasti saavutettavat alueet, joille avun saapuminen vie poikkeuksellisen kauan) tai aktiviteetin luonteesta johtuen (esim. koskenlasku), ainakin pääoppaalla tulee olla EA2 tai sitä vastaava todistus.

		Lisäksi kaikilla opastavilla työntekijöillä on oltava riittävä paikallisten olosuhteiden tuntemus sekä osaaminen välittää ymmärrystä paikallisesta kulttuurista muualta saapuvien asiakkaiden kulttuuritaustan huomioiden. Mikäli harjoittelijoita tai oppisopimuksella työskenteleviä käytetään, heille tulee olla laadittu osaamiskartoitus ja sen pohjalta yksilöllinen koulutussuunnitelma, jonka mukaan työtehtävien vastuullisuutta ja itsenäisyyttä vähitellen lisätään. Yrityksen tulee ylläpitää ajantasaista luetteloa henkilöstönsä ensiapukoulutuksista ja niiden voimassaolosta. Lisäksi yritys seuraa koulutusten voimassaoloa ja huolehtii kertauskoulutuksista ennen voimassaolon päättymistä. Auditoinnissa yritys esittelee ajantasaisen selvityksen henkilöstön ammatti- ja ensiapuosaamisesta.
2.6	Jokaisen ohjelmapalvelun aluksi yritys ohjeistaa osallistujat ohjelmapalvelun turvallisesta toteuttamisesta ja siitä, miten heidän tulee toimia suojellakseen ympäristöä ja luonnon monimuotoisuutta.	Ohjelmapalvelun alussa annettavat turvallisuus- ja ympäristöohjeet varmistavat, että kaikilla osallistujilla on riittävät tiedot toimia turvallisesti ja vastuullisesti koko ohjelman ajan. Yhteinen perehdytys vähentää tapaturmariskiä, selkeyttää osallistujien roolia ja auttaa varmistamaan, että toiminta sujuu turvallisesti myös muuttuvissa olosuhteissa. Ympäristöä ja luonnon monimuotoisuutta koskevat ohjeet auttavat asiakkaita ymmärtämään oman toimintansa vaikutukset sekä toimimaan tavalla, joka minimoi luonnolle aiheutuvan kuormituksen. Näin yritys edistää vastuullista luonnossa liikkumista ja varmistaa, että myös asiakkaat osallistuvat ympäristön suojeluun osana ohjelmapalvelua. Turvallisesti ohjelmapalveluun osallistumiseksi tarvittavien ohjeiden lisäksi yrityksen tulee ohjeistaa asiakkaita vastuulliseen luonnossa liikkumiseen siten, ettei kasvillisuutta vahingoiteta tai eläimille aiheudu häiriötä, stressiä tai haittaa. Asiakkaiden tulee saada ohjelmapalvelun kannalta asiaankuuluva ohjeistus ennen ohjelmapalvelun alkua, joko kirjallisesti tilausvahvistuksen yhteydessä, asiakastiloissa näkyvillä olevissa ohjetauluissa tai suullisesti osana turvallisuusohjeistusta.

		Ohjeistus voidaan toteuttaa joko osana yleistä turvallisuusohjeistusta tai erillisenä osiona. Ohjeistukseen tulee sisältyä vähintään seuraavat osiot (mikäli ohjelmapalvelu toteutetaan olosuhteissa, joita ne koskevat): - Tupakointi ja mahdollinen muu tulenkäyttö erityisesti maastopalovaroituksen aikana - Liikenteen ja muiden reitin käyttäjien huomioiminen - Ohjelmapalvelun aikana syntyvien jätteiden keräys ja lajittelu - Käymäläohjeistus luonnossa/kuivakäymälöissä - Maaston kulumisen estäminen - Vesien ja vesistöjen suojelu - Luonnonvaraisten kasvien poimimisen rajoitukset - Luonnonvaraisten eläinten häirintä- ja ruokintakielto - Mikäli yritys tarjoaa eläinohjelmapalveluja, matkailueläinten lähestymistä/käsittelyä/valokuvausta koskeva ohjeistus Hakemukseen liitetään henkilökunnan kirjallinen muistilista asiakkaiden ohjeistukseen. Muistilista tulee käydä läpi osana henkilöstön perehdytystä. Auditoinnissa auditoija osallistuu ohjelmapalvelun alussa pidettävään asiakkaiden opastukseen ja varmistaa, että yllä olevassa listassa mainitut asiat käsitellään. Mikäli ohjeistus toimitetaan asiakkaille etukäteen kirjallisena, se tulee liittää hakemukseen.
2.7	Yritys pyrkii hillitsemään omasta toiminnastaan luonnolle ja paikallisyhteisöille koituvaa haittaa.	Luonnolle ja paikallisyhteisöille aiheutuvien haittojen tunnistaminen ja aktiivinen hillitseminen on keskeinen osa vastuullista matkailutoimintaa. Haittojen tunnistaminen vähentää toiminnan negatiivisia vaikutuksia ympäristöön, kuten kulumista, häiriötä eläimistölle ja kuormitusta paikallisille resursseille. Samalla se tukee paikallisten asukkaiden hyvinvointia ja yrityksen toiminnan hyväksyttävyyttä. Haittojen minimointi myös vahvistaa kestävän matkailun periaatteiden toteutumista.

		Mikäli yrityksen ohjelmapalveluihin sisältyy paikalliskulttuuria hyödyntäviä aktiviteetteja, sen tulee varmistaa, että niitä ei käytetä harhaanjohtavasti tai epäasiallisesti. Paikallisyhteisölle tulee tarjota mahdollisuus olla mukana kulttuuriaktiviteettien kehittämisessä, jotta varmistettaisiin, että ne ovat autenttisia ja paikallisyhteisöä kunnioittavia. Mikäli yritys toimii saamelaisalueella, suositellaan huomioimaan Metsähallituksen laatiman Saamelaisten kotiseutualueen luonnossa liikkujan etiketin ohjeet. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee arvioida vastuullisuussuunnitelmassaan määrittämiensä, toiminnastaan aiheutuvien ympäristö- ja sosiaalisten haittojen laajuutta vähintään kerran 2 vuodessa. Lisäksi yrityksen tulee tarjota paikallisyhteisölle mahdollisuus antaa palautetta toiminnastaan vähintään 2 vuoden välein, ja pyrkiä pienentämään koettuja haittoja. Paikallisyhteisön kuuleminen voidaan toteuttaa esim. kaikille lähinaapureille säännöllisesti lähetettävällä kyselyllä tai järjestämällä avoin tapaaminen, johon heidät kutsutaan. Jos yritys toimii kaupunkiympäristössä, palautetta toiminnasta tulee pyytää kirjallisesti esim. vierailukohteiden hallinnoinnista vastaavalta taholta. Hakemukseen liitetään korkeintaan 2 vuotta vanhan haitta-arvion tulokset sekä kirjallinen todiste siitä, että paikallisyhteisön/ käyntikohteiden hallinnasta vastaavan tahon näkemyksiä on kuultu viimeisten 12 kk aikana yrityksen toiminnan haittojen minimoimiseksi. Auditoinnissa varmistetaan, että laadittu haitta-arvio on realistinen, ja että paikallisyhteisölle on tarjottu tilaisuus ilmaista huolenaiheensa.

LUKU2. OHJELMAPALVELUT		
VAPAAEHTOISET PISTEKRITEERIT		
2.8	Mikäli yritys tarjoaa moottorikelkkaretkiä tai muita moottoriajoneuvolla tehtäviä aktiviteetteja, niihin sisältyy aina ohjeistus mm. taloudelliseen ajamiseen, eroosion estämiseen ja melusaasteen torjuntaan.	Moottoriajoneuvoilla toteutettaviin ohjelmapalveluihin liittyvä ohjeistus vähentää toiminnan ympäristövaikutuksia ja edistää turvallista ajotapaa. Taloudellinen ajaminen pienentää polttoaineenkulutusta ja päästöjä, kun taas eroosiota ja melua vähentävät toimintatavat auttavat suojelemaan luontoa ja vähentämään häiriötä ympäristölle. Selkeät ohjeet varmistavat, että asiakkaat osaavat toimia vastuullisesti ja ympäristöä kunnioittaen koko ohjelmapalvelun ajan. Taloudellinen ajotapa (ekoajo) säästää polttoainetta, vähentää päästöjä ja pienentää ajoneuvon huoltokustannuksia. Keskeistä on ennakoiva, tasainen ja rauhallinen ajotapa, jossa vältetään turhia jarrutuksia ja kiihdytyksiä. Tärkeimmät keinot ovat riittävät turvavälit, moottorijarrutuksen hyödyntäminen, oikea vaihteisto ja tasainen nopeus. Kriteerin täyttämiseksi asiakkaiden ajamilla moottoriajoneuvolla toteutettavien ohjelmapalveluiden alussa tulee aina antaa ajotapaohjeistus. Ohjeistuksen tulee sisältää seuraavat seikat, mikäli ne ovat kyseisen ohjelmapalvelun kannalta olennaisia: • Tasainen nopeus ja alhaiset kierrokset: vältä äkkikiihdytyksiä ja repivää ajoa. Tasainen, maltillinen nopeus pitää moottorin äänenvoimakkuuden alhaisena. • Ennakointi: seuraa maastoa ja reittiä ennakkoon. Ennakoiva ajo vähentää tarvetta äkkijarrutuksille ja uudelleen kiihdytyksille. • Reitillä pysyminen: Aja vain merkityillä urilla ja reiteillä. • Vapaan maastoajon kielto, sillä se aiheuttaa eniten häiriötä luonnolle ja ympäristölle.

		• Asutuksen läheisyyden ja herkkien luontokohteiden/ villieläinten huomioiminen: hiljennä vauhtia merkittävästi asutusten, mökkien ja luonnonrauhaa vaativien alueiden/villieläinten lähellä. • Ajoaika ja melutaso: Vältä kovaäänistä ajamista myöhään illalla tai varhain aamulla asutuksen lähellä. • Sammuta moottori: Pysähdyksissä sammuta moottori, jos odotus kestää pidempään. Auditoinnissa auditoija osallistuu moottoroidun ohjelmapalvelun ohjeistukseen varmistaakseen, että siihen sisältyy ajotapaohjeistus.
2.9	Kaikki yrityksen tarjoamat moottoriajoneuvolla tehtävät aktiviteetit toteutetaan sähköajoneuvoilla.	Sähköajoneuvojen käyttö moottoriajoneuvoaktiviteeteissa vähentää merkittävästi paikallisia päästöjä, meluhaittaa ja fossiilisten polttoaineiden käyttöä. Tämä parantaa sekä luonnonympäristön että asiakaskokemuksen laatua erityisesti herkissä luontokohteissa. Sähköinen kalusto tukee yrityksen siirtymää vähäpäästöisempiin toimintatapoihin ja vähentää toiminnan ilmastovaikutuksia. Samalla se edistää kestävän matkailun periaatteiden toteutumista käytännössä. Sähköajoneuvojen ympäristöedut keskittyvät erityisesti käytönaikaisiin päästöihin ja energiatehokkuuteen. Niistä keskeisimpiä ovat: • Ei ajon aikaisia pakokaasupäästöjä (hiilidioksidi, typen oksidit, hiukkaset), mikä parantaa ilmanlaatua merkittävästi. • Pienempi hiilijalanjälki koko elinkaaren aikana: vaikka akkujen valmistus on energiaintensiivistä, sähköajoneuvon kokonaishiilijalanjälki on huomattavasti pienempi kuin polttomoottorilla kulkevan ajoneuvon. • Energiatehokkuus: sähkömoottorit ovat huomattavasti energiatehokkaampia kuin polttomoottorit.

		• Mahdollisuus hyödyntää uusiutuvilla energialähteillä (tuuli-, aurinko- tai vesivoima) tai ydinvoimalla tuotettua sähköä lataamiseen. • Akkujen kierrätettävyys: akuissa käytetyt mineraalit ja materiaalit ovat kierrätettävissä, mikä vähentää neitseellisten raaka-aineiden tarvetta. • Hiljaisuus: sähköajoneuvot ovat hiljaisempia, mikä vähentää liikenteen melusaastetta. Hakemukseen liitetään selvitys yrityksen tarjoamissa ohjelmapalveluissa käytettävistä ajoneuvoista. Selvityksestä tulee käydä ilmi, että kaikki moottoroidut ohjelmapalvelut toteutetaan sähkökäyttöisillä ajoneuvoilla. Kriteeri ei viittaa tuki- tai huoltoajoneuvoihin, joita ei käytetä asiakkaiden kuljetuksiin.
2.10	Kaikki yrityksen tarjoamat ohjelmapalvelut toteutetaan lihasvoimin.	Lihasvoimaan perustuvat ohjelmapalvelut vähentävät merkittävästi ympäristökuormitusta, kuten päästöjä, melua ja luonnon kulumista. Ne ovat yleensä myös kevyempiä toteuttaa herkässä luonnossa, mikä tukee luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Samalla lihasvoimin toteutetut aktiviteetit edistävät asiakkaiden hyvinvointia ja tarjoavat aidon luontokokemuksen ilman moottoroidun liikkumisen haittavaikutuksia. Tämä tukee kestävän matkailun periaatteita. Auditoinnissa tarkastetaan yrityksen ohjelmatarjonta yrityksen verkkosivuilla/muussa markkinointimateriaalissa ja varmistetaan, ettei joukossa ole moottoroituja aktiviteetteja. Kriteerissä ei tarkoiteta ohjelmapalvelun alkupisteeseen asiakkaille tarjottavaa kuljetusta tai huolto- tai tukiajoneuvoja.
2.11	Yritys kannustaa asiakkaita matkustamaan ohjelmapalvelun	Asiakkaiden kannustaminen ympäristöystävällisiin matkustustapoihin vähentää ohjelmapalvelun kokonaisilmastovaikutuksia, jotka syntyvät usein merkittävästi juuri matkustamisesta kohteeseen.

	lähtöpisteeseen joukkoliikennettä tai muita vähäpäästöisiä kulkuvälineitä käyttäen.	Tämä tukee päästöjen vähentämistä ja edistää kestävämpiä liikkumisratkaisuja. Samalla se lisää asiakkaiden tietoisuutta omista ympäristövaikutuksistaan ja ohjaa heitä tekemään vastuullisempia valintoja myös matkailun ulkopuolella. Näin yritys vaikuttaa laajemmin kestävän liikkumisen edistämiseen. Joukkoliikenteellä tarkoitetaan säännöllisesti liikennöiviä liikennevälineitä, joihin kuka tahansa voi ostaa matkalipun joko ennakkoon tai matkan alussa. Vähäpäästöisillä kulkuvälineillä tarkoitetaan polkupyöriä / muita lihaskäyttöisiä kulkuvälineitä tai sähköajoneuvoja. Käyttöön kannustamisella tarkoitetaan aktiivista ohjeistamista kyseisen liikennevälineen käyttöön. Lisäksi sähköajoneuvojen osalta edellytetään latausmahdollisuuden tarjoamista/siitä kertomista osana ennakkoviestintää. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee sisällyttää kaikkiin tilausvahvistuksiin ohjeistus siitä, miten ohjelmaan voi osallistua julkisia / muita vähäpäästöisiä kulkuneuvoja käyttäen. Tiedon tulee myös olla selkeästi esillä yrityksen verkkosivuilla. Kriteeri täyttyy myös, mikäli yritys tarjoaa/sen palveluihin sisältyy aina yhteiskuljetus paikasta, johon asiakkaat voivat saapua joukkoliikennevälineillä/lihasvoimin. Mikäli yritys toimii alueella, jolla ei ole säännöllistä julkista liikennettä / julkisen liikenteen aikataulut eivät mahdollista asiakkaiden osallistumista ohjelmapalveluihin eikä yhteiskuljetusten tarjoaminen ole mahdollista, tätä kriteeriä ei sovelleta. Auditoinnissa tarkastetaan asiakkaan verkkosivuilla ja tilausvahvistuksissa näkyvä ohjeistus joukkoliikenteen tai vähäpäästöisten kulkuvälineiden käyttöön.
2.12	Kaikki yrityksen ohjelmapalvelut ovat saavutettavissa julkista liikennettä hyödyntäen.	Osallistujien tapahtumapaikalle saapumisesta aiheutuvat CO2-päästöt nostavat ohjelmapalvelutoiminnan aiheuttamaa ympäristökuormitusta merkittävästi. Suunnittelemalla ohjelmapalvelut niin, että ne ovat saavutettavissa julkista liikennettä käyttäen, yritys voi edistää vähähiilistä yhteiskuntaa ja vihreää siirtymää.

		Täyttääkseen kriteerin yrityksen kaikkien säännöllisessä tarjonnassa olevien ohjelmapalveluiden tulee olla saavutettavissa julkisilla kulkuvälineillä. Ohjelmapalveluita suunniteltaessa tulee huomioida lähiliikenteen aikataulut retkien aloitus-/lopetusajoissa sekä hyödyntää lähiliikenteen pysäkkejä retkien lähtöpisteinä. Mikäli yritys toimii alueella, jolla ei ole säännöllistä julkista liikennettä / julkisen liikenteen aikataulut eivät mahdollista asiakkaiden osallistumista ohjelmapalveluihin, tätä kriteeriä ei sovelleta. Hakemukseen liitetään tieto vakituisesti tarjolla olevien, yrityksen tarjoamien ohjelmapalveluiden saavutettavuudesta julkista liikennettä käyttäen.
2.13	Asiakkaille tarjottavissa aterioissa käytetään säännöllisesti paikallisesti tuotettuja, reilun kaupan tai luomuelintarvikkeita ja -raaka-aineita.	Yrityksen vastuullisuustyön tulee näkyä sen tarjoamissa ruoka-annoksissa tai niiden ainesosissa. Luomumerkittyjen elintarvikkeiden tuotannossa noudatetaan ympäristökriteerien lisäksi myös tuotantoeläinten hyvinvointia koskevia vaatimuksia. Reilun kaupan merkki taas kiinnittää huomiota maataloustuottajien riittävän ja kohtuullisen toimeentulon varmistamiseen. Käyttämällä lähialueilla tuotettuja elintarvikkeita voidaan vähentää elintarvikekuljetusten ympäristövaikutuksia ja tukea merkittävästi paikallista taloutta. Luomu- ja reilun kaupan tuotteiden tulee olla kansallisesti tai kansainvälisesti sertifioituja (Fairtrade, Rainforest Alliance, Luomu). Lähituotteiksi katsotaan tässä yhteydessä saman maakunnan alueella tai viereisen maakunnan alueella alle 100 km päässä kohteesta tuotetut tuotteet ja raaka-aineet. Myös kohteessa tuotetut elintarvikkeet sekä luonnonmarjat tai sienet, jotka on poimittu alle 100 km päässä yrityksen toimipaikasta katsotaan lähituotteiksi. Täyttääkseen kriteerin kohteen tulee käyttää säännöllisesti lähi-, luomu- tai reilun kaupan tuotteita vähintään kolmesta (3) eri tuotekategoriasta.

		Auditoinnissa yritys esittää listan niistä luomu-, reilun kaupan- tai lähituotteista, joita se käyttää säännöllisesti ohjelmapalveluun liittyvien tarjoiluiden ainesosina. Tuotteita tulee olla vähintään 3 eri tuotekategoriasta.
2.14	Ohjelmapalveluihin sisältyvä tarjoilu on saatavilla myös kasvisruokavaihtoehtona.	Kasvisruuan ilmastovaikutukset ovat yleensä alhaisemmat kuin varsinkin punaista lihaa sisältävän ruuan vaikutukset, ja sen sisältämät kuidut edistävät ruuansulatusta ja elimistön hyvinvointia. Kasvissyönti lisääntyykin jatkuvasti, ja yhä useammat asiakkaat odottavat aterioilla lihatonta/kalatonta vaihtoehtoa. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee joko sisällyttää kasvisvaihtoehto kaikkiin tarjoiluihinsa tai tiedottaa selkeästi mahdollisuudesta varata kasvisruoka etukäteen. Kasvisruuaksi katsotaan tässä yhteydessä ruoka, joka ei sisällä lihaa tai kalaa (kananmunat ja maitotuotteet ovat sallittuja). Mikäli tarjoiluun sisältyy liha- tai kalapääruoka, tulee kasvisvaihtoehdon sisältää vastaava proteiininlähde. Hakemukseen liitetään kuvaus ohjelmapalveluihin sisältyvistä tarjoiluista ja niiden kasvisvaihtoehdosta, joka sisältää tarvittaessa lihaa tai kalaa vastaavan proteiininlähteen. Mikäli mihinkään yrityksen tarjoamaan ohjelmapalveluun ei sisälly juoma- tai ruokatarjoilua, kriteeriä ei sovelleta.
2.15	Kaikki yrityksen ohjelmapalveluja opastavat työntekijät ovat saaneet turvallisuuteen liittyvää täydennyskoulutusta edellisen 24 kk aikana.	Säännöllinen turvallisuuteen liittyvä täydennyskoulutus varmistaa, että ohjelmapalveluja opastavien työntekijöiden osaaminen pysyy ajan tasalla. Se auttaa henkilöstöä tunnistamaan riskejä, toimimaan oikein poikkeustilanteissa ja toteuttamaan ohjelmapalvelut turvallisesti muuttuvissakin olosuhteissa. Ajantasainen turvallisuusosaaminen parantaa sekä asiakkaiden että henkilöstön turvallisuutta ja tukee laadukasta, vastuullista palvelutoimintaa.

		Turvallisuuskoulutus voi olla esim. MATUPA, ensisammutus-, pelastusharjoitus- tai muuta turvallisuusosaamista lisäävää koulutusta. Perusensiapukoulutus ei ole kriteerin tarkoittamaa täydennyskoulutusta, koska se sisältyy sertifikaatin peruskriteereihin. Mikäli opastushenkilökunnan jäsen on valmistunut edellisten 2 vuoden aikana ammatillisesta koulutuksesta, jonka opintoihin on sisältynyt vastaavaa koulutusta, myös se täyttää kriteerin. Mikäli yrityksen henkilöstöön kuului raportointijaksolla alihankkijana työskenteleviä yrittäjäoppaita, koulutuksen tulee koskea myös heitä. Hakemukseen liitetään selvitys turvallisuuskoulutuksesta, jota opastava henkilökunta on saanut edellisten 24 kk aikana. Auditoinnissa varmistetaan, että koulutusmateriaali on koko opastavan henkilökunnan saatavilla.
2.16	Kaikki yrityksen luontoaktiviteetteja opastavat työntekijät ovat suorittaneet luonto-opastuksiin pätevöittävän tutkinnon.	Oppaiden luonnontuntemuksen ja -osaamisen sekä luonto-opastusten laadun varmistamiseksi niitä tekevällä henkilökunnalla tulee olla soveltuva koulutus. Koiravaljakko- ohjelmia tai poroajeluja tarjoavissa yrityksissä tarvitaan myös eläinten hoitoon ja käyttäytymiseen erikoistuneita työntekijöitä. Kriteerin tarkoittamia koulutuksia ovat esim. luonto- ja eräopas, kansallispuisto-opas ja muut soveltuvat ammattitutkinnot ja korkeamman asteen (yliopisto ja ammattikorkeakoulu) biotieteisiin liittyvät tutkinnot. Myös eläinten käyttäytymistieteen, eläinten kouluttajan ja eläintenhoidon ammattitutkinnot täyttävät kriteerin vaatimuksen. Täyttääkseen kriteerin yrityksen jokaista luonto-opastusta johtavalla pääoppaalla tulee olla jokin yllä mainituista tutkinnoista. Mikäli yritys käyttää pääoppaina alihankkijaoppaita, kriteeri koskee myös heitä. Mikäli yritys ei tarjoa lainkaan ohjelmapalveluita luontoympäristössä tai matkailueläimillä, kriteeriä ei sovelleta.

		Auditoinnissa yritys esittää listan pääoppaistaan ja heidän luonto-osaamisensa todentavista tutkinnoista.
2.17	Yritys ei järjestä ilotulituksia tai vie matkailueläimiään tilaisuuksiin, jotka sisältävät ilotulituksia.	Ilotulitukset aiheuttavat merkittävää haittaa sekä luonnoneläimille että kotieläimille, sillä paukkeesta ja valonvälähdyksistä aiheutuu niille pakoreaktiota, paniikkia ja jopa hengenvaarallista stressiä. Suurinta pelkoa ja pakoreaktioita eläimille aiheutuu viiden kilometrin säteellä ampumispaikasta, mutta häiriö voi vaikuttaa jopa kymmenen kilometrin päässä. Suojellakseen eläimiä stressiltä yritys pidättäytyy itse järjestämästä ilotulituksia ja viemästä hallussaan olevia matkailueläimiä tapahtumiin, jotka sisältävät ilotulitusta. Erityisesti uudenvuoden aikaan ajoittuvissa ohjelmapalveluissa yrityksen tulee varmistua, että sen matkailueläimet eivät altistu ilotulitukselle myöskään kuljetusten tai asiakkaiden odottelun aikana. Kriteerillä ei tarkoiteta tilanteita, joissa matkailueläimet altistuvat pitopaikassaan yrityksen alueen ulkopuolella tapahtuvan ilotulituksen valo- ja äänisaasteelle. Yritystä kannustetaan kuitenkin pyrkimään tästä aiheutuvan stressin pienentämiseen esim. siirtämällä eläimet tilapäisesti muualle. Vaikka yritys ei itse omistaisi matkailueläimiä, sen tulee silti pidättäytyä ilotulitusten järjestämisestä täyttääkseen kriteerin. Hakemukseen liitetään sitoumus olla järjestämättä ilotulituksia sekä mahdollinen selvitys keinoista, joilla yritys itse torjuu/välttää ilotulituksista eläimille aiheutuvaa stressiä. Auditoinnissa tarkastetaan sitoumus ja että se on esim. verkkosivuilla nähtävillä.
2.18	Mikäli yritys tarjoaa revontuliretkiä, niiden aikana ajettavalle matkalle/ajalle on	Asiakkaille etukäteen annettu lupaus revontulien löytymisestä (ns. “revontulitakuu”) luo ja ylläpitää väärää mielikuvaa luonnonilmiön ennustettavuudesta ja tuotteistamisesta, ja asettaa usein henkilökunnalle kohtuuttomia paineita.

	etukäteen asetettu jokin enimmäispituus.	Takuun täyttämiseksi joudutaan usein ajamaan jopa satoja kilometrejä yön aikana. Revontulimatkojen ympäristövaikutus kasvaa suoraan suhteessa toiminnan aikana ajettuun matkaan. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee etukäteen ilmoittaa enimmäismatka/-aika, joka sen retkillä voidaan ajaa revontulien löytämiseksi. Ennakkomarkkinoinnissa ja tilausvahvistuksissa tulee selvästi kertoa, että revontulien näkyminen on epävarmaa, eikä niitä voida taata. Hakemukseen tulee liittää tilausvahvistus ja linkki sivulle/varauskanavaan, jossa tieto käy selvästi ilmi asiakkaiden ymmärtämillä kielillä. Mikäli yritys ei tarjoa lainkaan revontuliretkiä, kriteeriä ei sovelleta.
2.19	Mikäli yritys markkinoi alihankkijoiden tuottamia ohjelmapalveluita, myös nämä yritykset ovat vastuullisuussertifioituja.	Alihankkijoiden käyttäminen on ohjelmapalvelualalla yleistä varsinkin huippusesongin aikana, jolloin kysyntä voi moninkertaistua lyhyeksi ajanjaksoksi. Jotkut ohjelmapalveluyritykset keskittyvät itse tuottamaan tietyt ohjelmat ja ostavat loput säännöllisesti alihankkijoilta. Asiakkaiden näkökulmasta kyseessä on kuitenkin sen yrityksen ohjelmapalvelu, jolta asiakas sen ostaa. Varmistaakseen alihankkijoiden sitoutumisen vastuullisuuteen on suositeltavaa, että yritys edellyttää niiltäkin vastuullisuussertifiointia. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee olla sitoutunut siihen, että se edellyttää kaikilta alihankkijoiltaan vastuullisuussertifiointia. Mikäli alihankkijat tuottavat eläinohjelmapalveluita, niillä tulee olla Green Activities tai vastaava, matkailueläinten työ- ja elinolot huomioiva sertifikaatti. Mikäli yritys ei käytä lainkaan alihankkijoita, kriteeriä ei sovelleta. Hakemukseen liitetään luettelo kaikista yrityksen käyttämistä alihankkijayrityksistä, jotka tuottavat sille ohjelmapalveluita, sekä sähköiset kopiot/kuvat näiden yritysten voimassa olevista vastuullisuussertifikaateista.

2.20	Yrityksen tarjonnassa on ohjelmapalvelu, jonka keskeinen tavoite on edistää kiertotaloutta, luonnon monimuotoisuutta, ekosysteemien hyvinvointia tai paikallista kulttuuriperinnettä.	Vastuulliset ohjelmapalvelut lisäävät osallistujien ymmärrystä luonnon monimuotoisuuden, ekosysteemipalveluiden ja kulttuuriperinnön säilyttämisen tärkeydestä. Samalla ne aktivoivat asiakkaita edistämään näitä asioita omassa arkielämässään. Täyttääkseen kriteerin yrityksen säännöllisessä ohjelmatarjonnassa tulee olla vähintään 1 opastettu ohjelma, jonka keskeinen sisältö on ainakin jokin seuraavista: - Luonnon perusilmiöiden tunnistaminen (sää, jäljet, kasvit, eläimet, maaston muodot jne.). - Materiaalien vastuullinen käyttö (synteettisten materiaalien välttäminen, kierrätys- ja luonnonmateriaalien suosiminen) - Vieraslajien torjunta - Luonnoneläinten elin-/pesimäolosuhteiden parantaminen - Kädentaidot (esim. korjaaminen, ennallistaminen ja kunnostaminen), joiden avulla voidaan torjua ylikulutusta ja kertakäyttökulttuuria - Perinnetaidot (esim. perinneruokien ja -juomien valmistus, perinteiset käsityö- tai maanviljelytaidot, perinnemusiikki ja -tanssit) - Taide- tai käyttöesineiden valmistaminen luonnon- tai kierrätysmateriaaleista Täyttääkseen kriteerin ohjelmiin tulee sisältyä osallistujien aktiivista osallistumista (ei pelkkää kuuntelemista), sekä tietoa siitä, miten ne tukevat kestävää arkea (esim. energiansäästö, materiaalien kierrätys, luonnon kunnioitus, perinnetaidot). Hakemukseen liitetään selvitys yrityksen tarjoamista ohjelmapalveluista, jotka täyttävät kriteerin.
2.21	Yritys on edellisten 12 kk aikana osallistunut uudistavan matkailun koulutukseen tai	Uudistava matkailu on matkailun muoto, jossa tavoitteena on jättää yritys vierailun jälkeen parempaan tilaan kuin se oli ennen. Se menee kestävää matkailua pidemmälle pyrkimällä aktiivisesti korjaamaan, parantamaan ja elävöittämään paikallista luontoa, kulttuuria ja yhteisöjä.

	kehittänyt sen pohjalta uudistavan matkailun tuotteen.	Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee osoittaa toteuttaneensa ainakin 1 seuraavista toimenpiteistä edellisten 12 kk aikana: 1. Yritys on osallistunut uudistavan matkailun perusteita käsittelevään valmennukseen 2. Yritys on osallistunut uudistavaa matkailua käsittelevään, vähintään 3 päivän koulutuskokonaisuuteen, joka sisälsi teoriaa ja käytännön työpajoja 3. Yritys on tunnistanut toimintaympäristönsä ainutlaatuisuuden ja uudistamisen tarpeet luonnon ja/tai yhteisön näkökulmasta ja kirjannut ne ylös (mitä tulee elvyttää, säilyttää ja uudistaa) 4. Yrityksellä on vähintään yksi uudistavaa matkailua edistävä kaupallistettu tuote, joka lisää paikan yhteisön ja/tai luonnon hyvinvointia todennettavalla tavalla. Todentamista varten hakemukseen tulee liittää selvitys, jossa on esitetty tunnistettu lähtötilanne esim. vesistön rehevöityminen -> tuotteet, jotka sisältävät toimenpiteitä, joilla rehevöitymistä vähennetään ja lopulta estetään -> saavutettu/tavoiteltu lopputulos 5. Yritys on mukana usean toimijan uudistavaa matkailua edistävässä yhteisössä Peräkkäisinä vuosina tulee kriteerin täyttämiseksi tehdä esitetyn toimenpideluettelon mukaisesti enemmän. Hakemukseen liitetään selvitys siitä, miten kriteeri täyttyy.

2.22	Yritys tarjoaa luonto-ohjelmapalveluja kohteisiin tai ajankohtina, joissa/jolloin kävijämäärät ovat pienempiä.	Ohjelmapalveluyritysten luontoretkien keskittyminen suosituimmille alueille aiheuttaa ruuhkautumista, luonnon ja rakenteiden kulumista ja lisää paikallisväestön tyytymättömyyttä. Myös asiakkaiden kokema laatu kärsii, jos luontokohde on ruuhkautunut. Suuntaamalla retkiä ja ohjelmapalveluja reiteille tai kohteisiin/ ajankohtiin, joissa/jolloin kävijämäärät ovat pienempi, yritys voi vähentää ruuhkaisuutta ja luonnon kulumista sekä tasoittaa matkailutulojen ajallista tai alueellista jakautumista. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tarjonnassa tulee olla vähintään yksi luonto-ohjelmapalvelu, joka toteutetaan alueen suosituimpien kohteiden ulkopuolella. Ohjelma tulee kuitenkin aina toteuttaa olemassa olevia reittejä hyödyntäen, eikä se saa aiheuttaa roskaantumista tai vaikeuttaa muiden käyttäjien mahdollisuuksia käyttää luontoaluetta. Lisäksi yrityksellä tulee olla maanomistajan kirjallinen lupa/sopimus ohjelmapalvelujen toteuttamisesta alueella/reitillä. Hakemukseen liitetään kriteerin täyttävän luontoaktiviteetin ja reitin kuvaus sekä perustelut sille, miksi sen katsotaan sijaitsevan alueen suosituimpien luontokohteiden tai tapahtuvan huippusesonkien ulkopuolella. Auditoinnissa tarkastetaan maanomistajan kanssa tehty sopimus alueen käytöstä ohjelmapalvelutoimintaan. Mikäli ohjelmapalvelut toteutetaan yrityksen hallussa olevilla alueilla, tulee liittää kuvaus toimista, joilla luontoympäristön kulumista torjutaan.

LUKU 3. A VETOKOIRAT		
PAKOLLISET PERUSKRITEERIT		
3.1 A	Jokaisella koiralla on oma turvallinen, riittävän lämmön ja ilmanvaihdon tarjoava koppi.	Koiran hyvinvointi edellyttää turvallista koppia, joka suojaa sitä vaihtelevilta sääolosuhteilta sekä tarjoaa riittävän lämmön, ilmanvaihdon ja mahdollisuuden levätä. Oma koppi vähentää myös stressiä, tukee koiran terveyttä ja mahdollistaa lajityypillisen käyttäytymisen. Asianmukaiset olosuhteet ovat eläinten vastuullisen kohtelun perusedellytys ja keskeinen osa hyvinvointia edistävää toimintaa. Kullakin aikuisella koiralla tulee olla oma koppi, tai useamman koiran kopissa oma osasto. Kopin lattian tulee olla irti maasta ja pysyä kuivana myös lumien sulamisaikaan. Lisäksi kopin tulee olla kauttaaltaan (katto, lattiat ja seinät) lämpöeristetty vähintään 5 cm styroksia vastaavalla eristeellä. Mikäli yritys käyttää rekikoiratoiminnassa koiria, joilla on ohut pohjakarva (ns. Euro hound), kylmissä olosuhteissa niille tulee tarjota lämmitetyt kopit. Mikäli lakivaatimukset jatkossa tiukentuvat, tulee uusia vaatimuksia aina noudattaa (koskien esim. kopin oviaukon läppää tai erillistä eteistilaa, joka estää tuulen ja sateen pääsyn koppiin). Kopit tulee puhdistaa säännöllisesti ja desinfioida vuosittain. Desinfiointi tulee merkitä lokikirjaan, joka tarkastetaan auditoinnissa. Mikäli yritys järjestää talvisin satunnaisesti (harvemmin kuin kerran viikossa) yli yön kestäviä retkiä, joilla edetään paikasta toiseen, koirat tulee niillä majoittaa vähintään kevyeen koppiin tai kuljetusvaunuun, jonka pohja on lämpöeristetty ja jossa makuualustana on kuivikkeita. Lisäksi koirilla tulee käyttää tarvittaessa takkeja. Mikäli yritys tarjoaa säännöllisesti (viikoittain tai useammin) yli yön kestäviä retkiä, koirilla tulee olla vastaavalla tavalla kauttaaltaan lämpöeristetty koppi kuin pysyvässä pitopaikassa. Satunnaisillakin yön yli kestävillä retkillä koirat tulee päästää jaloittelemaan ja tarpeilleen vähintään 8 h tunnin välein, ellei niillä ole mahdollisuutta nousta jaloittelemaan tarhaan/ketjussa milloin tahansa halutessaan.

		Auditoinnissa tarkastetaan satunnaisotannalla 5 % kopeista. 1.1.2027 alkaen kaikkien koppien tulee olla kauttaaltaan (seinät, katto, lattia) lämpöeristettyjä.
3.2 A	Koirien pitopaikat siivotaan vähintään kerran päivässä, ja koppien kuivikkeita lisätään/vaihdetaan tarvittaessa.	Koirien pitopaikkojen säännöllinen siivous ja kuivikkeiden ylläpito ovat keskeisiä koirien terveyden ja hyvinvoinnin kannalta. Puhtaat pitopaikat vähentävät tautien ja muiden terveysriskien leviämistä ja parantavat koirien viihtyvyyttä. Riittävät ja kuivat kuivikkeet auttavat ylläpitämään lämpöä, tarjoavat miellyttävän lepopaikan ja tukevat koirien hyvinvointia erityisesti vaihtelevissa sääolosuhteissa. Hakemuksessa tulee ilmoittaa, mitä kuivikkeita tarhalla käytetään. Kopissa tulee aina olla kuiva makuualusta, esimerkiksi purua, turvetta, puukuitua tai vastaavaa. Kuiviketta tulee olla niin paljon, että lattia on kauttaaltaan sen peitossa vähintään 5 cm paksuudelta. Koppien kuivikkeet eivät saa olla jäässä. Auditoinnissa tarkastetaan satunnaisotannalla 5 % pitopaikoista. Yksittäisen koiran tarhassa/pitopaikassa ei auditointihetkellä saa olla näkyvissä enemmän ulosteita kuin siihen 1 päivän aikana on voinut kertyä. Auditoija tarkastaa myös, että kopeissa on kuivikkeita vähintään 5 cm kerrosta vastaava määrä, kuivikkeet eivät ole jäässä, ja koppien lattia ei ole paljas tai märkä.
3.3 A	Koirien tarhat ovat turvallisia ja riittävän suuria. Ketjuissa pidettäviä koiria on korkeintaan 25 % kaikista yrityksen koirista.	Eläinten hyvinvointilaki edellyttää, että eläin voi liikkua vapaasti pitopaikassaan, eikä sitä pidetä jatkuvasti kytkettynä. Vaikka koirien osalta ketjussa pitäminen on sallittua tiettyjen ehtojen täyttyessä, tulee vetokoirat aina pyrkiä ensisijaisesti majoittamaan tarhoihin. Samassa tarhassa voidaan pitää useampia yhteensopivia aikuisia koiria (esim. 2–4 yksilöä), mikäli: - koirat ovat sosiaalisesti yhteensopivia ja tottuneita ryhmäelämään: ryhmittelyssä tulee huomioida koirien sosiaalisuus ja erityistarpeet, mukaan lukien iäkkäät ja hyvin nuoret koirat.

		- tarhan koko on mitoitettu koiramäärän mukaan siten, että jokaisella koiralla on riittävästi tilaa levätä ja liikkua - tarhassa on useampi makuupaikka/suoja, jotta koirat voivat halutessaan vetäytyä erilleen - ruokinta ja resurssien jakaminen voidaan toteuttaa ilman kilpailua tai stressiä - henkilökunta seuraa ryhmädynamiikkaa ja puuttuu tarvittaessa nopeasti konflikteihin Lisäksi on suositeltavaa, että samassa tarhassa pidetään korkeintaan 2 koiraa, sillä suuremmassa laumassa on suurempi riski yhteenotoista tai arvojärjestyksessä alimpana olevaa koiraa kohtaan kohdistuvista hyökkäyksistä. Tarhan koon tulee vastata vähintään eläinten hyvinvointilain asettamaa, koirien kokoa ja lukumäärää vastaavaan minimiarvoa. Tarhan aitarakenteissa ei saa olla teräviä tai heikkoja kohtia, jotka voisivat satuttaa koiraa. Tarha tulee sijoittaa niin, että sen maapohja ei ole kauttaaltaan veden peitossa lumen sulamiskaudella. Kesällä tarhassa tulee olla varjoisa paikka. Tarhojen tulee lisäksi olla karkaamisen estäviä. Näiden vaatimusten lisäksi tulee noudattaa kaikkia muita lakien ja asetusten vaatimuksia. Joissain tapauksissa voi olla tarpeen pitää koiraa ketjuun kytkettynä esim. kiipeämistaipumuksen vuoksi. Tällöin suositellaan kuitenkin kiipeämisen estävien tarharakenteiden (esim. verkkokatos) käyttämistä. Ketjuun kytkemisen tarve tulee aina perustella hakemuksessa, ja ketjuun kytkettyjä koiria saa olla korkeintaan 25 % kaikista koirista. Mikäli koiria pidetään ketjussa, tulee ne olla sijoitettu asutun asuinrakennuksen pihapiiriin, ja niiden tulee päästä jaloittelemaan juoksutarhassa vähintään 6 päivänä viikossa. Jos koirilla käytetään kaulapantoja ketjulla koppiin kytkemisessä, tulee kaulapannan leveyden olla vähintään 4 cm. Koiran kytkin ei saa päästä kiertymään puun, tolpan eikä muun vastaavan esteen ympärille. Hakemuksessa tulee ilmoittaa, miten suuri osuus koirista on tarhoissa, sekä miten mahdolliset alihankkijatarhat pitävät koiria (aitauksissa/ketjussa, osuus kaikista). Mikäli alihankkijayritys ei täytä

		kriteeriä, mutta sen koirien osuus kaikista yrityksen käyttämistä koirista on alle 25%, ei estettä sertifikaatin myöntämiselle synny. Auditoinnissa tarkastetaan satunnaisotannalla 5 % tarhoista ja kaikki ketjupaikat.
3.4 A	Kennelin välittömässä läheisyydessä asuu henkilökuntaa, ja tarhaa valvotaan vuorokauden ympäri. Tarhalle on laadittu pelastus- ja varautumissuunnitelma.	Koirien hyvinvoinnin ja turvallisuuden varmistaminen edellyttää jatkuvaa valvontaa ja valmiutta reagoida nopeasti mahdollisiin poikkeus- ja hätätilanteisiin. Tarhan välittömässä läheisyydessä asuva henkilökunta ja ympärivuorokautinen valvonta mahdollistaa nopean avun esimerkiksi, jos tarhan alueelle tulee villieläimiä, koirien kesken syntyy tappeluita tai muissa hätätilanteissa. Pelastus- ja varautumissuunnitelma auttaa tunnistamaan riskejä ennakolta ja varmistaa, että mahdollisissa häiriötilanteissa toimitaan suunnitelmallisesti ja eläinten hyvinvointi turvaten. Kennelin välittömässä läheisyydessä tulee asua eläintenhoitaja, ja kennelillä tulee olla ympärivuorokautinen valvonta niin, että hätätilanteissa tarhalle päästään korkeintaan 10 minuutissa. Mikäli koiria pidetään ketjussa, tulee eläinten hoitajan asua tarhan pihapiirissä. Jos kaikki koirat eivät ole muuten havaittavissa hoitajan asumukseen, tulee koko kennelin alueella olla ympärivuorokautinen videovalvonta tai henkilökunnan muuten pystyä havaitsemaan, mikäli koiria uhkaa jokin vaara. Yön yli retkillä hoitajan tulee nukkua kuuloetäisyydellä koirista. Tarhalla tulee olla pelastus- ja varautumissuunnitelma hätätilanteiden (tulipalo, tulva tai muu koiria uhkaava vaaratilanne) ja poikkeustilanteiden (esim. tilanteet, joissa juomaveden saanti katkeaa, safaritoiminta estyy pitkäksi ajaksi, tai koko henkilökunta sairastuu samalla kertaa) varalta. Suunnitelmassa tulee olla määritelty, mihin ja miten koirat voidaan tarvittaessa siirtää, ja kuka niistä huolehtii, jos henkilökunta ei siihen kykene. Hakemukseen liitetään pelastus- ja varautumissuunnitelma. Auditoinnissa tarkastetaan, että tarha on vuorokauden ympäri valvottu ja että sen välittömässä läheisyydessä asuu eläintenhoitaja.

3.5 A	Koirien ulosteet kerätään keskitetysti paikkaan, jossa niiden ympäristövaikutuksia voidaan kontrolloida.	Koirien ulosteet sisältävät ravinteita, mikrobeja ja muita aineita, jotka voivat päätyä maaperään tai vesistöihin ja aiheuttaa ympäristöhaittoja, mikäli niitä ei käsitellä asianmukaisesti. Ulosteiden keskitetty kerääminen mahdollistaa niiden hallitun käsittelyn ja vähentää toiminnasta aiheutuvaa ympäristökuormitusta. Kriteeri tukee vastuullista jätehuoltoa sekä ympäristön ja lähialueiden puhtaana säilymistä Koirien ulosteet ja kuivikkeet tulee kerätä esim. peräkärryyn tai tiivispohjaiselle alueelle, josta valuvat suotovedet eivät päädy suoraan vesistöihin. Lannan varastointitila tulee kattaa tai varastoitava aines peittää siten, että sadevesien pääsy siihen estetään. Luonnonnisäkkäiden pääsy lantalaan tulee pyrkiä estämään. Ulosteet voidaan kompostoida tai hävittää alueen jätehuollon ohjeistuksen mukaan. Mikäli tarha kompostoi ulosteet itse, tulee kompostointipaikan sijaita vähintään 50 m päässä vesistöstä, talousvesikäytössä olevasta kaivosta tai lähteestä ja vähintään 25 m päässä avo-ojista. Mikäli tarha sijaitsee pohjavesialueella ja kompostoi koirien ulosteet itse, tulee hakemukseen liittää ympäristölupa. Auditoinnissa tarkastetaan ulosteiden keräyspaikka ja tarvittaessa sopimus ulosteiden kuljettamisesta ja käsittelystä toisaalla.
3.6 A	Koirien varusteet ovat siistit, ehjät ja sopivat. Tarvittaessa käytetään suojavarusteita, kuten takkeja tai tassunsuojia.	Asianmukaiset, ehjät ja oikein mitoitetut varusteet tukevat koirien turvallisuutta, terveyttä ja hyvinvointia. Huonokuntoiset tai vääränlaiset varusteet voivat aiheuttaa epämukavuutta, hiertymiä tai loukkaantumisriskin. Tarvittaessa käytettävät suojavarusteet, kuten takit ja tassunsuojat, auttavat ehkäisemään vammoja ja lisäävät koirien mukavuutta ja toimintakykyä erilaisissa sää- ja maasto-olosuhteissa. Vetoliinojen tulee olla suojattuja (ei paljasta vaijeria). Liikkeelle lähtöä odottaessa koiria ei koskaan saa kytkeä kaulasta kiinni tolppaan siltä varalta, että valjakko pääsee irti. Tuulen purevuus huomioiden yli -20 C° pakkasessa ohutturkkisilla koirilla tulee käyttää takkeja, erityisesti asiakkaiden

		välissä odottaessa. Takkien tulee olla topattuja ja viimanpitäviä. Tarvittaessa käytetään tassunsuojia. Yli yön kestävillä retkillä koirilla tulee olla tarvittaessa päällään vuorilliset takit. Auditoinnissa yritys esittelee kaikki käytössä olevat takkimallit ja tossut. Lisäksi tarkastetaan satunnaisotannalla 5 koiran valjaiden istuvuus ja kunto.
3.7 A	Koirien kuljetukseen varattu kalusto on hyväkuntoista ja täyttää eläintenkuljetuslainsäädännön vaatimukset. Mikäli yritys kuljettaa koiria yli 50 km matkoja, sillä on asianmukainen eläinkuljetuslupa.	Kuljetustilanteet voivat aiheuttaa koirille stressiä ja altistaa ne loukkaantumisille, mikäli kuljetuskalusto ei ole tarkoituksenmukaista tai hyväkuntoista. Eläintenkuljetuslainsäädännön vaatimusten noudattaminen auttaa varmistamaan, että kuljetukset toteutetaan eläinten hyvinvointia kunnioittaen ja turvallisesti. Asianmukaiset luvat osoittavat, että yrityksellä on valmiudet ja osaaminen järjestää kuljetukset vastuullisesti myös pidemmillä matkoilla. Koirien kuljetuksessa tulee käyttää trailereita tai kuljetuslaatikoita, jotka ovat koiran kokoon suhteutettuja. Kuljetuslaatikon koon tulee vastata vähintään lakivaatimuksia. Kuljetuskaluston tulee olla hyväkuntoista sekä liikenneturvallisuuden että eläinten hyvinvoinnin kannalta. Kuljetuslaatikon lattian tulee olla liukumaton ja umpinainen. Käytettäessä häkkejä tulee pohjalle asettaa matto tms., jotta koira ei joudu seisomaan paljaalla metalliverkolla. Kuljetustilassa on varmistettava riittävä ilmanvaihto niin, että koira ei makaa vedon reitillä, vaan tuloilman on virrattava sisään koiran makuupaikan yläpuolelta. Samassa kuljetuslaatikossa tai osastossa saa kuljettaa korkeintaan 2 aikuista koiraa. Kuljetustilan tulee olla viimalta suojattu. Yli 30 min kestävien kuljetusten aikana kuljetustilan lämpötila ei talvisin saa painua alle -10 C°, eikä kesäisin nousta yli 25 C°. Mikäli yritys kuljettaa koiria säännöllisesti tarhalta alueelle, jolla safareja tarjotaan, saa päivittäinen kuljetuslaatikossa vietetty aika olla korkeintaan 3 h.

		Auditoinnissa yritys esittelee koirien kuljetukseen käytettävän kaluston. Mikäli koiria kuljetetaan safareja tai yrityksen muuta toimintaa varten yli 50 km päähän koiratarhasta tai yritys tuo maahan koiria safaritoimintaan/myytäväksi, auditoinnissa tulee esittää voimassa oleva eläintenkuljetuslupa.
3.8 A	Henkilökunnalla on kirjalliset ohjeet koirien yksilölliseen ruokintaan ja juottamiseen.	Koirien ravitsemukselliset tarpeet voivat vaihdella esimerkiksi iän, terveydentilan, aktiivisuustason ja työtehtävien mukaan. Kirjalliset ohjeet varmistavat, että jokainen koira saa sille sopivaa ravintoa ja riittävästi vettä riippumatta siitä, kuka henkilökunnasta vastaa hoidosta. Koirat tulee ruokkia laadukkaista raaka-aineista koostuvalla ravinnolla, yksilölliset tarpeet huomioon ottaen. Ruokinnan suunnittelussa ja tulee noudattaa julkaistua tutkimustietoa*. Henkilökunnalle tulee olla laadittu kirjalliset ohjeet koirien yksilölliseen ruokintaan ja juottamiseen, ja koirien tulee olla tunnistettavissa ruokintaa varten. Ohjeet voivat olla esim. huoltotilassa, kunkin koiran kopin edustalla, sähköisessä sovelluksessa tai muussa yrityksen valitsemassa, henkilökunnan helposti nähtävillä olevassa paikassa. Silloin, kun lämpötila ei ole pakkasella, koirilla tulee olla vettä saatavilla koko ajan (Eläinten hyvinvointilaki 21 §). Pakkaskaudella koirat tulee juottaa vähintään kolme kertaa vuorokaudessa (imettävillä, sairailla ja alle vuoden ikäisillä koirilla tulee olla sulaa vettä saatavillaan koko ajan). Myös työpäivän aikana koirien tulee saada nestettä tai nestepitoista välipalaa, lumen syöminen ei korvaa juottamista. Pidemmillä safareilla vettä / nestettä sisältävää ruokaa tulee tarjota vähintään 2 tunnin välein. Kun lämpötila talvella kohoaa yli 0 asteen, tulee vettä/nestepitoisia välipaloja tarjota useammin, vähintään 10 km välein. Lämpimillä ilmoilla vedet täytyy vaihtaa vesikuppeihin vähintään kerran päivässä, ja hoitotoimenpiteiden yhteydessä kupeissa olevan veden silmämääräinen puhtaus tulee tarkastaa. Vesikupit tulee pestä harjalla vähintään kerran päivässä, ja samalla tarkastaa, ettei niissä ole halkeamia tai teräviä reunoja, joihin koira voisi satuttaa itsensä.

		Hakemukseen liitetään käytössä oleva ohjeistus koirien yksilölliseen juottamiseen ja ruokintaan, ja auditoinnissa tarkastetaan, että ohjeet ovat henkilökunnan nähtävillä. ** esim. Grandjean et al. (2006): Practical guide for Sporting & Working Dogs: Talvikaudella työskentelevän rekikoiran minimienergiantarve vaihtelee 10–12 MJ välillä. Kuiva-aineissa mitattuna raakarasvan tulisi olla minimissään 55 % ja raakavalkuaisen vähintään 32 %. Talvikauden suuren energiatarpeen vuoksi ruokinta tulisi jakaa 2-3krt/vuorokausi. Kesällä energian tarve laskee 7–10 MJ tuntumaan, yksilölliset muuttujat huomioiden. Vapaa veden saanti tulee varmistaa aina 1–2 h ruokinnan jälkeen.*
3.9 A	Yritys on määrittänyt ohjelmapalveluilleen lämpötilarajat ja periaatteet, joilla koirien vetämää taakkaa säädellään keliolosuhteiden mukaan. Tiedot ilmoitetaan asiakkaille tilausvahvistuksen yhteydessä.	Koirien kyky sietää fyysistä rasitusta vaihtelee merkittävästi sääolosuhteiden mukaan. Erityisesti korkeat lämpötilat, voimakas pakkanen, kosteus, tuuli ja raskaat lumiolosuhteet voivat lisätä koirien kuormitusta ja altistaa ne esimerkiksi ylikuumenemiselle, nestehukalle, paleltumille tai tuki- ja liikuntaelimistön rasitusvammoille. Ennalta määritellyt lämpötilarajat ja kuormituksen säätelyperiaatteet auttavat tunnistamaan tilanteet, joissa ohjelmapalvelua on muutettava, lyhennettävä tai peruttava eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kriteeri edistää eläinten hyvinvointiin perustuvaa päätöksentekoa ja varmistaa, että toimintaa ohjaavat ennalta sovitut periaatteet yksittäisten taloudellisten tai operatiivisten intressien sijaan. Lisäksi toimintatapojen viestiminen asiakkaille jo tilausvahvistuksen yhteydessä lisää toiminnan läpinäkyvyyttä ja auttaa hallitsemaan asiakkaiden odotuksia. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee ennakkoon ilmoittaa asiakkailleen itse määrittelemänsä talvi- ja (mikäli se tarjoaa ohjelmapalveluita kesäkaudella) kesäkauden lämpötilarajat, joiden ylittyessä ohjelmapalvelut perutaan. Yrityksen tulee myös ilmaista ennakkoviestinnässään, että koirien vetämää taakkaa/matkaa säädellään keliolosuhteiden mukaan. Auditoinnissa yritys esittelee asiakkaiden saaman ennakkotiedon lämpötilarajoista ja taakan/henkilömäärän vaihtelusta keliolosuhteiden mukaan. Hakemukseen liitetään tai auditoinnissa näytetään esim. tilausvahvistus tai alihankintasopimus, johon nämä asiat on selvästi merkitty.

3.10 A	Koirat saavat liikuntaa ja virikkeitä säännöllisesti ympäri vuoden etukäteen laaditun suunnitelman mukaisesti.	Rekikoirat tarvitsevat säännöllistä liikuntaa ja vaihtelevia virikkeitä ympäri vuoden, jonka lisäksi niiden tulee saada toteuttaa lajinomaista käyttäytymistään. Näiden tarpeiden huomioiminen ylläpitää koiran terveyttä ja tekee koirasta tasapainoisemman ja tyytyväisemmän. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee laatia joko yksilö- tai ryhmäkohtainen (pennut, nuoret koirat, safarikoirat, kisakoirat, eläkeläiset) liikunta- ja virikesuunnitelma sekä kesä- että talviajalle, ja seurata sen toteutumista kirjallisesti. Suunnitelmassa tulee kuvata, miten jokaisen koiran säännöllinen liikunta, virikkeet ja sosiaaliset tarpeet turvataan. Mikäli suunnitelmaa ei jostain syystä voida noudattaa, tämä ja syy tulee kirjata kyseisen koiran tietoihin. Kaikkien vetokoirayrityksen ulkotiloissa pidettävien koirien on saatava jonkinlaista liikuntaa vuoden ympäri vähintään 5 päivänä viikossa vähintään 30 min kerrallaan, ja kaikkien sen sisätiloissa pidettävien koirien (yleensä vain pentuja hoitavat nartut ja toipilaskoirat) on saatava ulkoilla päivittäin vähintään 1 h ajan. Liikunta voi olla sesongista ja olosuhteista riippuen vetoharjoittelua (reellä /kärryllä / mönkijällä), vapaana juoksua juoksutarhassa, lenkkeilyä kävellen tai polkupyörällä tai juoksupyörässä juoksemista. Mikäli koirat eivät talvisin pääse liian kylmän sään vuoksi safareille, tulee niille silti tarjota mahdollisuus liikkua ulkotarhassa vähintään 5 päivänä viikossa. Kesäisin lämpötilan noustessa yli 25 asteen voidaan liikunnan määrää rajoittaa yrityksen parhaaksi katsomalla tavalla. Riippumatta siitä, mitä muu tarjottu liikunta on, kaikkien muiden paitsi emo- ja toipilaskoirien tulee päästä liikkumaan vapaasti juoksutarhassa talvikaudella vähintään 2 kertaa viikossa (aktiivisesti työtä tekevät koirat) tai vähintään 4 kertaa viikossa (koirat, jotka eivät osallistu työntekoon). Vapaana juokseminen täytyy aina toteuttaa turvallisesti ja kontrolloidusti. Liikunnan lisäksi kaikkien koirien tulee saada viikoittain jonkinlaista virike- tai aktivointitoimintaa, esim. tottelevaisuuskoulutusta, aktivointi- tai puruleluja, nenätyöskentelyä (etsintä, hajujen

		seuraaminen), temppujen opettelua, piilotusleikkejä, ulkoilua juoksutarhassa, jossa on kaivamismahdollisuus tms. Koska vetokoirat ovat tyypillisesti hyvin aktiivisia, juoksutarhassa tulee olla riittävästi tilaa myös kovavauhtiseen juoksemiseen erityisesti kesäkaudella. Juoksutarhan minimikoko on 500 m2 (yli 30 koiran tarhat) tai 250 m2 (korkeintaan 30 koiran tarhat). Mikäli juoksutarha on pienempi kuin 500 m2 tai niille koirille, joita pidetään ketjussa, tulee vapaata jaloittelua tarjota talvikaudella vähintään 4 kertaa viikossa ja kesäkaudella vähintään 6 päivänä viikossa, vähintään 30 min kerrallaan. Hakemukseen liitetään jaloittelu- ja virikesuunnitelma. Auditoinnissa tarkastetaan, miten suunnitelman toteutumista seurataan, ja miten siihen liittyvä poikkeukset kirjataan.
3.11 A	Harjoituksista, työstä ja vapaapäivistä pidetään kirjaa koirakohtaisesti. Koirilla on päivässä korkeintaan 4 tuntia safarityötä. Kullakin koiralla on vähintään 8 vapaapäivää tai selvästi kevyempää työpäivää/kk.	Rekikoirat on jalostettu pitkäkestoiseen liikuntaan, ja oikein harjoitettuna voivat hyvin päästessään juoksemaan pitkiä matkoja. Pitkäkestoinen yhtäjaksoinen rasitus lisää kuitenkin tuki- ja liikuntaelimistön vammojen, uupumisen ja suorituskyvyn laskun riskiä, ellei sitä toteuteta suunnitellusti ja hallitusti. Myös asiakkaiden itse ajamat safarit lisäävät koirien kokemaa stressiä ja kasvattavat loukkaantumisriskiä. Koirakohtainen kirjanpito harjoituksista, työstä ja vapaapäivistä on keskeinen työkalu koiran kokonaiskuormituksen hallinnassa. Kun jokaisen koiran työmäärä ja lepo kirjataan erikseen, voidaan tunnistaa ajoissa mahdollinen ylirasitus, palautumisen puute tai epätasainen kuormitus eri koirien välillä. Täyttääkseen kriteerin yritys saa teettää koirilla aktiivista vetotyötä korkeintaan 4 tuntia päivässä tai 88 tuntia kuukaudessa. Safarityöllä tarkoitetaan vetotyötä, jossa koirat vetävät asiakkaita joko henkilökunnan tai asiakkaiden ajamana (yrityksessä työskentelyjakson ulkopuolella toteutettu harjoittelu ja osallistuminen kilpailuihin ei ole kriteerin tarkoittamaa safarityötä). Sesonkiaikana

		työaika voi jakautua epätasaisesti eri päivien kesken. Jos työpäivän aikana on lepotaukoja, sen kokonaispituus saa olla korkeintaan 7 tuntia. Koirilla tulee olla vähintään 8 vapaapäivää kuussa, mutta lyhytaikaisesti (korkeintaan 1 kk kerrallaan), riittää myös 4 vapaapäivää, jos sen lisäksi ainakin yhtenä päivänä viikossa työpäivän pituus/ ajettu matka on selvästi keskitasoa kevyempi. Sesonkiaikana vapaapäivät voivat jakautua epätasaisesti kuukauden sisään, mutta jokaisella viikolla kullakin koiralla tulee olla vähintään 1 vapaapäivä. Koirien työajasta / työkilometreistä tulee pitää kirjaa. Ylös kirjataan/kirjanpidosta tulee käydä ilmi: - Kunkin koiran työ-, harjoittelu- ja lepopäivät ja työajan kesto/juostut kilometrit - Kesäkaudella jaloittelupäivät tai mahdollinen poikkeama jaloittelusuunnitelmasta Hakemukseen liitetään joulu- ja helmikuulta 1 viikon työaikakirjanpito, josta käy ilmi kunkin koiran työpäivän pituus/sen aikana vedetty matka sekä lepopäivien määrä. Auditoinnissa tarkastetaan pistokokeena 4 viikon työkirjanpito huippusesongin ajalta auditoijan satunnaisesti valitsemilta 5 koiralta.
3.12 A	Kustakin koirasta kirjataan ylös ja pidetään ajan tasalla olennaiset terveyden- ja sairaudenhoitoon, lisääntymiseen ja lopettamiseen liittyvät tiedot.	Koirakohtainen ja ajantasainen terveys-, sairaudenhoito-, lisääntymis- ja lopetustietojen dokumentointi on keskeinen osa vastuullista eläintenpitoa. Tarkka kirjanpito mahdollistaa eläinlääkinnällisten päätösten tekemisen oikeaan tietoon perustuen, vähentää virheiden ja puutteellisten hoitoratkaisujen riskiä sekä parantaa hoidon jatkuvuutta eri hoitotilanteiden ja mahdollisten hoitavien henkilöiden välillä. Terveys- ja sairaustietojen osalta kirjaaminen auttaa seuraamaan koiran terveydentilan kehitystä pitkällä aikavälillä, tunnistamaan toistuvia tai kroonisia ongelmia sekä arvioimaan, miten työ, rasitus ja lepo vaikuttavat hyvinvointiin. Lisääntymiseen liittyvien tietojen dokumentointi (esimerkiksi astutukset, tiineydet, synnytykset ja jälkeläiset) on tärkeää sekä geneettisen seurannan että eläinten hyvinvoinnin kannalta. Se mahdollistaa vastuullisen jalostuksen suunnittelun ja auttaa ehkäisemään liiallista tai hallitsematonta lisääntymistä

		sekä siihen liittyviä terveysriskejä. Lopetukseen liittyvien tietojen kirjaaminen varmistaa läpinäkyvyyden ja jäljitettävyyden eläimen elinkaaren päättymiseen liittyvissä päätöksissä. Tämä tukee eettistä päätöksentekoa ja auttaa arvioimaan toimintatapojen kestävyyttä ja perusteltavuutta pitkällä aikavälillä. Ylös tulee kirjata ainakin seuraavat tiedot: - Koiran sukupuu, jos sitä voidaan käyttää siitokseen (sitä ei ole kastroitu/steriloitu) - Terveydentilaan, sairauksiin, vammoihin ja lääkintään liittyvät tiedot - Yleis- ja hampaiden kuntoluokitus (jos koira ei anna tutkia hampaiden kuntoa muuten, sille tulee tehdä viimeistään 6-vuotiaana nukutuksessa eläinlääkärin suorittama hampaiden kuntotarkastus.) - Lisääntymiseen, sterilointiin ja kastrointiin liittyvät tiedot - Mahdollisen myynnin/adoption yhteydessä uuden omistajan yhteystiedot - Mahdollisen kuoleman/lopettamisen yhteydessä siihen johtaneet syyt - Kuolleena syntyneet/heti syntymän jälkeen kuolleet ja lopetetut pennut, ja mahdolliset kuolinsyyt. Hakemukseen tulee liittää ote lokikirjasta vähintään 2 koiran osalta. Auditoinnissa tarkastetaan, miten kirjausten tekeminen on järjestetty, ja miten varmistetaan, että olennaiset tiedot tulee kirjattua ylös.
3.13 A	Yritys ja sen mahdolliset alihankkijatarhat on ilmoitettu eläintenpitopaikkarekisteriin, ja kaikki niiden koirat on merkitty Ruokaviraston koirarekisteriin.	Ilmoituksen tekeminen eläintenpitopaikkarekisteriin ja koirien rekisteröinti Ruokaviraston koirarekisteriin ovat keskeisiä toimenpiteitä toiminnan läpinäkyvyyden, jäljitettävyyden ja viranomaisvalvonnan varmistamiseksi. Rekisteröinti mahdollistaa sen, että eläinten pitopaikat ovat viranomaisten tiedossa ja että niiden toimintaan voidaan kohdistaa tarvittaessa tarkastuksia, ohjausta ja valvontaa. Koirien merkitseminen Ruokaviraston koirarekisteriin lisää yksilöiden tunnistettavuutta ja ehkäisee eläinten katoamista, laittomia siirtoja sekä epäselvyyksiä

		omistajuudessa. Rekisteröinti tukee myös eläinten hyvinvointia, koska se helpottaa jäljitettävyyttä esimerkiksi sairastapauksissa, rokotuksissa ja mahdollisissa viranomaistoimenpiteissä. Jokaisella koiralla tulee olla rekisteröity tunnistussiru, ja se tulee olla merkitty Ruokaviraston koirarekisteriin. Hakemukseen tulee liittää viimeisimmät rekisteriotteet molemmista rekistereistä. Auditoinnissa tarkastetaan rekisteriotteesta, että viimeksi syntyneet (vähintään 3 kk ikäiset) pennut ja myydyt/kuolleet koirat on merkitty Ruokaviraston koirarekisteriin. Lisäksi tarkistetaan, että 3 satunnaisesti valitulla koiralla on mikrosiru, ja se on viety rekisteriin. Mikäli yritys käyttää alihankkijatarhoja, tulee myös niiden rekisteriotteet esittää auditoinnissa, ja alihankintasopimuksiin tulee sisällyttää velvoite noudattaa Green Activities-sertifikaatin eläinten hyvinvointikriteereitä.
3.14 A	Yrityksellä on vuosisuunnitelma koirien terveydenhoitoon. Koirien terveydentilaa, erityisesti niiden hampaiden kuntoa, seurataan ja hoidetaan säännöllisesti.	Vetokoirille tulee laatia terveydenhoitosuunnitelma, koska niiden elämä on fyysisesti kuormittavaa. Erityisesti koirien hampaiden, lihasten, nivelten ja tassujen kuntoa täytyy seurata. Hyvä suunnitelma auttaa pitämään koiran terveenä, suorituskykyisenä ja työkykyisenä. Suunnitelma sisältää esimerkiksi rokotukset, loishäädöt, ja säännölliset tarkastukset. Näin mahdolliset sairaudet havaitaan ajoissa ennen kuin ne vaikuttavat koiran kuntoon tai jaksamiseen. Terveydenhoitosuunnitelmassa tulee olla aikataulutettu säännöllisesti toistuvat terveydenhoitotoimenpiteet, yleiskunnon, tassujen ja lihaksiston kunnon ja hampaiden tilan tarkastukset, kynsien leikkauksen sekä hoitavan eläinlääkärin etukäteen suunnitellut käynnit tarhalla. Koirien kuntoluokka tulee arvioida ja kirjata lokikirjaan vähintään 2 kertaa vuodessa. Mikäli koiran kuntoluokka osoittaa sen olevan alipainoinen, sen ruokintaa tulee muuttaa. Hampaiden kuntoa tulee seurata vähintään kerran vuodessa (vanhoilla koirilla suositellaan kuitenkin 2 kertaa vuodessa). Lisäksi yrityksellä tulee olla määriteltynä yleis- ja hampaiden kunnon raja-arvot sekä toimet, joihin niiden ylittymisen jälkeen ryhdytään.

		Suunnitelmaan tulee sisältyä: - Koirien terveydentilan seurantaan ja hoitoon liittyvät toistuvat toimenpiteet (esim. rokotukset, madotukset, punnitukset ja muut mittaukset, hampaidenhoito) - Yleiskunnon ja hampaiden tilan seurannassa käytettävät luokitusasteikot (joko 1–9 tai 1–5), seuranta-aikataulu sekä luokituksen raja-arvot, joiden ylityttyä ryhdytään välittömästi korjaaviin toimenpiteisiin - Suunnitelma koirien työkyvyn ylläpitämiseen ennalta ehkäisevästi (esim. hieronta, laser, palautumista edistävät takit tms.) - Sitoumus siihen, että eläinlääkinnällisiä toimenpiteitä tekevät vain siihen pätevät henkilöt. Haavojen ompelua, leikkauksia tai muita vastaavia toimenpiteitä saa tehdä vain eläinlääkäri. Hätätapauksessa on kuitenkin sallittua tehdä välttämättömiä, haavan tyrehdyttämiseen tähtääviä toimenpiteitä, mikäli se on välttämätöntä koiran selviytymisen turvaamiseksi ennen eläinlääkärin avun saamista. - Ohjeistus seurantatiedon kirjaamiseen: mitä tietoja kirjataan, miten usein ja kenen vastuulla kirjaukset ovat - Ohjeistus siitä, milloin koira ei ole työkuntoinen (esim. ontuminen, haavat, infektiot). - Ohjeistus siihen, missä tilanteissa koira viedään eläinlääkäriin/kutsutaan eläinlääkäri. - Ohjeistus siihen, millä perusteella koira voidaan lopettaa, ja miten lopettaminen tehdään. Terveydenhoitosuunnitelma tulee sisällyttää henkilöstön perehdyttämiseen. Hakemukseen tulee liittää koirien terveydenhuollon vuosisuunnitelma sekä viimeisimmän valvontaeläinlääkärin käynnin raportti, joka ei saa olla yli 2 vuotta vanha. - Mikäli yrityksessä ei ole ollut lainkaan valvontaeläinlääkärin käyntiä, ei sertifikaattia voida myöntää. Mikäli raportissa on annettu kehotus korjata jokin eläinten hyvinvointiin liittyvä puute, tulee se olla korjattu ennen kuin sertifikaatti voidaan myöntää.

		- Mikäli raportissa on annettu hyvinvointilain mukainen kielto tai määräys, ei sertifikaattia voida myöntää ennen kuin valvontaeläinlääkäri on tehnyt uuden tarkastuskäynnin ja todennut, että puute on korjattu. - Mikäli raportissa on ilmoitettu, että ryhdytään eläinsuojelulain mukaisiin kiireellisiin toimenpiteisiin, ei sertifikaattia voida myöntää 2 vuoteen. - Mikäli yrityksen vastuuhenkilö on saanut tuomion eläinsuojelurikkomuksesta/-rikoksesta Suomessa tai ulkomailla, ei yritykselle voida myöntää Green Activities –sertifikaattia 5 vuoteen. Auditoinnissa tarkastetaan viimeisin valvontaeläinlääkärin käyntiraportti sekä 4 vanhimman koiran yleiskunnon ja hampaiden kunnon luokitukset. Lisäksi varmistetaan, että terveydenhoitosuunnitelma sisältyy koiria hoitavien henkilöiden perehdytykseen.
3.15 A	Mikäli yritys kasvattaa koiria, niiden jalostaminen on suunnitelmallista.	Suunnitelmallinen koirien jalostus on keskeinen osa vastuullista ja eettistä kasvatustoimintaa, koska se vähentää perinnöllisten sairauksien, käyttäytymisongelmien ja rakenteellisten heikkouksien riskiä. Kun jalostus perustuu ennalta laadittuun suunnitelmaan eikä satunnaisiin yhdistelmiin, voidaan paremmin hallita sekä yksilöiden hyvinvointia että koko populaation geneettistä monimuotoisuutta. Suunnitelmallisuus tarkoittaa esimerkiksi jalostuskoirien terveystietojen, käyttöominaisuuksien ja luonteen järjestelmällistä arviointia ennen astutuksia sekä sopivien yhdistelmien harkittua valintaa pitkän aikavälin tavoitteiden perusteella. Tämä auttaa ehkäisemään toistuvia sukusiitosriskejä ja vähentää sellaisten ominaisuuksien siirtymistä, jotka voisivat heikentää koirien elämänlaatua tai työkykyä. Lisäksi suunnitelmallinen jalostus tukee pentujen parempaa elinvoimaisuutta, tasapainoista luonnetta ja käyttötarkoitukseen sopivia ominaisuuksia. Se myös lisää kasvatustoiminnan läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta, mikä vahvistaa vastuullista eläintenpitoa ja kuluttajien luottamusta.

		Jalostukseen tulee valita yksilöt, joiden terveydentila, luonne ja rakenne soveltuvat vetokoiran työhön. Vahinkopentueet tulee pyrkiä estämään kaikin mahdollisin keinoin. Yrityksen tulee vastuullisuussuunnitelmassaan sitoutua siihen, että terveitä ja elinkelpoisia vahinkopentueita ei lopeteta. Koirien suunnitelmallinen pennuttaminen talvikaudella ei ole suositeltavaa, ellei pentujen sosiaalistamiseen ole tuolloin riittävästi aikaa ja henkilöstöä. Auditoinnissa yritys esittelee periaatteet, joiden perusteella se valitsee jalostukseen käytettävät yksilöt, ja miten se varmistaa, ettei vahinkopentueita pääse syntymään.
3.16 A	Penikoimiselle ja sairaille koirille on varattu tilat sisätiloissa.	Penikoiville nartuille ja sairaille koirille erikseen varatut sisätilat ovat olennainen osa eläinten hyvinvoinnin turvaamista, koska ne mahdollistavat rauhallisen, turvallisen ja hygieenisen ympäristön tilanteissa, joissa koira on erityisen haavoittuvassa tilassa. Synnytys ja siihen liittyvä aika vaativat stressitöntä ympäristöä, jossa emällä on mahdollisuus hoitaa pentujaan ilman häiriöitä, ja jossa pentujen lämpötila- ja hygieniavaatimukset voidaan täyttää. Sairaiden koirien osalta erilliset tilat vähentävät tartuntatautien leviämisriskiä muihin eläimiin sekä mahdollistavat tarkemman seurannan ja hoidon. Lisäksi rauhallinen sisätila tukee toipumista, koska se vähentää ulkoisia ärsykkeitä ja antaa koiralle mahdollisuuden levätä riittävästi ilman lauman tai työn aiheuttamaa kuormitusta. Erillisten tilojen olemassaolo on myös tärkeä osa ennakoivaa eläintenhoitoa, sillä se mahdollistaa nopean reagoinnin terveydentilan muutoksiin sekä varmistaa, että sekä synnytykset että sairastapaukset voidaan hoitaa hallitusti ja turvallisesti. Tarhalla tulee olla kuiva ja lämmin tila, jossa toipilaskoirat, pentueet ja imettävä emo voidaan pitää erillään muista. Tila voi myös olla esim. asuinrakennuksessa, josta koira pääsee tarpeilleen riittävän usein.

		Mikäli pennut ja emo ovat erillisessä tilassa/rakennuksessa, jossa ei asu ihmisiä, tulee emolla olla vapaa pääsy ulkotarhaan. Emon täytyy pystyä vetäytymään pois pentujensa luota. Tila ja emon mahdollisuus vetäytyä halutessaan pentujen luota tarkastetaan auditoinnissa.
3.17 A	Pentuja ja nuoria koiria sosiaalistetaan ja koulutetaan suunnitelmallisesti.	Pentujen ja nuorten koirien suunnitelmallinen sosiaalistaminen ja koulutus on ratkaisevaa niiden tasapainoisen kehityksen, hyvinvoinnin ja tulevan käytön kannalta. Varhaisvaiheen kokemukset muovaavat koiran käyttäytymistä, stressinsietokykyä ja oppimiskykyä merkittävästi, joten systemaattinen ja hallittu eteneminen on tärkeää myöhempien ongelmien ehkäisemiseksi. Sosiaalistamisen tarkoituksena on koiran totuttaminen tavallisimpiin hoitotoimenpiteisiin, ihmisiin ja toisiin koiriin ennen vetoharjoittelun aloittamista. Suunnitelmallinen sosiaalistaminen vähentää pelko- ja käytösongelmien riskiä ja tukee koiran kykyä toimia luottavaisesti erilaisissa olosuhteissa. Vetoharjoittelun suunnitelmallisuus varmistaa, että opetettavat taidot etenevät koiran kehitystason mukaisesti ja perustuvat positiivisiin oppimiskokemuksiin. Liian varhainen tai liian vaativa vetoharjoittelu voi aiheuttaa kehityshäiriöitä ja terveysongelmia, lisätä stressiä ja heikentää oppimismotivaatiota, kun taas oikein ajoitettu ja johdonmukainen harjoittelu kasvattaa lihaksistoa ja vahvistaa luottamusta. Mikäli yritys kasvattaa / kouluttaa nuoria koiria, sillä tulee olla kirjallinen suunnitelma pentujen sosiaalistamiseen ja kouluttamiseen vetotyöhön. Suunnitelmassa kuvataan, miten sosiaalistaminen ja koulutus toteutetaan: milloin se aloitetaan, mitä koirille siinä opetetaan, miten usein se tapahtuu ja kuka siitä vastaa. Koirien koulutuksen tulee perustua halutun käytöksen vahvistamiseen ja palkitsemalla kouluttamiseen, eikä siinä saa käyttää väkivaltaa, pakottamista tai alistamista. Koiria ei saa kohdella kovakouraisesti, eikä koulutuksessa saa käyttää kiellettyjä välineitä tai laitteita (Eläinten hyvinvointilaki). Koirien koulutus vetotyöhön aloitetaan noin 6 kk ikäisenä, jolloin koira opetetaan ensin valjaisiin. Asiakkaiden vetäminen voidaan aloittaa 12 kk ikäisenä, aluksi kevyemmällä taakalla ja lyhyemmillä

		matkoilla ja oppaan ajamassa valjakossa. Vaativissa olosuhteissa (matkan/työpäivän pituus, sää- tai keliolosuhteet, maaston vaativuus) koiran tulee olla täyttänyt 18 kuukautta, ennen kuin se saa vetää täyspitkiä matkoja/ täysiä työpäiviä/ asiakkaan ohjaamaa rekeä*. *Riittävän siirtymäajan turvaamiseksi tämä ikäraja astuu voimaan 1.12.2028. Pentujen koulutuksesta vastuussa olevalla henkilöllä tulee olla alalle sopiva koulutus tai vähintään 3 vuoden työkokemus rekikoira-alalta. Sopivaksi koulutukseksi katsotaan esim. eläintenkouluttajan erikoisammattitutkinto, jonka opintoihin on sisältynyt työ- ja kilpaeläinten koulutusta koskeva osio. Sosiaalistamista voivat toteuttaa myös muut työntekijät vastaavan henkilön ohjauksessa. Työntekijöitä tulee olla riittävästi, jotta sosiaalistaminen on mahdollista toteuttaa. Hakemukseen tulee liittää pentujen koulutus- ja sosiaalistamissuunnitelma. Suunnitelma tulee sisällyttää koirien hoidosta vastaavan henkilökunnan perehdyttämiseen.
3.18 A	Yrityksellä on kirjallinen koirien harjoitussuunnitelma.	Rekikoirat on jalostettu erityisesti arktisessa ilmastossa tapahtuvaan pitkäaikaiseen vetämiseen ja juoksemiseen. Koska ne kuitenkin useimmiten tekevät vetotyötä vain osan vuodesta, tulee niiden kunnon kasvattamista ja ylläpitoa varten laatia harjoitussuunnitelma. Harjoitussuunnitelma auttaa määrittämään, miten koiran kuntoa kehitetään (esim. kestävyys, voima, nopeus), jolloin harjoittelu on tavoitteellista. Suunnitelman avulla voidaan myös seurata koiran kunnon kehittymistä ja säätää harjoittelua tarpeen mukaan. Suunnitelman tulee kattaa ainakin seuraavat osa-alueet: - Kuvaus siitä, miten kuntoharjoittelu toteutetaan ja missä vaiheessa ennen talvikautta se aloitetaan (säännöllinen, aluksi vähintään 2 kertaa viikossa toistuva vetoharjoittelu tulee pyrkiä aloittamaan viimeistään 3 kk ennen pääsesongin alkua, ja liikunnan kuormitusta tulee lisätä vähitellen (harjoituskertojen määrä, pituus ja taakan paino). Vetoharjoittelu tulee toteuttaa vallitsevat sääolosuhteet huomioiden: jos sää on liian lämmin harjoitteluun eikä vaihtoehtoisia harjoitusmuotoja ole, harjoitussuunnitelmasta voidaan poiketa.

		- Periaatteet siihen, miten koirien työintoa tarkkaillaan/ylläpidetään, ja miten tunnistetaan ja vältetään stressistä aiheutuva kiihtyminen. - Sitoutuminen siihen, että koiria ei millään tavalla pakoteta työhön, eikä loukkaantunutta/sairasta koiraa käytetä työhön - Sitoutuminen siihen, ettei koirien koulutuksessa käytetä väkivaltaa, pakottamista, alistamista tai laissa kiellettyjä välineitä, eikä niitä kohdella kovakouraisesti - Pyrkimys siihen, että samassa valjakossa juoksevat koirat ovat kuntotasoltaan mahdollisimman samanlaisia. Kun valjakon koirat ovat keskenään saman vahvuisia, koirakohtainen rasitus ei käy liian suureksi. - Koulutuksesta vastaavan henkilön nimi sekä kuvaus siitä, miten varmistetaan, että henkilökunnalla on riittävä ymmärrys koirien käyttäytymisestä ja kouluttamisesta. Koirien harjoitussuunnitelma tulee sisällyttää koirien hoidosta vastaavan henkilökunnan perehdyttämiseen. Hakemukseen liitetään koirien harjoitussuunnitelma, joka sisältää yllä mainitut osat. Auditoinnissa auditoija tarkastaa, että se sisältyy myös koiria harjoittavan henkilökunnan perehdytysmateriaaliin.
3.19 A	Yrityksellä on ennalta määritelty toimintatapa koirien eläköitymiseen tai uudelleen sijoitukseen, mikäli/kun ne eivät enää sovellu vetokoiran työhön.	Ennalta määritelty ja johdonmukainen toimintatapa koirien eläköitymiseen ja uudelleensijoitukseen on tärkeä osa vastuullista eläintenpitoa, koska se varmistaa, että jokaiselle koiralle turvataan hyvinvoinnin kannalta sopiva elämä myös työuran päättymisen jälkeen. Vetokoiran työ on fyysisesti ja henkisesti kuormittavaa, ja ikääntymisen, sairauksien tai vammojen myötä koiran kyky jatkaa työtä voi heikentyä asteittain tai äkillisesti. Selkeä etukäteen määritelty lopettamiskäytäntö auttaa tekemään päätöksiä eläimen edun mukaisesti ilman viivettä tai epävarmuutta, jolloin koira ei joudu jatkamaan työtä tilanteessa, jossa se ei enää ole sille turvallista tai hyvinvoinnin kannalta perusteltua. Tämä tukee myös eettistä päätöksentekoa ja vähentää riskiä siitä, että taloudelliset tai tuotannolliset näkökulmat ohittaisivat eläimen hyvinvoinnin.

		Uudelleensijoituskäytännöt mahdollistavat sen, että sopivassa kunnossa oleville eläköityville koirille voidaan etsiä uusi koti, jossa niiden yksilölliset tarpeet, kuten liikunnan määrä ja rauhallisempi elämäntyyli, voidaan huomioida. Tämä edistää koiran hyvinvoinnin jatkuvuutta ja vähentää tarvetta eutanasiaan tilanteissa, joissa koira voi edelleen elää laadukasta elämää. Yrityksen tulee sitoutua siihen, että koiria ei lopeteta ilman lääketieteellistä perustetta. Yritys voi valita itselleen soveltuvan tavan huolehtia koirien eläköitymisestä/ uudelleensijoituksesta, mutta sen tulee kertoa menettelytapa julkisesti verkkosivuillaan/sosiaalisen median kanavissaan, sekä asiakkaille yleisen opastuksen yhteydessä. Mikäli koirat uudelleen sijoitetaan, toimintatavassa tulee olla määritelty ehdot koirien luovuttamiseen ja tapa, jolla sijoituksen onnistumista seurataan. Uudella sijoituspaikalla tulee olla mahdollisuus palauttaa koira tarhalle, mikäli sijoitus ei onnistu. Uudet omistajat tulee haastatella ennen koiran luovuttamista, ja luovutuksesta tulee laatia kirjallinen sopimus. Hakemuksessa tulee kuvata menettelytapa, ja se tulee olla nähtävissä myös tarhan verkkosivuilla/sosiaalisen median viestinnässä. Auditoinnissa tarkastetaan ulospäin suunnattu, koirien eläköitymistä/adoptiota koskeva viestintä, sekä edellisten 24 kk aikana mahdollisesti adoptoitujen koirien adoptiosopimukset (henkilötiedot tulee peittää).

LUKU 3 A VETOKOIRAT		
VAPAAEHTOISET PISTEKRITEERIT		
3.20 A	Koirien jaloittelutarhassa/ harjoittelualueella on viilennysallas tai sadetin.	Kesäkuukausina lämpötilojen noustessa paksuturkkiset vetokoirat altistuvat lämpöstressille erityisesti innostuessaan juoksemaan lajitovereidensa seurassa suuremmassa tarhassa. Lisäämällä juoksutarhaan sadettimen tai vilvoittelualtaan yritys antaa korille mahdollisuuden halutessaan kastautua ja siten viilentää turkkiaan. Vilvoittelualtaan vesi tulee tarvittaessa vaihtaa. Lisäksi koirille tulee olla tarjolla puhdasta juomavettä erillisessä astiassa. Vilvoitteluallas/sadettaja tarkastetaan auditoinnissa, mikäli sääolosuhteet sitä edellyttävät.
3.21 A	Yrityksessä on vähintään 1000 m2 juoksutustarha.	Vetokoirat ovat tyypillisesti hyvin aktiivisia, ja tarvitsevat runsaasti liikuntaa ja sosiaalista vuorovaikutusta voidakseen hyvin. Erityisesti talvisesongin ulkopuolella niiden tulee päästä jaloittelemaan mahdollisimman tilavassa tarhassa lajitovereiden seurassa. Täyttääkseen kriteerin yrityksellä tulee olla juoksutustarha, jonka koko on vähintään 1000 m2. Sulakaudella juoksutustarhassa tulee koko ajan olla tarjolla vettä. Hakemukseen liitetään selvitys juoksutustarhan koosta ja sijainnista. Juoksutarha ja jaloitteluloki/poikkeamat jaloittelusuunnitelmasta tarkastetaan auditoinnissa.
3.22 A	Yrityksessä on koirien kävelytyskone.	Vetokoirat ovat tyypillisesti hyvin aktiivisia, ja tarvitsevat runsaasti liikuntaa voidakseen hyvin. Säännöllinen liikunta erityisesti talvisesongin ulkopuolella ylläpitää koirien lihaskuntoa. Kävelytyskone auttaa täyttämään rekikoirille rodunomaisen käyttäytymistarpeen juosta pitkiä

		matkoja, ja tukee siten niiden henkistä ja fyysistä terveyttä. Kävelytyskonetta voidaan käyttää myös koirien lihasten lämmittämiseen ennen ajeluita. Täyttääkseen kriteerin yrityksen käytössä tulee olla kävelytyskone, jossa koiria liikutetaan säännöllisesti ainakin talvikauden ulkopuolella. Jos käytössä on kävelytyskone, koirat tulee totuttaa sen käyttöön suunnitelmallisesti, ja sitä tulee käyttää vain ihmisen välittömässä valvonnassa. Kävelytyskoneella ei voida korvata vapaata liikkumista. Hakemukseen liitetään kuva kävelytyskoneesta ja selvitys siitä, miten usein ja missä tilanteessa sitä käytetään.
3.23 A	Kaikki koirat on sijoitettu aitauksiin.	Aitauksessa koira voi liikkua, levätä ja käyttäytyä lajityypillisemmin ilman jatkuvaa fyysistä rajoitusta, mikä vähentää stressiä ja ennaltaehkäisee sekä fyysisiä vammoja että käytösongelmia, joita pitkäaikainen ketjuun kytkettynä pitäminen voi aiheuttaa. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee osoittaa, että yhtään koiraa ei pidetä pitopaikassa ketjuun kytkettynä. (Kriteerillä ei tarkoiteta koirien lyhytaikaista kytkemistä safarien aloituspisteessä.) Auditointikierroksella tarkastetaan, että kaikki koirat on sijoitettu tarhoihin, jotka vastaavat kriteeristön vaatimuksia.
3.24 A	Tarhojen koko on vähintään 1,5-kertainen eläinten hyvinvointilain asettamaan minimiin nähden.	Suurempi tarhakoko lisää koirien mahdollisuutta liikkua siinä ja edistää siten niiden hyvinvointia. Kaksinkertaistamalla eläinten hyvinvointilain edellyttämän tarhakoon yritys voi konkreettisesti parantaa koirien elinolosuhteita erityisesti kesäkaudella, jolloin ne viettävät valtaosan päivästään tarhassa.

		Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee osoittaa, että kaikkien koirien tarhakoot ovat vähintään 1,5-kertaisia hyvinvointilain minimiin nähden. Auditoinnissa tarkastetaan pistokokeena 5 % tarhoista.
3.25 A	Koirille tarjotaan lepokaudella vaihtelevia virikkeitä vähintään 3 päivän välein.	Virikkeiden tulee tukea koirien lajinomaista käyttäytymistä kuten haistelua, kaivamista tai etsimistä. Virikkeitä voivat olla esim. kepit, pallot tai muut lelut, haisteltavat tai kaivettavat tehtävät, ja niitä tulee vaihdella, jotta koirien mielenkiinto säilyy. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee esitellä virikesuunnitelma ja -lokikirja, joista käy ilmi, mitä virikkeitä tarjotaan ja miten usein, sekä miten virikkeitä vaihdellaan koirien mielenkiinnon ylläpitämiseksi. Virikkeitä tulee tarjota myös talvikaudella sellaisille koirille, jotka eivät osallistu työntekoon. Auditoinnissa auditoija keskustelee viriketoiminnasta vastaavan työntekijän kanssa ja tarkastaa viriketoiminnasta tehdyt lokimerkinnät.
3.26 A	Yön yli kestävillä retkillä koirilla on käytössään lämpöeristetyt kopit ja aitaus.	Yön yli kestävillä retkillä lämpöeristetyt kopit ovat tärkeitä koirien hyvinvoinnin ja turvallisuuden kannalta, koska ne suojaavat koiria sääolosuhteilta, kuten kylmyydeltä, tuulelta ja kosteudelta, sekä vähentävät stressiä lepoaikana. Lämpöeristetty koppi auttaa säilyttämään koiran ruumiinlämmön erityisesti kylmissä olosuhteissa, mikä on olennaista palautumisen ja terveyden kannalta. Aitaus puolestaan mahdollistaa vapaan liikkumisen turvallisella alueella ja estää karkaamisen sekä vähentää riskejä, jotka liittyvät koiran hallitsemattomaan liikkumiseen luonnossa tai leiripaikalla. Kriteeri täyttyy, mikäli yrityksen tarjonnassa on yön yli kestäviä retkiä, joilla koirilla on yöpymispaikassa käytössään vastaavat ehdot täyttävä koppi ja aitaus kuin kotitarhalla. Kopin tulee olla kauttaaltaan lämpöeristetty, ja koirilla tulee olla mahdollisuus nousta jaloittelemaan aitaukseen.

		Auditoinnissa yritys esittelee tarhat ja kopit, joissa koirat majoitetaan yön yli kestävillä retkillä. Kaikilla koirilla tulee olla käytössään kauttaaltaan oma, lämpöeristetty koppi sekä aitaus, jonka koko ylittää eläinten hyvinvointilain asettaman minimin.
3.27 A	Kaikki koirat pääsevät kesäkaudella liikkumaan juoksutarhassa vapaasti 6 päivänä viikossa.	Päivittäinen vapaa liikkuminen juoksutarhassa kesäkaudella tukee koirien fyysistä ja henkistä hyvinvointia mahdollistamalla lajityypillisen liikkumisen, kuten juoksemisen, leikkimisen ja ympäristön tutkimisen ilman työ- tai valjastilanteen rajoitteita. Tämä auttaa ylläpitämään koirien lihaskuntoa, nivelten liikkuvuutta ja yleistä terveyttä sekä ehkäisee pitkäaikaisen paikallaanolon tai kytkettynä olemisen aiheuttamaa stressiä ja käytösongelmia. Kesäkaudella tarkoitetaan lumetonta ajanjaksoa, jolloin koirat eivät tee vetotyötä. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee pystyä osoittamaan, että jokainen koira pääsee liikkumaan päivittäin vapaana juoksutarhassa vähintään 30 minuuttia, mikäli liian korkea päivälämpötila ei sitä estä. Kävelytyskone tai vetoharjoittelu ei korvaa vapaana liikkumista. Hakemukseen tulee liittää 4 kk jaloittelupäiväkirja, josta käy ilmi, että kaikki koirat ovat saaneet jaloitella vähintään 6 päivänä viikossa edellisten kesäkuukausien aikana.
3.28 A	Kaikki edellisen 12 kk aikana eläköityneet koirat on sijoitettu tarhalle tai adoptoitu.	Eläköityneiden koirien sijoittaminen tarhalle tai adoptioon varmistaa, että niille tarjotaan turvallinen ja niiden tarpeisiin sopiva koti myös työuran päätyttyä. Tämä tukee koirien hyvinvointia ja varmistaa vastuullisen eläintenpidon jatkuvuuden. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee osoittaa, että kaikki sen edellisvuoden aikana työnteon lopettaneet koirat ovat siirtyneet eläkkeelle, eikä niitä ole lopetettu ilman lääketieteellistä syytä. Jos koiria on lopetettu, se on tehty vain siinä tapauksessa, että eläinlääkäri on nähnyt sen olevan tarpeen eläimen kärsimyksen välttämiseksi.

		Mikäli yritys antaa koiria adoptioon, sillä täytyy olla kirjallinen suunnitelma siihen, miten adoptiokotien soveltuvuus varmistetaan ja adoption onnistumista seurataan. Yrityksen täytyy myös tarjota adoptoijille mahdollisuus palauttaa koira tarhalle, mikäli adoptio ei onnistu ja koira ei sopeudu kotioloihin. Adoptiomahdollisuudesta ja sen ehdoista tulee olla tieto näkyvillä yrityksen kotisivuilla ja/tai muissa viestintäkanavissa. Mikäli yhtään koiraa ei edellisvuoden aikana ole lopetettu tai siirretty eläkkeelle, kriteeriä ei sovelleta. Hakemukseen liitetään mahdollinen adoptiosuunnitelma ja selvitys edellisten 12 kk aikana eläköityneistä koirista sekä niiden sijoituksesta (tarhalle/adoptoitu). Auditoinnissa tarkastetaan koirien eläköitymissuunnitelma ja -kirjanpito.
3.29 A	Safaritoiminnassa yhden oppaan vastuulla on korkeintaan 4 valjakkoa.	Asiakas- ja koiramäärien kasvaessa oppaan mahdollisuudet varmistaa turvallinen ja laadukas valjakkoajelu pienenevät. Laadukkaan ja turvallisen ohjelmapalvelun turvaamiseksi yrityksiä kannustetaan rajoittamaan yhden oppaan vastuulla olevien valjakoiden määrää. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee ilmoittaa nettisivuillaan/muussa ennakkoviestinnässään, että sen valjakkoajeluilla on aina mukana vähintään 1 opas 4 valjakkoa kohden. Kriteeri täyttyy myös siinä tapauksessa, että yrityksen tarjoamilla retkillä henkilökunta ajaa aina rekiä. Auditoinnissa varmistetaan, että tieto on esillä asiakkaille toimitettavassa ennakkomateriaalissa.
3.30 A	Kaikilla yrityksen eläintenhoitajilla on eläintenhoitajan, -kouluttajan,	Pätevä koulutus varmistaa, että eläintenhoitajilla on riittävä osaaminen eläinten hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden turvaamiseen. Ammattitutkinto tukee oikeita hoitokäytäntöjä ja vähentää virheiden riskiä arjen työssä.

	tai muu soveltuva ammattitutkinto.	Kriteerillä halutaan kannustaa yrityksiä käyttämään eläinten hoidossa vain koulutettuja ammattilaisia. Sopivaksi koulutukseksi katsotaan eläintenhoitajan, -kouluttajan tai eläinlääkärin tutkinto, tai muu vastaava koulutus, joka on perehdyttänyt työntekijän syvällisesti eläinten hoitoon ja käyttäytymiseen. Auditoinnissa tarkastetaan voimassa oleva listaus yrityksen eläintenhoitotehtävissä työskentelevien henkilöiden koulutuksesta.
3.31 A	Mikäli yritys työllistää harjoittelijoita koirien hoitotehtäviin, he ovat kaikki eläinlääkintä-, eläinkoulutus- tai eläinhoitoalan opiskelijoita.	Kriteerillä halutaan kannustaa yrityksiä tarjoamaan harjoittelupaikkoja eläinten hoidossa eläinhoitoalan opiskelijoille. Näin tuetaan ammattilaisten valmistumista alalle. Kriteerin täyttämiseksi sopivaksi koulutukseksi katsotaan eläintenhoitajan, -kouluttajan tai eläinlääkärin tutkintoon johtava koulutus, tai muu vastaava koulutus, jossa perehdytetään opiskelijaa syvällisesti eläinten hoitoon ja käyttäytymiseen. Auditoinnissa tarkastetaan voimassa oleva listaus yrityksessä työskentelevien harjoittelijoiden oppilaitoksista ja opiskelulinjasta.
3.32 A	Jalostukseen käytettävillä narttukoirilla teetetään korkeintaan 3 pentuetta elämänsä aikana.	Jalostusnarttujen pentuemäärän rajaaminen enintään kolmeen elämän aikana ehkäisee liiallista lisääntymiseen liittyvää fyysistä ja hormonaalista kuormitusta. Tiineydet ja pentueiden hoito rasittavat merkittävästi koiran elimistöä, ja toistuvat pentueet voivat lisätä terveysongelmien riskiä sekä heikentää palautumista. Rajoitus tukee koiran hyvinvointia varmistamalla, että sen käyttö jalostuksessa pysyy kohtuullisena ja että yksilölle jää riittävästi aikaa palautumiseen, normaaliin elämään ja mahdolliseen työ- tai harrastuskäyttöön ilman jatkuvaa lisääntymiseen liittyvää rasitusta.

		Mikäli yritys kasvattaa koiria, sen tulee huolehtia jalostukseen käytettävien narttukoirien hyvinvoinnista rajoittamalla yhdellä nartulla teetettävien pentueiden määrää. Kennelliiton suosituksen mukaisesti nartulla ei tulisi teettää elämänsä aikana yli 3 pentuetta. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee osoittaa, että hakemuksen tekohetkellä mikään sen nartuista ei ole saanut yli 3 pentuetta. Hakemukseen liitetään tiedot kaikista yrityksen omistamista, jalostukseen käytettävistä nartuista sekä niiden pentuemääristä. Kriteeri koskee myös vahinkopentueita.
3.33 A	Kaikille jalostukseen käytettäville koirille on tehty rodun perinnöllisten sairauksien kannalta keskeinen terveystarkastus.	Periytyvien sairauksien välttämiseksi on tärkeää pyrkiä varmistamaan, että jalostukseen käytettävät koirat eivät siirrä niitä eteenpäin pennuilleen. Tietämys eri vetokoirarotujen tyypillisimmistä perinnöllisistä sairauksista täydentyy koko ajan, joten alla mainittujen sairauksien lisäksi myös muihin sairauksiin tai geenivirheisiin liittyvät seulonnat voivat täyttää kriteerin. Kriteerin täyttäminen: Mikäli yritys kasvattaa alaskanhuskyja, kaikki sen jalostukseen käyttämät koirat on testattu AHE:n osalta. AHE-kantajia ei risteytetä toisten kantajien kanssa. Mikäli yritys kasvattaa siperianhuskyja, kaikille sen jalostukseen käyttämille koirille on tehty tarkastus silmänpainetaudin varalta, eikä taudin kantajilla teetetä pentuja. Auditoinnissa esitellään kriteerissä mainittujen perinnöllisten sairauksien kartoituksen tulokset edellisen 12 kk aikana jalostukseen käytettyjen koirien osalta.
3.34 A	Kaikille jalostukseen käytetyille koirille on tehty lonkkien ja selkärangan röntgenkuvaus, ja	Jalostuskoirien lonkkien ja selkärangan tutkiminen ennen jalostuskäyttöä auttaa vähentämään

	pätevä taho on lausunut niiden olevan jalostukseen sopivia.	perinnöllisten tuki- ja liikuntaelinsairauksien siirtymistä jälkeläisille. Asiantuntijan arvio varmistaa, että jalostukseen käytetään terveitä ja käyttötarkoitukseensa soveltuvia koiria. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee voida osoittaa, että kaikille sen edellisvuoden aikana jalostukseen käyttämille koirille on ennen astutusta tehty lonkkanivelten ja selkärangan röntgenkuvaus, ja pätevä taho on antanut lausunnon niiden soveltumisesta jalostukseen. Lausunnon voi antaa Kennelliitto (rotukoirat), kuka tahansa pätevä eläinlääkäri tai esim. INCOC-lausuntapalvelu. Auditoinnissa yritys esittää eläinlääkärin lausunnot kaikkien edellisvuonna jalostukseen käytettyjen koirien lonkka- ja selkäkuvauksista.
3.35 A	Kaikki yrityksen tarjoamat koiravaljakkoretket toteutetaan henkilökunnan ajamina.	Asiakkaiden kokemattomuus tai huolimattomuus ohjastajina lisää koirien loukkaantumisen riskiä huomattavasti. Vaikka asiakkaat perehdytetään ajamiseen ennen retken alkua, huomion herpaantuminen ajelun aikana voi helposti johtaa vaaratilanteisiin ja onnettomuuksiin. Lisäksi kelkan ajautuminen koirien päälle voi tehdä niistä pelokkaita ja merkittävästi vähentää niiden vetohalukkuutta. Täyttääkseen kriteerin kaikkien yrityksen tarjoamien koiravaljakkoajeluiden tulee olla henkilökunnan ajamia, ja tätä koskevan tiedon tulee käydä ilmi tilausvahvistuksista ja ohjelmien esittelyistä yrityksen eri viestintäkanavissa. Auditoinnissa tarkastetaan, että tieto käy ilmi tilausvahvistuksista ja ohjelmien esittelyistä yrityksen eri viestintäkanavissa.
3.36 A	Koirien ulosteet kompostoidaan kontrolloiduissa olosuhteissa.	Koirien ulosteiden kompostointi kontrolloiduissa olosuhteissa vähentää ympäristökuormitusta, ehkäisee ravinteiden ja taudinaiheuttajien leviämistä sekä mahdollistaa jätteiden turvallisen ja hallitun käsittelyn.

		Kompostoinnilla tarkoitetaan orgaanisen aineen hajoamista pieneliöstön toimesta aerobisessa (hapellisessa) tilassa, johon liittyy lämpötilan nousu. Lopputuotteena kompostoinnissa syntyy vesihöyryä, hiilidioksidia, kivennäissuoloja ja humusta. Kompostoinnilla saadaan kaikki eloperäinen aines kasveille käyttökelpoiseen muotoon. Myös hajuhaitat vähenevät ja ravinteiden lannoitusvaikutus tasapainottuu. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee kompostoida kaikki tuottamansa koiran ulosteet. Kompostointi voidaan tehdä joko kompostorissa, joka on eristetty ympäristöstä, tai aumassa, mikäli siitä on tehty aumausilmoitus. Kompostoitumisen helpottamiseksi ulosteen seassa tulee olla myös muuta materiaalia, esim. koppien kuiviketta. Kompostointi tulee toteuttaa alueella, joka sijaitsee riittävän kaukana vesistöistä. Mikäli kompostointia tehdään pohjavesialueella, tulee yrityksellä olla voimassa oleva ympäristölupa. Hakemukseen liitetään kirjallinen kuvaus siitä, miten koirien ulosteiden kompostointi toteutetaan. Auditoinnissa tarkastetaan ulosteiden kompostointipaikka ja mahdollinen ympäristölupa.
3.37 A	Kaikilla koirilla on pakkaskaudella pitopaikassa lämmitetyt juoma-astiat, jotka mahdollistavat jatkuvan vedensaannin.	Lämmitetyt juoma-astiat varmistavat, että koirilla on myös pakkaskaudella jatkuvasti saatavilla sulaa ja puhdasta juomavettä. Riittävä vedensaanti on välttämätöntä koirien terveydelle, hyvinvoinnille ja palautumiselle. Eläinten hyvinvointilain mukaan kaikilla koirilla tulee olla jatkuvasti saatavillaan vettä, mutta rekikoiratarhoille sallitaan pakkaskaudella tästä poikkeus, jos juotto on järjestetty vähintään 3 kertaa päivässä. Sen sijaan pennuilla, imettävillä emoilla ja sairailla koirilla tulee olla jatkuvasti raikasta vettä saatavillaan. Pakkasellakin veden sulana pitäviä, lämmitettyjä juoma-astioita on markkinoilla, ja kriteerillä halutaan kannustaa niiden käyttöön. Täyttääkseen kriteerin kaikilla koiratarhan koirilla tulee olla käytössään lämmitetyt juoma-astiat/muu järjestely, joka turvaa jatkuvan vedensaannin myös pakkaskaudella.

		Auditoinnissa tarkastetaan pistokokeena 5 % kaikista tarhoista, ja niissä tulee kaikissa olla veden sulana pitävä järjestely.
3.38 A	Pentujen sosiaalistamis- ja koulutussuunnitelman on laatinut koulutettu eläintenkouluttaja.	Koulutettu eläintenkouluttaja altistaa pennun uusille asioille suunnitelmallisesti, turvallisesti ja koiran hyvinvointi edellä. Tämä luo vahvan pohjan tasapainoiselle aikuiselle koiralle. Koirien koulutuksen tulee perustua halutun käytöksen vahvistamiseen ja palkitsemalla kouluttamiseen, eikä siinä saa käyttää väkivaltaa, pakottamista tai alistamista. Koiria ei saa kohdella kovakouraisesti, eikä koulutuksessa saa käyttää kiellettyjä välineitä tai laitteita (Eläinten hyvinvointilaki). Varmistaakseen pentujen asiantuntevan sosiaalistamisen ja koulutuksen yrityksen on suositeltavaa teettää sitä koskeva suunnitelma erikoisammattitutkinnon suorittaneella eläintenkouluttajalla. Koulutussuunnitelmassa tulee kuvata, miten nuorten koirien sosiaalistaminen ja opetus työhön toteutetaan. Suunnitelma liitetään hakemukseen. Mikäli asia ei käy ilmi suunnitelmasta, auditoinnissa esitetään todisteet siitä, että sen on laatinut koulutettu eläintenkouluttaja.
3.39 A	Koirien virikesuunnitelman on laatinut koulutettu eläintenkouluttaja.	Koulutetun eläintenhoitajan laatima virikesuunnitelma on suositeltava vetokoirille, koska vetokoirat ovat erittäin aktiivisia ja turhautuvat helposti aikoina, jolloin ne eivät pääse liikkumaan ja työskentelemään. Virikesuunnitelma auttaa tarjoamaan niille sopivaa tekemistä myös silloin, kun ne eivät vedä valjakkoa. Koulutettu eläintenkouluttaja osaa laatia paremman virikesuunnitelman koirille, koska hänellä on sekä teoreettista tietoa että käytännön kokemusta koirien käyttäytymisestä, oppimisesta ja hyvinvoinnista. Kouluttaja tuntee koirien lajityypilliset tarpeet ja osaa valita virikkeitä, jotka vastaavat esimerkiksi liikkumisen, saalistamisen ja tutkimisen tarvetta. Oikeanlaiset virikkeet

		vähentävät stressiä, turhautumista ja ei-toivottua käytöstä. Koulutettu ammattilainen osaa arvioida riskit ja varmistaa, että virikkeet ovat turvallisia eivätkä kuormita koiraa liikaa. Hyvin laadittu virikesuunnitelma ei ole satunnaista tekemistä, vaan siinä on selkeät tavoitteet (esim. hyvinvointi, aktivointi, rauhoittuminen). Täyttääkseen kriteerin yrityksen käyttämän koirien virikesuunnitelman tulee olla erikoisammattitutkinnon suorittaneen eläintenkouluttajan laatima. Suunnitelma liitetään hakemukseen. Mikäli asia ei käy ilmi suunnitelmasta, auditoinnissa esitetään todisteet siitä, että sen on laatinut koulutettu eläintenkouluttaja.

LUKU 3. B MATKAILUPOROT		
PAKOLLISET PERUSKRITEERIT		
3.1 B	Kaikki porot pääsevät talvikaudella päivittäin vapaaksi aitaukseen, jossa on tilaa vähintään 200 m2/poro. Aitauksissa on puita/muita rakenteita, joiden suojaan poro voi halutessaan hakeutua.	Päivittäinen vapaa liikkuminen riittävän tilavassa aitauksessa mahdollistaa porojen lajityypillisen käyttäytymisen, kuten liikkumisen, lepäämisen ja sosiaalisen kanssakäymisen, mikä tukee niiden fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia. Väljä mitoitus vähentää myös eläinten välistä kilpailua ja stressiä. Aitauksessa olevat puut tai muut suojarakenteet tarjoavat poroille mahdollisuuden hakeutua suojaan sääolosuhteilta ja häiriötekijöiltä sekä lisäävät ympäristön virikkeellisyyttä. Kaikki porot tulee päivittäin vapauttaa aitaukseen vähintään 16 h ajaksi. Mikäli yrityksellä on koulutusvaiheessa olevia poroja, myös ne tulee vapauttaa päivittäin aitaukseen samaksi ajaksi. Aitauksissa tulee olla puita tai muita rakenteita, joihin porot voivat hangata sarviaan. Porojen tulee voida halutessaan hakeutua puuston/rakenteiden suojaan pois ihmisten läheltä. Maa-alue, jolla ei ole puita tai muuta näkösuojaa, ei vastaa sertifikaatin vaatimuksia porojen pitopaikaksi. Poroja tulee olla samassa pitopaikassa vähintään 5, jotta ne voivat toteuttaa luontaista laumakäyttäytymistään. Porot tulee sijoitella siten, että samassa aitauksessa olevat porot tulevat toimeen keskenään. Auditoinnissa tarkastetaan yrityksen matkailuporojen käytössä olevien aitausten koko ja niissä pidettävien porojen lukumäärä. Lisäksi varmistetaan, että aitauksissa on puustoa tai muita näköesteitä sekä rakenteita, joihin porot voivat hangata sarviaan.
3.2 B	Kaikki matkailukäytössä olevat porot päästetään joka vuosi	Poronhoitolaki määrää kaikkien porojen vapauttamisesta vuosittain luontoon kesäkuun 15.pvä alkaen. Porojen pääsy luontoon vähintään 3 kk ajaksi mahdollistaa niiden luonnollisen liikkumisen, ravinnonhankinnan ja muun lajityypillisen käyttäytymisen. Luonnossa oleskelu edistää porojen fyysistä kuntoa, vähentää pitkäaikaisesta tarhauksesta aiheutuvaa stressiä ja tukee niiden

	vapaaksi luontoon vähintään 3 kk ajaksi.	kokonaisvaltaista hyvinvointia. Yksilöllisistä taipumuksista johtuen jotkut porot saattavat kuitenkin itse valita pysytellä tilalla, vaikka niillä olisi tilaisuus liikkua vapaasti laajemmilla alueilla. Green Activities –kriteerit koskevat matkailukäytössä olevien porojen työ- ja elinoloja, eivät poronhoitoa elinkeinona. Matkailukäytössä olevilla poroilla käytetään yleensä GPS-paikantimella varustettua pantaa, joka mahdollistaa sijaintitiedon seurannan. Tilan tulee tallentaa kesäaikaan kuvakaappauksin ainakin kaikkien matkailuporojensa sijaintitiedot, jotta voidaan todentaa niiden olleen tilan alueen ulkopuolella. Mikäli jotkut porot ovat kuitenkin oleskelleet tilalla myös kesällä, niillä tulee olla ollut vapaus valita olinpaikkansa. Mikäli poron terveydentila tai muu perusteltu syy (esim. Yksittäisen poron taipumus hankkiutua toistuvasti autotielle tai taajamiin) ei sitä estä, jokainen poro tulee päästää vapaaksi luontoon. Niissä tapauksissa, joissa poroa ei voida päästää turvallisesti luontoon, sillä tulee olla mahdollisimman iso aitaus, ja syy siinä pitoon tulee esittää hakemuksen yhteydessä. Hakemukseen liitetään 3 kuvakaappausta porojen GPS-paikantimen sijaintitiedoista, jotka kattavat ainakin 3 kk aikajakson kesäkuun 15. päivän jälkeiseltä ajanjaksolta. Kuvakaappauksista tulee käydä ilmi, että kaikki tilan porot ovat poissa tilalta. Niiden porojen osalta, jotka ovat oleskelleet kesällä kotitilalla, tulee antaa kirjallinen selvitys syystä. Mikäli jollain porolla ei ole pantaa/ se ei ole toiminut kauden aikana, voidaan antaa muu kirjallinen selvitys. Kuvakaappaukset sijaintitiedoista sekä mahdolliset selvitykset kesäaikaan tilalla pidosta tarkastetaan auditoinnissa.
3.3 B	Porojen koulutus toteutetaan ilman väkivaltaa tai pakottamista. Porojen hoidosta ja koulutuksesta vastaa henkilö,	Rauhallisiin ja eläinlähtöisiin menetelmiin perustuva koulutus tukee porojen luottamusta ihmiseen, parantaa turvallisuutta ja mahdollistaa eläinten käsittelyn niiden hyvinvointia kunnioittavalla tavalla. Lain mukaan eläimen kouluttamisessa ei saa käyttää menetelmiä, jotka perustuvat pakottamiseen tai

	jolla on tehtävään riittävä ammattitaito.	alistamiseen. Porojen kouluttaminen ilman väkivaltaa tai pakottamista vähentää niiden kokemaa stressiä ja pelkoa sekä edistää niiden hyvinvointia. Poron käsittelyssä ja koulutuksessa tulee käyttää hyväksi sen lajityypillistä käyttäytymistä ja korostaa positiivista vahvistamista. Koulutettavan poron jatkuva kiinni sitominen on kiellettyä. Jatkuvana pidetään yli 8 h kerrallaan ja/tai yli 2 viikkoa jatkuvaa kiinnisitomista. Koulutusvaiheessa olevan poron luo ei saa päästää ulkopuolisia, kuten asiakkaita, vaan sille tulee turvata mahdollisimman stressittömät olosuhteet. Tilalla tulee olla nimetty porotilapäällikkö, joka on pätevä poronhoidon ammattilainen, ja jonka valvonnassa porojen koulutus tapahtuu. Tilalla tulee olla kirjallinen toimintasuunnitelma siitä, miten porojen koulutus toteutetaan. Menetelmässä tulee painottaa positiivisen vahvistamisen ja lajityypillisen käyttäytymisen huomioimista. Suunnitelmassa tulee olla toimintaohjeet sen varalta, että porotilapäällikkö ei voi hoitaa tehtäviään esim. sairastumisen vuoksi. Koulutuksesta vastaavan ja sitä johtavan henkilön/henkilöiden on: a) ymmärrettävä porojen biologista käyttäytymistä sekä niiden fysiologisia ja etologisia tarpeita; b) osattava tunnistaa porojen eleitä, mukaan lukien mahdolliset kärsimyksen merkit, ja määrittää ja toteuttaa soveltuvat asiaa helpottavat toimenpiteet tällaisissa tapauksissa; c) osattava soveltaa hyviä hoitokäytäntöjä, mukaan lukien välineellinen ehdollistaminen ja positiivinen vahvistaminen, käyttää ja ylläpitää poroille tarkoitettuja välineitä sekä minimoida niiden hyvinvointiin kohdistuvat riskit ja ehkäistä niiden kärsimyksen

		Hakemuksessa nimetään koulutuksesta vastaava henkilö ja kuvataan kirjallisesti koulutusmenetelmä, mukaan lukien kiinni pitämisen kesto. Tarvittaessa liitetään video koulutustilanteesta, jolla porot totutetaan ihmisiin ja/tai koulutetaan vetämistyöhön. Auditoinnissa auditoija keskustelee koulutuksesta vastaavan henkilön kanssa koulutusmenetelmistä ja perehtyy kirjauksiin viimeksi/ parhaillaan koulutettujen porojen kiinnipitoajoista. Mikäli yrityksessä on auditointihetkellä koulutuksessa olevia poroja, auditoija tarkastaa, että menetelmät vastaavat annettua kuvausta, eikä asiakkailla ole pääsyä koulutettavien porojen luo.
3.4 B	Tilalla on erillinen aitaus/muu tila toipilas- ja koulutusvaiheessa oleville poroille.	Erillinen tila toipilas- ja koulutusvaiheessa oleville poroille mahdollistaa niiden yksilöllisten tarpeiden huomioimisen ja vähentää tarpeetonta stressiä. Rauhallinen ympäristö tukee sairauksista tai vammoista toipumista sekä turvallista koulutusta ilman muun lauman aiheuttamaa häiriötä tai kilpailua. Porojen stressaantumisen välttämiseksi tilan tulee pyrkiä estämään asiakkaiden pääsy porojen luo ilman henkilökunnan valvontaa / ohjeistusta. Lisäksi tilalla tulee olla erillinen aitaus toipilasporoille ja koulutettaville poroille, jonne asiakkaiden pääsy on pyritty estämään. Myös näillä poroilla tulee olla mahdollisuus sosiaalisen kanssakäymiseen lajitovereiden kanssa, ellei sairauden laatu toisin edellytä. Estämiseksi katsotaan kulkureitin katkaiseva aita/portti sekä kyltti, jossa pääsy kielletään. Kyltissä tulee käyttää symboleja/useampaa kieltä, jotta se on eri kielisten asiakkaiden ymmärrettävissä. Kiinni sidottujen porojen tulee aina olla henkilökunnan valvonnassa ja turvallisesti kytkettynä. Auditoinnissa tarkastetaan, että tilalla on erillinen aitaus/muu tila, johon asiakkaiden pääsy on pyritty estämään.

3.5 B	Porot ruokitaan vähintään 2 kertaa päivässä, jonka jälkeen niillä on vähintään 2 h märehtimisaikaa.	Porojen ruokkiminen vähintään kaksi kertaa päivässä tukee niiden luonnollista ruoansulatusta ja auttaa varmistamaan tasaisen ravinnonsaannin koko päivän ajan. Säännöllinen ruokintarytmi vähentää kilpailua rehusta ja edistää eläinten rauhallista käyttäytymistä erityisesti tarhaolosuhteissa. Ruokinnan jälkeen annettava vähintään kahden tunnin märehtimisaika on tärkeä osa märehtijän normaalia ruoansulatusprosessia, sillä märehtiminen mahdollistaa ravinnon tehokkaan pilkkoutumisen ja ravintoaineiden hyödyntämisen. Riittävä lepo ja märehtiminen ruokinnan jälkeen tukevat porojen terveyttä, hyvinvointia ja palautumista sekä vähentävät ruoansulatushäiriöiden ja tarpeettoman stressin riskiä. Porot tulee ruokkia vähintään 2 kertaa päivässä monipuolisella, porolle sopivalla ravinnolla, joka koostuu myös muusta kuin väkirehusta (esim. Nurmirehu). Kaikkien yksilöiden tulee mahtua yhtä aikaa syömään niin, ettei ruuasta synny kilpailua. Ruokailun jälkeen poroilla tulee aina olla vähintään 2 tuntia märehtimisaikaa ennen työntekoa. Auditoinnissa tarkastetaan, että poroille annettava rehu vastaa kriteeriä.
3.6 B	Poroilla on aina puhdasta lunta tai juomavettä saatavillaan.	Puhdas juomavesi tai puhdas lumi on porojen elintoimintojen kannalta välttämätöntä, sillä riittävä nesteensaanti tukee ruoansulatusta, aineenvaihduntaa ja yleistä hyvinvointia. Erityisesti talviolosuhteissa veden saatavuus voi olla rajoittunutta, joten varmistettu pääsy joko juomaveteen tai puhtaaseen lumeen ehkäisee kuivumista ja siihen liittyviä terveysongelmia. Lumettomana aikana yrityksen tulee varmistaa, että poroilla on koko ajan juomavettä saatavilla, ja se vaihdetaan tarvittaessa. Tarvittaessa lumettomalla pakkaskaudella tulee käyttää lämmitettäviä tai muuten veden sulana pitäviä astioita. Lumikaudella kunkin poron saatavilla tulee aina olla riittävästi puhdasta lunta.

		Auditoinnissa tarkastetaan järjestelyt, joilla porojen lumen/veden saanti on turvattu eri sääolosuhteissa.
3.7 B	Porojen kastraation suorittaa vain poronhoidon ammattilainen, ja siinä käytetään aina kivunlievitystä.	Kastraation toteuttaminen vain poronhoidon ammattilaisen toimesta varmistaa, että toimenpide tehdään osaavasti, turvallisesti ja eläimen hyvinvointia kunnioittaen. Kivunlievityksen käyttö on olennainen osa eettistä eläinten käsittelyä, sillä se vähentää toimenpiteestä aiheutuvaa kipua, stressiä ja mahdollisia komplikaatioita, sekä parantaa toipumista. Lääkitys tulee aina olla määrätty tietylle porolle tiettyyn käyttötarkoitukseen. Lääkinnälliset toimenpiteet tulee kirjata kunkin poron terveyden seurantaan. Poron kastraation saa suorittaa vain eläinlääkäri, poronhoitoalueella kastraation saa tehdä myös muu pätevä henkilö. Poronhoidon ammattilaiseksi katsotaan paliskuntain yhdistyksen rekisteriin merkitty poroisäntä, eläinlääkäri tai muu pätevä poronhoidon asiantuntija. Kastraatio tulee toteuttaa pihtikastraationa, ja sen yhteydessä tulee aina käyttää kivunlievitystä. Paliskuntain yhdistyksen Poron kastraatio-oppaan suosituksen mukaisesti: - porolle annetaan suun kautta kipulääke vähintään 3 tuntia ennen kastraatiota TAI eläinlääkäri puuduttaa poron siemennuorat ja ihon 20–30 minuuttia ennen toimenpidettä, ja puudutuksen yhteydessä porolle annetaan samalla kipulääke injektiona. Hakemukseen tulee liittää kirjallinen selvitys tavasta, jolla kastraatio toteutetaan. Kuvauksessa tulee kertoa: - Kuka kastraation toteuttaa ja miten hänen pätevyytensä on varmistettu - Mitä kivunlievitystä käytetään Lääkityskirjanpito ja porojen terveyden seurantakirjaukset tarkastetaan auditoinnissa.

3.8 B	Yritys on laatinut kirjallisen suunnitelman porojen ruokintaan ja terveydenhoitoon. Suunnitelma käydään läpi kaikkien porojen kanssa työskentelevien kanssa ennen kauden alkua.	Kirjallinen ruokinta- ja terveydenhoitosuunnitelma varmistaa, että porojen hoito on johdonmukaista, ennakoitavaa ja eläinten hyvinvointia tukevaa. Kun toimintatavat on määritelty etukäteen, voidaan vähentää virheitä, parantaa ravitsemuksen tasapainoa ja reagoida sairauksiin tai muutoksiin nopeasti ja yhtenäisin periaattein. Suunnitelman läpikäynti kaikkien porojen kanssa työskentelevien kanssa ennen kauden alkua varmistaa, että koko henkilöstö toimii samalla tavalla ja ymmärtää hoidon tavoitteet ja käytännöt, mikä parantaa sekä eläinten hyvinvointia että työn turvallisuutta ja laatua. Yrityksessä tulee olla vähintään 1 vuosittainen eläinlääkärin käynti. Suunnitelmassa tulee käsitellä seuraavat kohdat - Porojen ruokinta-aikataulu ja rehu - Säännölliset terveyttä edistävät hoitotoimenpiteet ja lääkintä (esim. loishäätö). - Sitoutuminen siihen, että kipu- ja tulehduslääkkeitä käytetään vain vamman/sairauden hoitoon, ei koskaan porojen suorituskyvyn ylläpitämiseksi. - Sitoutuminen siihen, että porojen lääkitys, madotus ja sairauden hoito tehdään eläinlääkärin ohjeiden mukaan - Ohjeistus sairaiden/toipilasporojen levon järjestämiseen. - Sitoutuminen siihen, että sairaalla /toipilaana olevalla porolla ei koskaan teetetä työtä. Hakemukseen liitetään Porojen ruokinta- ja terveydenhoitosuunnitelma. Auditoinnissa tarkastetaan, että suunnitelma sisältää vaaditut osat.
3.9 B	Porojen vetämää taakkaa säädellään poroyksilön ja keliolosuhteiden mukaan. Poron	Poron vetämän taakan säätäminen yksilöllisesti ja keliolosuhteiden mukaan on tärkeää eläimen hyvinvoinnin, turvallisuuden ja työkyvyn kannalta. Eri poroilla on erilainen fyysinen kunto, ikä ja palautumiskyky, ja myös olosuhteet kuten lumi-, jää- ja lämpötilaolosuhteet vaikuttavat

	vetämän taakan paino ei ylitä 200 kg.	merkittävästi kuormituksen raskauteen. Huonot olosuhteet voivat lisätä rasitusta ja loukkaantumisriskiä huomattavasti. Taakan painon rajaaminen enintään 200 kiloon varmistaa, ettei kuormitus ylitä poron fyysisiä rajoja ja että työ pysyy turvallisena ja kestävänä. Tämä tukee porojen terveyttä pitkällä aikavälillä, ehkäisee rasitusvammoja ja parantaa työeläinten hyvinvointia sekä suorituskyvyn säilymistä. Yrityksen tulee ilmoittaa asiakkailleen etukäteen esim. tilausvahvistuksen tai ennen retken alkua pidettävän opastuksen yhteydessä, että ajeluilla yhteen rekeen otettavien ihmisten määrää säädellään poroyksilön ja keliolosuhteiden mukaan. Arvioitu poron vetämän taakan paino ei saa ylittää 200 kg. Auditoinnissa tarkastetaan, miten painorajasta viestitään, ja miten sen toteutumista käytännössä valvotaan.
3.10 B	Porojen päivittäinen työskentelyaika on: korkeintaan 7 h. Asiakkaiden välissä poroilla on aina tauko.	Päivittäisen työskentelyajan rajaaminen enintään 7 tuntiin tukee porojen fyysistä jaksamista ja ehkäisee liiallista kuormitusta. Säännölliset tauot asiakkaiden välillä ovat tärkeitä palautumisen kannalta, sillä ne vähentävät stressiä, mahdollistavat levon ja auttavat ylläpitämään työkykyä koko päivän ajan. Tämä edistää porojen hyvinvointia ja vähentää rasitusvammojen riskiä. Työskentelyajaksi katsotaan aika, jonka poro on kytkettynä/valjastettuna reen eteen. Mikäli poroja joudutaan kuljettamaan päivittäin safaripaikalle, lasketaan kuljetusaika mukaan työskentelyaikaan. Mikäli poro on kytkettynä paikalleen, ja asiakkaat pääsevät sen lähelle syöttämään/rapsuttamaan sitä, myös tämä aika lasketaan työajaksi. Ajeluiden välissä poroilla tulee olla 15–60 min lepotauko. Mikäli tauot ovat yli 1 h pituisia tai porot ovat niiden aikana ilman jatkuvaa valvontaa, ne tulee kytkeä erikseen. Mikäli poro on kytkettynä esim. Valokuvien ottamista varten ja asiakkaat pääsevät lähestymään sitä, tulee työpäivään sisältyä ainakin 2 vähintään 30 min taukoa, jolloin poro saa olla rauhassa.

		Hakemuksessa tulee ilmoittaa, mikä on porojen päivittäinen työaika, ja hakemukseen tulee liittää ote porojen työaikakirjanpidosta. Auditoinnissa tarkastetaan satunnaisotannalla 5 poron edellisen joulu-tammikuun työaika.
3.11 B	Kunkin poron työ- ja vapaapäivät kirjataan ylös. Talvikaudella poroilla on vähintään 1 vapaapäivä viikossa.	Porokohtainen kirjanpito työ- ja vapaapäivistä mahdollistaa yksilöllisen kuormituksen seurannan ja auttaa varmistamaan, ettei yksittäinen poro ylikuormitu. Tämä on tärkeää sekä eläinten hyvinvoinnin että työkyvyn ylläpitämisen kannalta. Sen avulla voidaan myös suunnitella porojen yksilöllistä ruokintaa, jos samalla seurataan myös eläimen yleiskunnon ja virkeyden muutoksia. Vähintään yksi vapaapäivä viikossa talvikaudella tukee palautumista fyysisestä rasituksesta, vähentää stressiä ja ehkäisee rasitusvammoja erityisesti intensiivisen työkauden aikana. Kirjauksia tulee tehdä päivittäin ainakin seuraavista seikoista: - porojen työpäivät ja –vuorojen pituudet - Vapaapäivät Hakemukseen liitetään kaikkien porojen työaikakirjanpito 1 viikolta joulukuussa ja 1 viikolta helmikuussa. Auditoinnissa tarkastetaan satunnaisotantana 5 poron työaikakirjanpito.
3.12 B	Yritys kertoo näkyvästi, miten se huolehtii porojen hyvinvoinnista, ja miten asiakkaiden tulee toimia porojen kanssa.	Avoin ja näkyvä viestintä porojen hyvinvoinnista sekä asiakkaiden toimintaohjeista lisää toiminnan läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta. Kun asiakkaat tietävät, miten poroja hoidetaan ja miten niiden kanssa tulee toimia, voidaan ehkäistä väärinkäytöksiä, stressaavia tilanteita ja eläimille haitallista käyttäytymistä. Tämä parantaa sekä porojen hyvinvointia että asiakasturvallisuutta.

		Tieto voidaan esittää nettisivuilla / varausvahvistuksessa / ilmoitustauluilla / opastuksella tilan sisäänkäynnin yhteydessä ja suullisen ohjeistuksen lisäksi aitaratkaisuilla, ohjekylteillä tms. Ohjeistukseen tulee sisältyä ainakin: • Ohjeet porojen lähellä ja ajelun aikana toimimiseen • Valokuvausohjeistus (esim. salaman käyttökielto) • Kielto lähestyä poroja ilman henkilökunnan lupaa • Ruokintakielto ilman henkilökunnan lupaa Asiakkaille porojen hoidosta vähintään kerrottavat tiedot: • Porojen elinkaari • Porojen päästäminen vapaaksi kesän ajaksi • Porojen koulutus • Porojen ruokinta Mikäli yritys tarjoaa tilavierailuja, joiden aikana asiakkaat pääsevät vapaasti liikkumaan tilan alueella, vierailuihin tulee sisältyä opastus, jossa kerrotaan, miten porojen lähellä tulee toimia. Mikäli yksittäiset matkailijat voivat ostaa palvelun etukäteen sähköisten kanavien kautta, tiedon tulee olla heidän saatavillaan ennen ostopäätöksen tekemistä. Mikäli palvelu on mahdollista ostaa paikan päältä, tiedon tulee olla näkyvästi esillä ennen kuin asiakkaat pääsevät lähestymään poroja. Mikäli tila ottaa vastaan vain etukäteen varattuja ryhmiä, tieto tulee sisällyttää asiakkaiden saamaan opastukseen ennen porojen lähestymistä. Auditoinnissa tarkastetaan, että tieto on asiakkaiden nähtävillä.

3.13 B	Kullakin porolla on sille sovitetut valjaat, joiden kuntoa seurataan ja huolletaan säännöllisesti.	Yksilöllisesti sovitetut valjaat varmistavat, että poroille ei aiheudu hankaumia, kipua tai liikkumisen rajoitteita työskentelyn aikana. Oikean istuvuuden merkitys korostuu erityisesti toistuvassa ja pitkäkestoisessa käytössä, jossa huonosti istuvat varusteet voivat johtaa rasitusvammoihin tai käytöksen muutoksiin. Säännöllinen kunnon seuranta ja huolto varmistavat, että valjaat pysyvät turvallisina ja toimintakuntoisina kaikissa olosuhteissa. Tämä ehkäisee varustevikoja kesken työskentelyn ja tukee porojen hyvinvointia sekä työn sujuvuutta ja turvallisuutta. Kullakin porolla tulee olla sille nimetyt, sovitetut valjaat. Varusteiden kuntoa seurataan säännöllisesti, ja varusteet huolletaan vähintään kerran vuodessa.
3.14 B	Porojen kuljetukseen käytettävä kalusto on turvallista ja riittävän tilavaa. Mikäli yritys kuljettaa poroja yli 50 km matkoja, kuljettajalla on voimassa oleva eläintenkuljetuslupa.	Turvallinen ja riittävän tilava kuljetuskalusto vähentää porojen stressiä, loukkaantumisriskiä ja lämpökuormitusta kuljetuksen aikana. Hyvät olosuhteet kuljetuksessa tukevat eläinten hyvinvointia ja auttavat varmistamaan, että porot saapuvat perille hyväkuntoisina ja palautumiskykyisinä. Eläintenkuljetusluvan vaatiminen yli 50 km matkoilla varmistaa, että kuljetuksia hoitavalla henkilöstöllä on tarvittava osaaminen eläinten turvalliseen käsittelyyn ja kuljettamiseen pidemmillä matkoilla. Tämä parantaa eläinten hyvinvointia ja vähentää kuljetuksiin liittyviä riskejä. Porojen kuljetuksessa tulee noudattaa vähintään Poron elävänä kuljettamisen hyvien käytäntöjen oppaan suosituksia: - Tilan korkeuden tulee olla sellainen, että poro mahtuu seisomaan luonnollisessa asennossa. - Yksittäistä poroa kohti tulee olla vähintään 1 m2 tilaa. - Sinä aikana, kun verisarvet eivät ole luutuneet, poroja ei tule kuljettaa. - Kuljetuskopin lattian tulee olla luistamaton - Poroa ei saa kuljettaa sarvista kytkettynä tai jalat yhteen sidottuna

		- Kuljetusvälineen samaan karsinaan ei saa laittaa huomattavan erikokoisia tai eri-ikäisiä poroja, tai suuria hirvaita ja vaatimia sekaisin - Kuljetustilassa tulee olla varmistettu riittävä ilmanvaihto - Talvella ainakin kuljetusajoneuvon etuseinä ja tarvittaessa sivuseinien tulee olla tiiviitä viiman vaikutuksen pienentämiseksi - Mikäli poroja kuljetetaan kesäisin yli +18 C lämpötilassa, kuljetuskopissa tulee olla koneellinen ilmanvaihto - Kuljetusvälineessä tulee olla jonkinlainen sisävalo - Eläinten kunto pitää pystyä tarkastamaan silmämääräisesti matkan aikana. Tätä varten on suositeltavaa, että kuljetusajoneuvossa on ikkuna ohjaamoon, tai ohjaamossa olevaan näyttöön on kytketty valvontakamera. Mikäli matkailuporoja kuljetetaan safaritoimintaa varten yli 50 km matkoja, yrityksellä tulee olla voimassa oleva eläintenkuljetuslupa. Lupa tulee esittää auditoinnissa. Auditoinnissa tarkastetaan satunnaisotannalla 5 poron valjaat.
3.15 B	Ajoreitit on suunniteltu niin, että ne ovat turvallisia niin poroille kuin ihmisillekin. Reitit tarkastetaan ja huolletaan päivittäin.	Huolellisesti suunnitellut, päivittäin tarkastettavat ja huollettavat ajoreitit vähentävät tapaturmien ja loukkaantumisten riskiä sekä poroille että asiakkaille. Reittien säännöllinen kunnossapito mahdollistaa vaaratekijöiden, kuten jäisten kohtien, esteiden tai muiden olosuhteiden muutosten, havaitsemisen ajoissa ja tukee turvallista työskentelyä kaikissa sääolosuhteissa. Hakemuksessa tulee kuvata, miten reittejä huolletaan ja ylläpidetään, ja onko käytössä vaihtoehtoinen reitti, mikäli keliolosuhteet muuttuvat. Mikäli vaihtoehtoisia reittejä ei ole mahdollista rakentaa, kriteeri täyttyy myös, jos yrityksellä on käytössä laadukas kunnostuskalusto

		päivittäisessä reittihuollossa (esimerkiksi säädettävä lana, jossa saa tarvittaessa myös jääpiikit rikkomaan jäätynyttä pintaa). Auditoinnissa tarkastetaan vaihtoehtoinen reitti tai reittien huoltamiseen käytetyt koneet/muut välineet.
3.16 B	Yritys vuokraa matkailuporoja muille toimijoille niin, että mukana seuraa aina yrityksen työntekijä, johon porot ovat tottuneet.	Porojen mukana kulkeva niille tuttu työntekijä vähentää eläinten stressiä ja helpottaa niiden käsittelyä vieraassa ympäristössä. Samalla varmistetaan, että porojen hyvinvoinnista huolehditaan asianmukaisesti ja että mahdollisiin ongelmatilanteisiin voidaan reagoida nopeasti ja eläinlähtöisesti. Porojen stressaantumisen välttämiseksi ja vakaiden olosuhteiden ylläpitämiseksi yrityksen ei tule vuokrata poroja ulkopuolisille tahoille ilman mukana seuraavaa työntekijää, johon porot ovat tottuneet. Kriteeri täyttyy myös, mikäli yritys ei lainkaan vuokraa porojaan ulkopuolisille toimijoille. Hakemukseen liitetään selvitys ulos vuokratuista poroista ja niiden mukana seuranneesta henkilöstöstä. Auditoinnissa tarkastetaan, että yritys ei ole vuokrannut poroja ulos/ kaikkien ulos vuokrattujen porojen kanssa on seurannut työntekijä.

LUKU 3 B MATKAILUPOROT		
VAPAAEHTOISET PISTEKRITEERIT		
3.17 B	Yritys on ilmoittanut porojen pitopaikan eläinten pitopaikkarekisteriin.	Porojen pitopaikan ilmoittaminen eläinten pitopaikkarekisteriin tukee toiminnan läpinäkyvyyttä, eläinten jäljitettävyyttä ja viranomaisvalvontaa. Rekisteröinti auttaa varmistamaan, että eläintenpito täyttää lainsäädännön vaatimukset ja mahdollistaa tehokkaan toiminnan esimerkiksi eläintautien hallinnassa. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee tehdä ilmoitus porojen pitopaikasta eläinten pitopaikkarekisteriin (EPR) ja varmistaa, että valvontaeläinlääkäri on tehnyt pitopaikkaan tarkastuskäynnin. Hakemukseen liitetään rekisteriote eläintenpitopaikkarekisteristä sekä valvontaeläinlääkärin käyntiraportti. Auditoinnissa tarkastetaan, että ote sisältää viimeaikaiset tiedot, ja että valvontaeläinlääkärin raportissa ei ole havaittu vakavia puutteita.
3.18 B	Yritys vuokraa matkailuporoja vain paliskunnan osakkaille.	Poronhoitolain perusteella vain paliskunnan jäsenillä on oikeus pitää ja hoitaa poroja poronhoitoalueen järjestelmässä. Vaikka porojen lyhytaikainen vuokraus on sallittua muillekin kuin paliskuntien jäsenille, näillä tahoilla on harvoin porojen käsittelyyn ja hoitoon tarvittavaa osaamista. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee osoittaa, että se on vuokrannut porojaan vain paliskuntien jäsenille. Hakemukseen liitetään selvitys ulos vuokratuista poroista ja niiden vuokraajista. Auditoinnissa auditoija tarkastaa paliskuntien rekisteristä, että vuokraajat ovat paliskuntien jäseniä.

3.19 B	Yrityksen poroajelut toteutetaan henkilökunnan ohjastamina/taluttamina.	Poroajelujen toteuttaminen henkilökunnan ohjastamina tai taluttamina parantaa sekä eläinten että asiakkaiden turvallisuutta. Ammattitaitoinen henkilöstö pystyy seuraamaan porojen käyttäytymistä, ennakoimaan mahdollisia ongelmatilanteita ja varmistamaan, että eläimiä käsitellään niiden hyvinvointia kunnioittaen koko ajelun ajan. Asiakkaiden taitamaton käsittely stressaa poroja ja lisää niiden vauhkoontumisen ja loukkaantumisen riskiä. Turvatakseen porojen turvallisen ja mahdollisimman stressittömän työskentelyn yritys ei anna asiakkaiden itse ohjastaa tai taluttaa poroja. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee selkeästi ilmoittaa mainonnassaan ja tilausvahvistuksissaan, että kaikki sen poroajelut toteutetaan henkilökunnan ajamina. Auditoinnissa tarkastetaan poroajeluista markkinoinnissa annettavat tiedot.
3.20 B	Yrityksen poroajelut toteutetaan yhdessä toimipaikassa, eikä poroja tarvitse niitä varten säännöllisesti kuljettaa.	Poroajelujen järjestäminen yhdessä toimipaikassa vähentää eläinten kuljetustarvetta ja siitä aiheutuvaa stressiä sekä loukkaantumisriskiä. Kun poroja ei tarvitse siirtää säännöllisesti eri kohteiden välillä, niiden arki on ennakoitavampaa ja kuormitus vähäisempää, mikä tukee eläinten hyvinvointia. Kuljettaminen on poroille aina lisästressiä aiheuttava toimenpide, joka heikentää poron elämänlaatua. Säännöllisten kuljettamisten sijaan on suositeltavaa, että poroajelut järjestetään porojen pitopaikassa tai sen lähistöllä. Säännöllisellä kuljettamisella tarkoitetaan päivittäin tai viikoittain toistuvaa kuljettamista porojen pitopaikasta paikkaan, jossa ajelut järjestetään. Täyttääkseen kriteerin yrityksen ohjelmat tulee toteuttaa niin lähellä eläinten pitopaikkaa, ettei poroja tarvitse niitä varten kuljettaa. Satunnaiset (harvemmin kuin kerran viikossa tapahtuvat) kuljetukset ovat kuitenkin sallittuja.

		Auditoinnissa tarkastetaan, että säännölliset ajelut toteutetaan tilalla tai sen välittömässä läheisyydessä.
3.21 B	Kaikki yrityksen vetoporot on rekisteröity matkailu-pororekisteriin.	Matkailupororekisteri on keskeinen osa porotilamatkailun laadunvalvontaa ja eläinten hyvinvoinnin seurantaa. Matkailuporoksi voidaan rekisteröidä kolmevuotias poro, joka on todistettavasti koulutettu, ihmisryhmiin totutettu ja matkailuporona käytetty. Pilttaus vahvistaa, että matkailuporo on virallisesti tunnistettu ja todistetusti koulutettu, mikä hyödyttää sekä poronomistajaa että asiakkaita. Poroajeluiden laadun ja turvallisuuden varmistamiseksi on suositeltavaa, että yritys käyttää vain matkailupororekisteriin merkittyjä poroja. Auditoinnissa tarkastetaan, että kaikilla valjastetuilla poroilla on korvassaan sininen piltta. Poikkeuksena ovat ensimmäistä vuotta vetävät porot, joilla ei vielä voi olla matkailuporopilttaa.
3.22 B	Yritys on Porotilamatkailu ry:n jäsen.	Porotilamatkailu ry:n jäsenyys osoittaa yrityksen sitoutumista alan yhteisiin toimintatapoihin, vastuullisuuden kehittämiseen ja ammattimaiseen porotilamatkailuun. Jäsenyys tukee myös osaamisen ylläpitämistä ja hyvien käytäntöjen jakamista toimijoiden välillä. Porotilamatkailu ry kouluttaa ja ohjeistaa jäseniään porotilamatkailuun, poronhoitoon ja -käsittelyyn liittyvissä asioissa. Lisäksi yhdistys ylläpitää porotilamatkailun ohjelmapalveluissa käytettävien porojen rekisteriä. Yhdistyksen varsinaiseksi jäseneksi voi liittyä poronhoitoalueella poromatkailua harjoittava paliskunnan osakas tai hänen omistamansa oikeuskelpoinen porotilamatkailuyritys, sekä erillisestä anomuksesta myös sellainen henkilö, joka ei ole paliskunnan osakas, mutta jonka yritys tuottaa porotilamatkailua tukevia tuotteita tai palveluita.

		Auditoinnissa yrityksen jäsenyys tarkastetaan Porotilamatkailu ry:n jäsenluettelosta.
3.23 B	Aitauksissa on tilaa vähintään 400m²/poro.	Poro on puolivilli eläin, joka liikkuu luonnossa ollessaan päivittäin jopa kymmenien kilometrien matkoja. Matkailukäytössä olevat porot eivät yleensä ole täysin kesyjä, ja niiden tarve vapaaseen liikkumiseen on kotieläimiä suurempi. Aitausten suurempi koko edistää porojen hyvinvointia, koska ne pääsevät halutessaan liikkumaan suuremmalla alueella. Auditoinnissa tarkastetaan aitausten koko ja niissä pidettävien porojen määrä.
3.24 B	Porot ovat aitauksissa ilman liekaa.	Porojen pitäminen aitauksissa ilman liekaa mahdollistaa vapaamman liikkumisen ja lajityypillisen käyttäytymisen sekä vähentää liekaan liittyviä loukkaantumis- ja takertumisriskejä. Tämä edistää porojen hyvinvointia ja tarjoaa niille turvallisemman ja luonnollisemman elinympäristön. Irti päästetyn poron lieka voi tarttua aitauksen puihin, aitoihin tai poron jalkoihin ja aiheuttaa poron vauhkoontumisen tai loukkaantumisen. Käsittelyyn tottuneet porot antavat ottaa itsensä kiinni ilman liekaa. Koulutusvaiheessa oleville poroille, joiden kiinni saaminen edellyttäisi muuten ja lisäisi siten poron kokemaa stressiä, sallitaan kuitenkin lieka. Tällöin tulee kuitenkin pyrkiä varmistamaan, ettei aitauksissa ole rakenteita, joihin lieka voisi takertua. Auditoinnissa tarkastetaan, että aitauksissa olevien porojen päitsissä ei ole liekaa kiinnitettynä. Lieka sallitaan kuitenkin koulutusvaiheessa olevilla poroilla max. 2 viikon ajan.

3.25B	Porojen kastraatio suoritetaan eläinlääkärin läsnä ollessa.	Eläinlääkärin valvonnassa ja lääkitsemänä tehty kastrointi on turvallisin ja kivuttomin tapa toteuttaa toimenpide, mikä hyödyttää sekä poroa että ihmisiä. Lainsäädäntö edellyttää kipulääkityksen antamista eläimille kaikkien kirurgisten toimenpiteiden yhteydessä, joista todennäköisesti aiheutuu kipua. Hakemukseen liitetään eläinlääkärin lasku/muu tosite, josta käy ilmi, että eläinlääkäri on ollut läsnä kastroinnissa, ja siinä on käytetty kipulääkitystä. Auditoinnissa tarkastetaan, että eläinlääkäri on ollut läsnä kastraatiossa ja siinä on käytetty kipulääkettä.
3.26 B	Kaikilla matkailuporoilla on vähintään 2 vapaapäivää viikossa.	Säännölliset vapaapäivät ovat tärkeitä porojen fyysisen ja psyykkisen palautumisen kannalta. Vähintään kaksi vapaapäivää viikossa vähentää työstä aiheutuvaa kuormitusta, ehkäisee rasitusvammoja ja auttaa ylläpitämään porojen hyvinvointia sekä työmotivaatiota pitkällä aikavälillä. Täyttääkseen kriteerin yrityksen tulee osoittaa, että kaikilla sen matkailukäytössä olevilla poroilla on ollut 2 vapaapäivää viikossa, myös korkeimman talvisesongin aikana. Matkailukäytöksi katsotaan tässä yhteydessä myös kiinni sidottuna oleminen matkailijoiden valokuvausta varten, ei vain vetäminen. Auditoinnissa tarkastetaan 2 satunnaisesti valitun poron työaikakirjanpito joulu-helmikuun ajalta. Kummallakin porolla tulee olla ollut vähintään 2 vapaapäivä viikossa koko tarkastetulla ajanjaksolla.
3.27 B	Poron yhtäjaksoinen vetoaika on korkeintaan 1 tunti kerrallaan.	Yhtäjaksoisen vetoajan rajoittaminen enintään yhteen tuntiin vähentää poroihin kohdistuvaa fyysistä kuormitusta ja ehkäisee väsymystä sekä rasitusvammoja. Säännölliset tauot työn aikana tukevat palautumista, parantavat työskentelyn laatua ja edistävät porojen hyvinvointia erityisesti toistuvassa asiakasajelutoiminnassa.

		Useimmat asiakkaat ovat tyytyväisiä varsin lyhyisiin poroajeluihin. Lyhentämällä ajelun kestoa voidaan monissa tapauksissa tarjota sama elämys, mutta antaa porolle enemmän vapaa-aikaa. Täyttääkseen kriteerin kaikkien yrityksen tarjoamien poroajeluiden keston tulee olla korkeintaan 1 tunti. Asiakkaiden välissä poroilla tulee olla vähintään 15 min tauko. Mikäli tauot ovat yli 1 tunnin mittaisia, porot tulee irrottaa reen edestä. Hakemukseen liitetään selvitys yrityksen tarjoamista poroajeluista tai linkki nettisivulle/muuhun kanavaan, jossa tarjonta on esitelty. Auditoinnissa tarkastetaan, ettei tarjolla ole yli 1 h mittaisia poroajeluita.
3.28 B	Yritys ilmoittaa nettisivuillaan ja muussa viestinnässään lämpötilarajat, joiden ylittyessä poroajeluja ei toteuteta.	Lämpötilarajojen avoin ilmoittaminen lisää toiminnan läpinäkyvyyttä ja varmistaa, että asiakkaat ymmärtävät eläinten hyvinvointiin liittyvät rajoitukset etukäteen. Selkeät rajat auttavat ehkäisemään porojen liiallista lämpöstressiä ja varmistavat, että toiminta keskeytetään olosuhteissa, joissa se voisi vaarantaa eläinten terveyden ja hyvinvoinnin. Ajelujen ylin sallittu pakkasraja on −35 C, ja ylin sallittu lämpötila +5 C, mutta yritys voi halutessaan asettaa näitä tiukemmat lämpötilarajat. Tiedon lämpötila- ja pakkasrajoista tulee olla asiakkaiden nähtävillä nettisivuilla tai muussa varauskanavassa ennen ajelun varaamista. Tiedon tulee olla esillä myös tilausvahvistuksessa. Hakemukseen liitetään tilausvahvistus sekä nettisivun / muun kanavan osoite, jossa tieto lämpötilarajoista on asiakkaiden saatavilla ennen ajeluun osallistumista. Auditoinnissa tarkastetaan, että tilausvahvistuksessa on tieto lämpötilarajoista.
3.29 B	Porojen työpäivän pituus on korkeintaan 4 tuntia.	Lyhyemmät ja tiiviimmät työpäivät mahdollistavat porojen lajinomaisen käyttäytymisen, kun ne voivat olla suurimman osan päivästä vapaana aitauksessa.

		Työajaksi katsotaan tässä yhteydessä varsinainen vetoaika, ei asiakkaiden välissä olevaa odotusaikaa. Kriteerin täyttämiseksi kokonaisaika, jonka poro on valjastettuna reen eteen ja kiinni sidottuna, ei kuitenkaan saa ylittää 4 tuntia päivässä/ 20 tuntia viikossa. Hakemuksessa tulee ilmoittaa, mikä on porojen päivittäinen työaika, ja hakemukseen tulee liittää ote porojen työaikakirjanpidosta. Auditoinnissa tarkastetaan satunnaisotannalla 5 poron edellisen joulu-tammikuun työaika.
3.30 B	Ajeluissa käytettävä reitti valitaan päiväkohtaisen kelin ja olosuhteiden mukaan. Tilalla on vähintään yksi vaihtoehtoinen reitti, joka voidaan tarvittaessa ottaa käyttöön.	Yhden reitin jatkuva käyttö kuluttaa sitä: lumi pakkautuu, ura syvenee ja epätasaisuudet lisääntyvät. Sääolosuhteiden nopea vaihtelu voi tehdä tietyistä reiteistä liukkaita tai raskaita kulkea. Myös raskaampi kuorma (esim. useampi matkustaja) kuormittaa poroa enemmän. Tällöin voidaan valita lyhyempi tai tasaisempi reitti, jossa on vähemmän nousuja ja vaikeita kohtia, jotta eläimen rasitus pysyy kohtuullisena. Reittien vaihtelu myös vähentää yksipuolista kuormitusta ja tekee työstä porolle vaihtelevampaa. Vaihtamalla reittiä voidaan valita turvallisin ja helpoin kuljettava vaihtoehto. Vaihtoehtoiset reitit lisäävät joustavuutta, parantavat turvallisuutta ja tukevat porojen hyvinvointia sekä palvelun laatua. Täyttääkseen kriteerin yrityksellä tulee olla käytössä tai nopeasti (saman päivän aikana) käyttöön otettavissa vähintään 2 reittiä. Auditoinnissa yritys esittelee käytetyt reitit, syyt reitin vaihtamiseen sekä toimet, joilla ne pidetään ajettavina.
30.31 B	Mikäli yritys työllistää harjoittelijoita	Tarjoamalla harjoittelupaikkoja poronhoitoalan opiskelijoille yritys osallistuu koko alan osaamisen kehittämiseen ja osoittaa sitoutumista perinteisen elinkeinon jatkuvuuteen. Opiskelijat tuovat

	poronhoitotehtävissä, harjoittelijat ovat poronhoidon, eläinlääkintäalan tai eläinten koulutuksen opiskelijoita.	mukanaan ajankohtaista tietoa, uusia toimintatapoja ja ideoita (esim. eläinten hyvinvointi ja käsittely, kestävä matkailu, asiakaspalvelu), jotka voivat kehittää yrityksen toimintaa. Lisäksi alan harjoittelijoiden työllistäminen toimii rekrytointikanavana, kun yritys voi kouluttaa opiskelijoista juuri omaan toimintaansa sopivia työntekijöitä ja palkata heistä parhaat myöhemmin. Harjoittelijoilla tulee aina olla vastuullinen ja osaava esihenkilö ja työnjohto. Täyttääkseen kriteerin yrityksen palveluksessa tulee kuluvalla talvikaudella olla vähintään yksi kriteerin tarkoittama harjoittelija. Auditoinnissa yritys esittelee kirjallisen selvityksen kuluvan talvikauden aikana yrityksessä työskennelleistä henkilöistä. Jotta kriteeri täyttyisi, heidän joukossaan tulee olla vähintään 1 kriteerin tarkoittama harjoittelija, ja hänen harjoittelujaksonsa tulee olla vähintään 1 kk mittainen.